

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 02 (562) 10-16 yanvar, Çileyə paş., il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddīn Eləglu

Səh. 2

Azərbaycan və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri
prezidentlərinin geniş tərkibdə görüşü keçirilib

Səh. 3

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun
kürd peşmərgələri Azərbaycanda

Səh. 2

Serok Barzani pîrozbahiyê
li Dr. Elî Qeredaxî dike

Səh. 5

Gücümüz birliyimizdədir

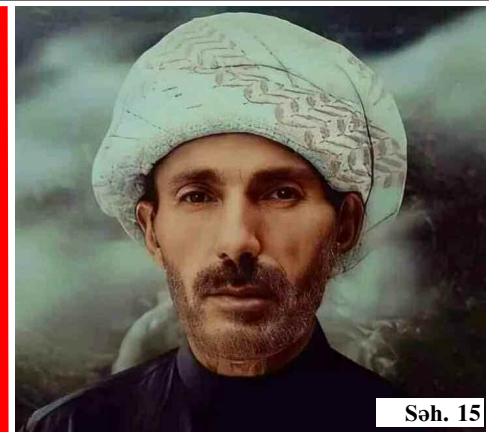
Səh. 7

Qədim dünya filosofu və coğrafiya şünasları, kürduxilərin
indiki kürd xalqının babaları olduğunu isbat edirlər

Səh. 11

Serokê Herêma Kurdistanê: Em
nabin çavkaniya gefên li ser İranê

Səh. 15

İro 55 sal li ser koça dawî ya Şêx
Ehmed Barzani re derbas dibin

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Səh. 4

BİZİM DƏ BƏRZANİ KİMİ XALQINA, VƏTƏNİNƏ BAĞLI BİR LİDERİMİZ
OLSAYDI, YƏQİN Kİ, SSSRİ- DAĞILMAZDI VƏ DÜNYA QARIŞMAZDI

Səh. 5

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ"
ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 6

Şəhid avtomatından açılan atəş

Səh. 8

Taxa Newrozê hîn ji di bin dağirkeriyê de ye: Leşker ketine malên xelkê

Səh. 15

Enstituya Çanda Kurdî ya Vîyanayê Xelata xwe ya Sala
2023yan Radestî Zimannasê Kurd Deham Ebdilfetah Kir

Səh. 16

Səh. 17

Ahmet Ozer: Ziman dayika mirovan
e eger tu nizanibe tu sêwî yî

Səh. 14

100 saliya ji dayik bûna rojnamevan, nivîskar û serokê
Radyoya Yêrêvanê Para Kurdî Xelîfê Çaçan Mûradovê

Səh. 9

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Səh. 13

Şêx Abdüselam Barzani û Dewleta Kurdistanê
û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

Azərbaycan və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri prezidentlərinin geniş tərkibdə görüşü keçirilib

Azərbaycan və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri prezidentlərinin geniş tərkibdə görüşü keçirilib

Yanvarın 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyan ilə geniş tərkibdə görüşü olub.

Görüşdə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinin qardaşı, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin vitse-prezidenti, Baş nazirin müavini, Prezident Divanının rəhbəri Şeyx Mansur bin Zayed Əl Nəhyan, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinin qardaşı, xarici işlər naziri Şeyx Abdulla bin Zayed Əl Nəhyan, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinin oğlu Şeyx Həmdan bin Məhəmməd Əl Nəhyan iştirak ediblər.

Görüşdə çıxış edən Prezident İlham Əliyev dedi:

- Hörmətli cənab Prezident, Əziz Qardaşım.

Hörmətli qonaqlar.

Azərbaycana xoş gəlmisiniz.

Sizin Azərbaycana səfər etməyiniz tarixi hadisədir. Bu, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəridir. Əminəm ki, bu səfər iki ölkə arasındakı dostluq, qardaşlıq münasibətlərinin inkişafına böyük töhfə verəcək.

Biz Sizinlə dünən rəsmi ziyafət zamanı bir çox məsələləri ətraflı müzakirə etdik və bizim strateji tərəfdaşlığımızı bir daha təsdiqlədik.

Şadam ki, bizim şəxsi görüşlərimiz müntəzəm xarakter alır. Keçən ay biz Sizinlə Dubayda görüşmüşdük.

Fürsətdən istifadə edərək, COP28 Konfransının uğurla keçirilməsi münasibətilə Sizi bir daha təbrik edirəm. COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi ilə əlaqədar verdiyiniz dəstəyə görə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm. Fürsətdən istifadə edərək, BMT Təhlükəsizlik Şurasındakı mövqeyinizə

görə, Azərbaycana verdiyiniz dəstəyə görə Sizə bir daha xüsusi minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

Bu gün bir çox önəmli sənədlər imzalanmışdır, bir azdan sonra sənədlərin mübadiləsi mərasimi keçiriləcək. Əminəm ki, bu sənədlər gələcək əməkdaşlığımız üçün çox güclü zəmin yaradacaq.

Əməkdaşlığımız çoxşaxəlidir, bir çox sahələri əhatə edir və yaxın keçmişdə enerji sahəsində, xüsusilə yaşıl enerji sahəsində çox önəmli addımlar atılmışdır. Keçən ilin oktyabr ayında Azərbaycanda 230 meqavat gücündə günəş elektrik stansiyasının açılışı olmuşdur. Bu stansiyanın yaradılması ölkənin investisiyaları hesabına mümkün olmuşdur. Bu, sadəcə olaraq, birinci addımdır. İmzalanmış kontraktlar və anlaşma memorandumları əsasında Sizin ölkənin sərmayələri hesabına Azərbaycanda 10 qiqavat yaşıl enerji istehsalı nəzərdə tutulur.

Keçən ay Bakıda daha iki önəmli sənəd imzalanmışdır. Onlardan biri - Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə Azərbaycan arasında imzalanmış sənəd əsasında bir milyard dollarlıq maliyyə imkanı olan Birgə İnvestisiya Fondu yaradıldı. İkinci önəmli sənəd informasiya-kommunikasiya sektoruna aiddir.

Biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk, çünki Sizin ölkəniz Sizin rəhbərliyinizlə çox böyük uğurlara imza atıb, dünyanın ən inkişaf etmiş, ən uğurlu ölkələrindən birinə çevrilib. Bilirəm ki, bir çox ölkələr üçün Sizin uğurlu təcrübəniz bir nümunədir.

Əminəm ki, Sizin səfəriniz bizim strateji tərəfdaşlığımızı möhkəmləndirəcək, xalqlarımız arasındakı dostluq, qardaşlıq münasibətlərini daha da gücləndirəcək. Bir daha xoş gəlmisiniz.

Serok Barzanî pîrozbahiyê li Dr. Elî Qeredaxî dike

Bi helkefta hîlbijartina wî wekî Serokê Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan, Serok Barzanî pîrozbahiyê li Dr. Elî Qeredaxî dike.

Serok Barzanî îro (Çarşem, 10ê Çileya 2024ê) di peywendiyeka telefonî de pîrozbahiya Dr. Elî Qeredaxî kir, bi helkefta hîlbijartina wî wekî Serokê Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan û herwesa serkeftina karên kongireya wê yekîtiyê, herwesa daxwaza serkeftinê jê re kir.

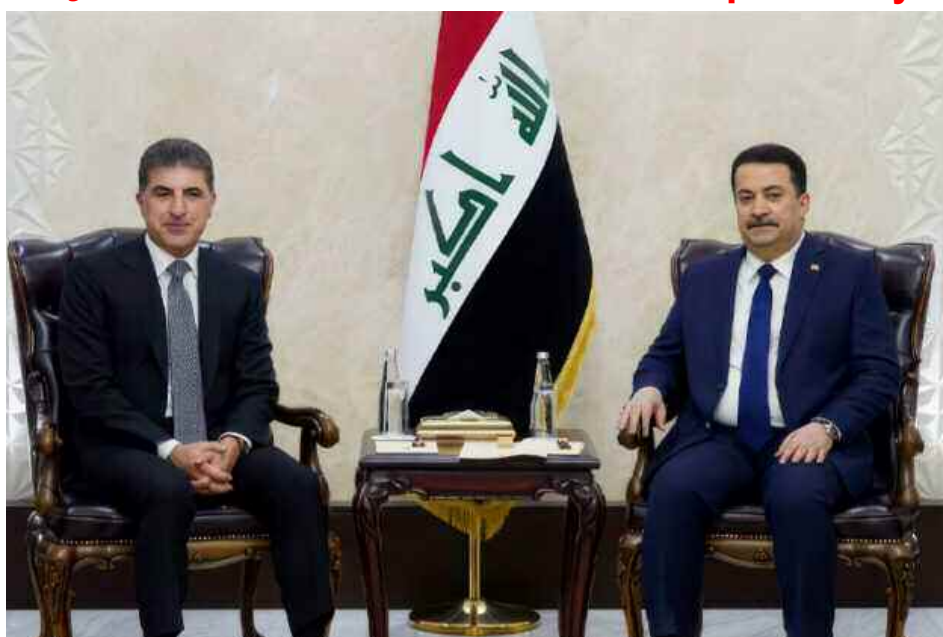
Roja Duşemê, 8ê Çileya 2024ê, Dr. Elî Qeredaxî 91% ya dengên pişkdarên Kongireya Şeşê ya Yekîtiya Cîhanî ya

Zanayên Musilmanan wergirtin û wekî Serokê wê yekîtiyê hat hîlbijartin ku pêştir Yûsif Qerezawî heta mirina xwe serokê wê bû.

Dr. Elî Qeredaxî li gel hejmareka zanayên cîhanî Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan damezrand, li sala 2011ê bû Emîndarê Giştî yê wê yekîtiyê, îsal jî bi dengên piraniya endamên kongireyê bû serokê wê.

Dr. Elî Qeredaxî zêdetirî 100 vekoîlîn û bi dehan kitêban bi zimanê Erebi nivîsîne, û hejmareka kitêbên wî ji bo zimanê Kurdî û zimanên din jî hatine wergerandin.

Nêçîrvan Barzanî bi Serokwezîrê Îraqê re civiya

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Bexdayê bi Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî re civiya.

Nêçîrvan Barzanî û Mihemed Şiya Sûdanî tekezî li ser wê yekê kirin ku divê Îraq ji pirsgirêk û nakokiyên navçeyî dîr bimîne.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Bexdaya paytexta Îrawê bi amadebûna gelek berpirsan beşdarî merasîma bibîranîna 21emîn salvegera kuştina Mihemed Baqir Hekîm bû.

Nêçîrvan Barzanî piştî merasîmê bi Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî re hevdişnek pêk anî.

Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser hevdişinê daxuyaniyek belav kir.

Li gorî daxuyaniyê, di hevdişinê de rewşa siyasî û ewlehîyê ya Îraqê, pêşhatên dawî yê navçeyê û pêwendiyên navbera Hewlêr û Bexdayê hatine gotûbêjirin.

Di daxuyaniyê de hate ragihandin ku Barzanî û Sûdanî tekezî li ser wê yekê kirin ku divê aşî, aramî û serwerî

li welat were parastin û Îraq ji pirsgirêk û nakokiyên navçeyî dîr bê xistin.

Herwiha di hevdişinê de pêngavên hevbeş ên hikûmetên Herêma Kurdistanê û Îraqê ji bo çareserkirina bûdce, mûçe, hinartina petrolê û pirsgirêkên din ên îdarî, darayî û aborî hatin gotûbêjirin.

Serkirdayan amaje bi wê yekê jî kir ku divê pirsgirêk li gorî destûrê bî çareserkin û diyar kirin ku ew li ser heman nêrînê ne ku welatîyên Herêma Kurdistanê ji vê rewşê zirarê nebînin.

Herwiha Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî tekez kir "Divê çareserîyeke dawî ji bo mijara mûçeyên fermanberên Herêma Kurdistanê hebe û bi mijarên din re neyê tevlihevkin."

Li aliyê din Offisa Mihemed Şiya Sûdanî jî li ser civînê daxuyaniyek belav kir.

Di daxuyaniyê de hate ragihandin ku her du aliyên li ser çareserîya pirsgirêkên navbera Hewlêr û Bexdayê li gorî destûrê gotûbêj kirine.

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun kürd peşmərgələri Azərbaycanda

Kürd xalqının əfsanəvi lideri, general Molla Mustafa Bərzaninin ölümündən 44 il ötdü

(Əvvəli ötən sayımızda)

Azərbaycanda olduğu dövrdə Mustafa Bərzaninin burada yaşayan kürdlərlə çoxsaylı görüşləri təşkil olunur, habelə o, Ermənistandakı kürdlərlə tanış olmaq üçün dəfələrlə Yerevana gedir. Onun təklifləri sayəsində Bakıda kürd yazıçı və şairlərinin əsərləri çap olunur, Yerevanda isə kürd radiosu açılır və 1937-ci ildə bağlanmış kürd dilində qəzet bərpa edilir. Həmin dövrdə Yerevan pedaqoji məktəbində kürd fakültəsi açılır, Ermənistan Dövlət nəşriyyatında ("Armqosizdat") isə kürd dilində ədəbiyyatın nəşri üzrə xüsusi komissiya yaradılır. Bu da hamısı deyil: Ermənistan Yazıçılar İttifaqının tərkibində kürd seksiyası, Ermənistan Elmlər Akademiyasında kürdşünaslıq bölməsi, Yerevan universitetində isə kürdoloji fakültə yaradılır. Azərbaycana nisbətən, Ermənistanda kürdlərlə bağlı tədbir və yeniliklərin çoxluğunu isə yəqin ki, Mirçəfər Bağirovun Bərzaniyə olan nisbətən inamsız münasibəti ilə əlaqələndirmək olar.

Bərzaninin daha bir ideyası Azərbaycan ərazisində Kürd muxtar rayonunu bərpa etmək idi. Məlum olduğu kimi, vaxtilə Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Füzuli, Cəbrayıl və Şuşa rayonlarının ərazisində "Qırmızı Kürdüstan" mövcud idi. Sonralar ləğv olunan həmin strukturun yenidən yaradılması ideyası istər Moskvada, istərsə də Bakıda

ay vaxt, silah-sursat verilməsini, hərbi təlimlər üçün şərait, sonra da İrana qayıtmaq üçün icazə verilməsini xahiş edir. İrandan təslimçi qaçışın revansını götürmək ideyası həm Moskva, həm də Bakıda partiya rəhbərliyinin xoşuna gəlir. 1949-cu ildə DİN-in Stalınə məruzəsində bu barədə deyilir: "Mustafa Bərzaninin arzularına uyğun olaraq Azərbaycan KP(b) MK-nin katibi yoldaş Bağirov hökumətə Bərzaninin dəstəsinin Xəzər dənizi sahilindəki düşərgələrdən birində yerləşdirmək, onları ərzaq və sursatla təmin etmək, habelə şəxsi heyəti hərbi işə öyrətmək barədə təkliflər verib".

Hökumət müvafiq qərarı qəbul edir. Həmin qərara əsasən, Bərzaninin dəstəsindən 3 atıcı bölük, artilleriya batareyası, minaatıcı batareya, minaax-taran taqım, rabitə və tank taqımları formalaşdırılır. SSRİ Silahlı qüvvələri Nazirliyindən şəxsi heyətə təlim keçmək üçün 25 zabit göndərilir.

Elə görünür ki, SSRİ Bərzaninin dəstəsindən ordu özəyi kimi istifadə etməklə miqyasca böyük olmayan müharibəyə hazırlaşır. Əks halda onun əsgərlərindən tankçı hazırlamaq nəyə gərəkdir?! Ancaq çox tezliklə bəlli olur ki, Sovet rəhbərliyi kürd xalqının planlarını qətiyyənlə düzgün anlamayıb: Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizliyi Nazirliyinin (DTN) Moskvaya məlumatında göstərilir ki, Bərzaninin şeyx komissar-

ərazisindən çıxarılacaq və bacardıqca İrandan sərhəddən uzaqda yerləşdirilsin..."

Bağirovun təklifi yetərli olur. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1948-ci il 9 avqust tarixli qərarına əsasən DİN tərəfindən Bərzaninin dəstəsinin Bakıdan çıxarılaraq Özbəkistan SSR ərazisinə, Daşkənd dəmir yolunun Verxneye-Komsomolskoe stansiyasına daşınmasına başlanılır. Bakıdan kürdlərin çıxarılması birdəfəlik aksiya kimi yox, hissə-hissə, xırda dəstələr halında icra olunur. Onlar yeni ərazidə kolxozlarda yerləşdirilir, eyni zamanda burada hərbi təlimləri keçmək üçün şərait də yaradılır. DİN-in məruzəsində qeyd olunur ki, 1948-ci ilin sonunda Mustafa Bərzanin Özbəkistan kommunistlərinin başçısı Yusupovla görüşü olur və həmin görüşdə Bərzani öz dəstəsinin şəraitindən narazılığını bildirərək vəziyyətin və gələcək planların müzakirəsi üçün Stalinlə görüşü təşkil etməyi Yusupovdan xahiş edir.

Göründüyü kimi, Sovet hökuməti Bərzaninin heç də "kommunizm qurucusu" olmadığını aydınlaşdıraraq kürdlərin Bakıdan uzaqlaşdırılmasını qərarına gəlir. Yəni, bu siyasi oyunda hər kəsin öz mənafeyi vardı, üstəlik bu mənafeələr üst-üstə düşmürdü. Həmin dövrdə (ta 1950-ci illərin ortalarına qədər) kürdlər Yaxın Şərqdə SSRİ-nin yeganə müttəfiqi idi və Moskva onlardan istər İraqda, istərsə də Suriyada Qərbə qarşı yararlanmaq niyyətindəydi. Bərzani isə öz növbəsində ya İranda, ya da İraqda müstəqil Kürdüstan dövləti qurmaq üçün əlləşirdi.

DİN-in məruzəsindən də görünür ki, Bərzaninin dəstəsinin Azərbaycandan kənarlaşdırılmasında maraqlı olan şəxslərdən biri məhz Bağirov idi. Kürd müəlliflər tərəfindən yazılmış "Mustafa Bərzani" bioqrafik kitabında da bu versiya vurğulanır. Kitabdan bir epizod:

"Bərzani tərəfdarları özlərinin Orta Asiyaya sürgün olmalarını repressiya

kimi qəbul edirlər və Bağirovla Bərzani arasındakı münasibətlərin pisləşməsi ilə əlaqələndirirlər. Məsələn, onlar Daşkənddə Orduxan Cəlilə belə bir əhvalat danışır: "Bağirovun ad günündə bayram süfrəsi arxasında yubilyarın yaxınları ilə bərabər "Tudə"nin MK-nin katibi Pişəvəri və general Bərzani də əyləşibmiş. Şən söhbətlər və sağlıqlardan sonra Bağirov hiss edir ki, Bərzani çox qayğılıdır və üzünü ona çevirərək soruşur: "Niyə heç nə yemirsən?" Bərzani isə cavab olaraq yoldaşları ac və yoxsul olduğu bi vaxtda SSRİ-yə əylənmək üçün gəlmədiyini söyləyir. Məhz həmin məclisdən bir qədər sonra kürdlər Bakıdan çıxarıldığından Bərzani tərəfdarları köçürülmə əməliyyatının Bağirovun onlara qarşı münasibətinin soyuması ilə bağlayırlar". Belədir, ya yox? – hökm vermək çətindir. Fakt odur ki, kürdlər Özbəkistan kolxozlarından, bir hissəsi isə Altay vilayətində yerləşdirilir. Bərzani narazılığını Stalinə yazdığı məktublarla ifadə edir. O, Stalinə 72 məktub yazır, ancaq heç bir cavab almır. Bərzani fərz edir ki, məktublar Stalinə gedib çatmır, odur ki, qonşuluqda yaşayan bir qadıncan Moskvaya getməyi və məktubu orada poçt qutusuna salmağı xahiş edir. Kürdlərin həmin vaxtlardakı narazılıqlarını sonralar Xruşçovla görüşündə Bərzani zarafatla bu cür ifadə edəcəkdə: "Mən 5 dövlətə qarşı vuruşmalı olmuşam – İraq, İran, Türkiyə, Azərbaycan və Özbəkistana qarşı". Bəzi kürd tarixçiləri Bağirovun Bərzaniyə qarşı intriqalar apardığını və bu işdə Beriyanın xidmətindən yararlandığını yazır. Ancaq Pavel Sudoplatovun xatirələrindən də görünür ki, Stalinin xarici siyasət sahəsində böyük ümidlər bağladığı Bərzani ilə çətin ki Beriyanın və Bağirovun açıq qarşılıqlı keçərdilər. Sudoplatova, görə, kürdlərin Azərbaycandan Özbəkistana köçürülməsi ideyası başdan ayağa Moskvanın ideyası idi və SSRİ-nin Yaxın Şərqi maraqlarının soyuması fonunda bu addım siyasi cəhətdən düzgün addımdı. Sudoplatov yazır: "Mən Yusupovun kabinetinə Bərzaninin başçılığı altında İrandan Azərbaycana qaçmış 3000 kürdün məskunlaşdırılması təklifi ilə gəlmişdim. Onları Qafqazda saxlamaq çox təhlükəli idi, odur ki, rəhbərlik kürdləri Özbəkistana köçürmək qərarına gəlmişdi..."

neqativ qarşılanır. O cümlədən, Mirçəfər Bağirov həmin ideyaya böyük skepsislə yanaşırdı, Bərzaninin öz millətinin nümayəndələrinə nəzarət istəyini isə onun "öz xanlığını yaratmaq" cəhdi kimi qiymətləndirirdi. Ümumiyyətlə, kürd xalqında olan arxaik tayfa münasibətləri və sət iyerarxiya Mirçəfər Bağirovun tənqidinə səbəb olur.

Bərzaninin digər istəyi isə İraqa döndəndən sonra orada Kürdüstan dövləti yaratmaq barədə Stalinə yola gətirmək idi. Sudoplatovun memuarlarından bəlli olur ki, Stalin həmin ideyaya da qol çəkmir.

Vadim Udilov "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında yazır: "Bərzani bəyan edir ki, İran hakimiyyətinə qarşı mübarizəni davam etdirmək niyyətindədir və Sovet hökumətindən onun dəstəsinə istirahət üçün bir neçə

ları inanclı kürdlər, həmçinin azərbaycanlılar qarşısında xütbələrlə çıxış etməklə onları heç də Sovet hakimiyyətini sevməyə çağırırdılar. Yəni, söhbət teokratik bir iyerarxiyadan gedir, Bərzaninin Sovet quruluşu haqda söylədiyi pafoslu kəlmələr isə niyyətlərini ört-basdır etmək fəndindən başqa bir şey deyilmiş.

DİN-in Stalinə məruzəsində deyilir: "Bir müddət sonra agentura yolu ilə müəyyən edildi ki, Mustafa Bərzani siyasi savadsız şəxs olmaqla bərabər, kürd tayfalarını birləşdirərək onlardan knyazlıq qurmaq və bu knyazlığın rəhbəri olmaq niyyətindədir. O, SSRİ-də olduğu dövrə onun heç nəyə öhdəlik götürmədiyini müvəqqəti bir təzahür kimi baxır. Bu cür əhval-ruhiyyəni nəzərə alaraq yoldaş Bağirov hökumət qarşısında məsələ qaldıraraq ki, kürd xalqının dəstələri Azərbaycan SSR

Kürdlərin Özbəkistan dövrü 1958-ci ilə qədər – İraqda 14 iyulda kral II Feysəlin devrilməsinə qədər davam edir. Mütəliyyətin süqutundan sonra molla Mustafa Bərzani İraqa döndür...

Məmməd Süleymanov

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəlki ötən saylarımızda

Ermənilərdən biri ayağa durub ərz elədi ki, bu böyüklükdə alovun üstünü pərdə ilə necə örtmək olar? Ermənilərin vaveylası aləmi bürümüşdü. Çox böyük hörmətlə cənablarınızdan xahiş eləyirik ki, getməyəsiz. Bir-iki gün də burda qalınız. Bəlkə, bu tayfa arasında sülhü bərqərar eləyəsiz. Erməninin bu müraciətindən sonra müsəlman camaatı da cənab şeyxdən xahiş etdilər ki, Qalada bir neçə gün də qalsın. Bu müraciətlərdən sonra şeyx onların xahişini qəbul edərək bir neçə gün yenə şəhərdə qalmalı oldu. Həmin günün sabahı hər iki tayfanın xahişinə əsasən sülhü bərpa etmək məqsədilə hər tərəfdən iyirmi-otuz adamın iştirakı ilə əvvəl erməni kilsəsinə getdilər. Burada alimlər, xəlifə və keşişlər öz dini qanun-qaydaları ilə and içdilər ki, iki millət arasındakı ədavəti qızıqdıranların fitvası ilə fitnə-fəsada qoşulmamaq və hər iki tayfa arasında yaradılmış sülhü pozmayacaqlar.

Bundan sonra hər iki firqə birlikdə məscidə gəldilər. Burada xütbələr oxunduqdan sonra cənab qazi müsəlmanları Qur'ani-Şərifə and içdirdi ki, heç kəs bu iki xalq arasındakı əmin-amanlığı pozmayacaq və heç bir fitnə-fəsada bais olmayacaqlar.

Bu andiçmə mərasimindən sonra çox inadkar, nahaq qanlara və fitnə-fəsadlara bais İrəvan əhlindən olan Həmzad adlı bir erməni öz ətrafına onun kimi cəlladları toplayaraq qəfil zəif müsəlman kəndlərinə basqın edirlər. Onlar əvvəlcə kəndin ətrafında olan bir para ot tayalarına od vurub yandırmışdılar. Kənd camaatı bu hücumdan xəbərdar olan kimi kəndin müdafiəsinə qalxaraq düşmənlə vuruş meydanına atılırlar. Ermənilər isə onlardan qorxaraq geri qaçmışlar. Onlar başqa müsəlman kəndlərinə də belə basqınlar edərək xalqın rahatlığına haram qatmışlar. Gah da həmin dəstə Əsgəran bürclərinə girərək gizlicə yoldan gəlib-gedən müsəlmanları namərdliklə vurub öldürürdülər. Öldürükdən sonra isə qaçıb onun üstündə olan paltarını, pulunu və apardığı malını qarət edib, meyidini yandırırdılar ki, ondan əsər-əlamət qalmasın.

Bundan əvvəl də bu iki tayfa arasında din-məzhəb üstə, yaxud böyük mülklərdən ötrü münəqişə olurdu. Lakin bu cür insafsızlıq və namərdliklər olmurdu. Bu namərd dəstə isə harada əlsiz-ayaqsız adamlar görürdülər, gəndən vurub öldürürdülər.

Xaspolad adlı bir müsəlman Qalanın ətrafında yerləşən bir dəyirmanı icarəyə götürmüş və onu bir kişi ilə övrətinə tapşırırdı. Qarət və qan tökməklə məşğul olan erməni dəstələrinin biri həmin dəyirmanı gələrək böyük bir faciə törətmişdilər. Onlar kişini güllə ilə öldürükdən sonra qucağında dörd aylıq uşaq olan qadına yaxınlaşdılar. Erməni cəlladları onları da öldürmək istəyəndə övrət dedi ki, allah xatirinə məni öldürün, ancaq uşağa əl vurmayın. Ermənilərdən ikisi irəli çıxıb dedilər ki, qorxma, uşağı

öldürməyəcəyik. Onlar uşağı qadından alıb beləyini açdılar. Ermənilərin hərəsi uşağın bir ayağından tutub qüvvətlə

Mir Möhsün Nəvvab

hərəsi bir tərəfə çəkildilər. Uşaq iki para oldu. İki yerə bölünmüş uşağın parçalarını ananın üstünə atdılar. Ana bu vəhşiliyə dözə bilməyib huşunu itirdi. Cəlladlar bu qadını da bir neçə güllə ilə qətlə yetirdikdən sonra dəyirmanda olan taxılı və unu, eləcə də malı qarət edib apardılar.

Ə L A V Ə: Ermənilərin bu qaniçən dəstələri öldürdükleri müsəlmanlara əvvəlcə olmanın işgəncəsini verərək onların diri-diri burnunu, qulağını, ayağını və kişiliyini kəsdikdən sonra öldürür, cəsədini zibillikdə yandırırdılar.

Yuxarıda qeyd olunan 18 nəfər İrən fəhlələrini və erməni məhəllələrində 20-yə qədər alver edən müsəlmanları bu cür vəhşiliklərlə qətlə yetirmişdilər.

Ə L A V Ə: Erməni tayfasının müsəlmanlara qarşı olan namərdliklərinə dair çox misallar göstərmək olar. Hacı Bəylərin başına gələn müsibət buna bir misal ola bilər. Belə ki, Hacı Bəylər adlı bir müsəlman sövdəgəri Nikolay adlı bir erməni taciri ilə yaxın dostluq edərmiş. Onlar yaxın dost olduqlarından bir-birinə deyərmiş ki, hər-gah ermənilərlə müsəlmanlar arasında dava olarsa, biri-birimizi onlardan qoruya.

Bir dəfə ermənilərlə müsəlmanlar arasında dava başlayarkən Nikolay Hacınin dükənində olub. Erməninin davadan bərk qorxuya düşdüyünü gören Hacı ona ürək-dirək verərək onu gizlin bir yerə aparır. Nikolay əmin edir ki, orada onu heç kəs tapa bilməz. Dava qurtardıqdan və hər tərəf sakitləşdikdən sonra Hacı Nikolayı hörmətlə öz evinə yola saldı.

Nikolay Hacıya 93 manat pul vermişdi. Bir gün Hacı bu pulları götürüb Nikolaya qaytarmaq üçün onun dükəninə gedir. Hacı pulları sayıb erməniyə verdikdən və bir qədər söh-

bət etdikdən sonra birdən guruhagur düşdü. Hər tərəfdə böyük iğtişələr başladı. Tüfəng və tapança səsləri bazarı bürüdü. Hacı həyəcanlanaraq iğtişənin səbəbini Nikolaydan soruşarkən o dedi ki, erməni-müsəlman davası düşdü. Hacı ondan soruşur:

— Bəs mən nə edim?

Hacı fikirləşirdi ki, o, erməni Nikolayı gizlədərək qoruduğu kimi yəqin ki, onu da Nikolay ermənilərdən mühafizə edəcəkdə. Lakin təəssüflər olsun ki, belə olmadı. Birdən Nikolay stolun siyirməsindən bir tapança çıxarıb dabanını çəkdi və tapançanı Hacıya tərəf tuşladı. Tapançanın gülləsi Hacınin sinəsinə dəyib bir azca yaraladı. Hacı qanı tökülə-tökülə üz qoydu qaçmağa. Nikolay və onunla başqa ermənilər Hacınin arxasınca tüfəngdən və tapançadan iyirmiyə qədər güllə atdılar. Amma xoşbəxtlikdən güllələrin heç biri Hacıya dəymədi. Bu əhvalatı Hacı özü mənə danışmışdır. Ermənilərin belə namərdliklərindən və qəddarlığından yazmaqla qurtaran deyil.

Ə L A V Ə: Cavad ağa Paşa ağa oğlu adlı bir nəfər müsəlman həmişə ermənilərə hörmət edir, onlara rəhmilə yanaşardı. Çalışardı ki, ermənilərlə müsəlmanlar arasında həmişə sülh olsun. Buna baxmayaraq, yuxarıda adı çəkilən Həmzad adlı erməni cəlladı öz dəstəsilə Cavad ağanın kəndinə basqın etmişdir. Onlar Cavad ağanın və onun rəiyyətinin evlərinə və gözəl atlar saxlanılan tövlələrinə od vurub yandırmış, mal-dövlətini qarət etmişlər.

Ə L A V Ə: Erməni quldur dəstələri

Ə L A V Ə: Bu zaman Qalaya bir adam gəlib xəbər gətirdi ki, erməni quldurlarının bu vəhşiliklərinə son qoymaq üçün hər tərəfdən müsəlman atlıları tökülüb ermənilər yaşayan Sissi kəndinə hücum etmişlər. Kənddə müsəlman atlıları erməni quldurlarının bir neçəsini öldürmüş, bəziləri isə qaçıb canını qurtarmışdı. Müsəlman kəndlərdən qarət edilmiş mal-dövlət geri qaytarılmışdır. Kəndə basqın zamanı müsəlman atlıları övrət-uşağa toxunmamışdılar.

Bundan sonra atlılar Məşhər adlı əksəriyyəti erməni olan kəndə tərəf yönəldilər. Ermənilər müsəlman atlılarına müqavimət göstərə bilməyib hərəsi bir tərəfə qaçdı. Onlar bu kənddə olan heyvanları və bəzi əşyaları özləri ilə qənimət götürüb və iqamətgahlarına göndərdilər. Bir para quldur evlərinə və onların ot tayalarına od vurduqdan sonra atlılar Saru kəndinə tərəf yollandılar. Bu kənddə də müsəlmanlar istədiklərini etdikdən sonra Qarabulaq kəndinə üz qoydular. Oradan isə Xəlifə kəndinə getdilər. Bu kəndlərdə də övrət-uşaqlara əl vurmada quldurlara divan tutaraq aparılan malların hamısını geri qaytardılar.

Ə L A V Ə: Yuxarıda haqqında danışdığımız Həmzad adlı erməni qulduru öz dəstəsi ilə yenə gəlib Əsgəran bürclərinə doldular. Onlar bu səngərlərdən namərdcəsinə yolla gəlib-gedən müsəlmanları qəflətən güllə ilə vurub öldürürdülər. Meyidini isə odlayıb yandırırdılar. Həmin gün Mustafa bəy adlı bir nəfər müsəlmanı eləcə öldürükdən sonra yandırmışdılar. Bu əhvalatdan bir neçə gün sonra, yeni ramazan ayının üçüncü günündə İsa bulağının yaxınlığında meşədə müsəlmanlar üç erməni ilə dalaşırlar. Müsəlmanlar erməninin ikisini öldürür, üçüncüsü isə qaçır. Arxadan atılan güllələrdən ancaq biri qaçan erməniyə dəyib yaralayır. Yaralanmasına baxmayaraq, qaçıb aradan çıxır və özünü şəhərə yetirir. O, şəhərdə fəryad qoparır ki, nə durmusunuz müsəlman atlıları dörd tərəfdən üstümüze gəlir, yolda da iki erməni öldürüblər. Mən isə yaralanıb qaçmışam.

Ermənilər onun bu fəryadını eşidən kimi dükən-bazarı şaraqqaşuruqla bağlayıb qorxu içərisində Qalaya müvəkkil olan qoşun böyüyünün yanına gəldilər və dedilər ki, müsəlmanlar dörd tərəfdən üstümüze gəlirlər. İki adamımızı öldürüb, birini isə yaralayblar.

Qoşun böyüyünün əmri ilə əsgərlər dərpəl şeypur çaldılar. Qalada nə qədər ki rus qoşunu var idi, hamısı silahlanıb musiqi çala-çala müsəlman bazarına gəldilər. Gördülər ki, bazarda dükənlər açıq, hər kəs də öz işi ilə, alış-verişi ilə məşğuldur. Davadan heç bir əsər-əlamət yoxdur. Rus əsgərləri yenə musiqi çala-çala erməni məhəlləsinə qayıtdılar və ermənilərə bildirdilər ki, onlar özlərindən nahaq yerə belə qorxuya düşüblər.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

Xənəzək kəndinə də basqın etmişdilər. Məmmədağa Ataxan oğlunun bu kənddə gözəl imarətləri və bağları var idi. Erməni quldurları vəhşicəsinə bu imarətləri dağıtmış, bağların ağaclarını doğramış, evdə olan mal-dövləti qarət etmiş və üç yüz qoyununu aparmışlar.

Onun nökrələri qaçıb canlarını xilas etmişlərsə də, çoban onlardan qurtara bilməmişdir. Quldurlar onu vəhşicəsinə öldürmüşlər.

BİZİM DƏ BƏRZANİ KİMİ XALQINA, VƏTƏNİNƏ BAĞLI BİR LİDERİMİZ OLSAYDI, YƏQİN Kİ, SSSRİ- DAĞILMAZDI VƏ DÜNYA QARIŞMAZDI

Metroya çox çətinliklə yetişdim və boş yerin birində əyləşdim. Qarşımdakı oturağa isə 70 yaşlarında bir ağsaqqal əyləşdi, Görünüşündən, təmiz səliqəli geyimindən, adamda baxımlı bir insan olduğu qənaəti yaradırdı. Gün görmüş, mədəni bir insan olduğu görünüşündən bəlli idi.

Əlimdə, „Kürd Azadlıq hərəkatı,, və „Bərzani,, adlı kitab vardı, kitab diqqətini çəkdi, əvvəl kitaba sonra mənə baxdı və soruşdu.

-Maladoy çelovek, ponimayte po Ruskiy? Cavan Rus dilini anlayırmısınız? Dedi,

-Bəli bəy əfəndi, çox yaxşı başa düşürəm, rusçanı bir rusdan daha yaxşı danışırım dedim,

-Güldü və əlindəki kitaba baxa bilərəmmi dedi, kitabı uzatdım. Kitabı araşdırdıqdan sonra,

mənə, sən kürdmüsən sualını verdi?. Bəli kürdəm dedim.

-Bu kitab Mustafa Bərzaniyə həyat və yaradıcılığı haqqındadır?

-Bəli dedim. Adam Bərzani adını eşidince daldı, Sonra gülümsədi.

-Övlad dedi, maraqlandım deyə yəqin fikirləşdin Mustafa Bərzani haqqında haradan bilirəm deyə?

-Bəli Maraqlı etdim.

-Kremlində iş başlayalı bir il filan olmuşdu, tam xatırlamıram 1951- rin sonu və ya 1952- nin əvvəli olacaqdı. Soyuq qarlı bir Moskva səhərində Saraya girdim, əvvəl gözləmə salonuna baxdım, ziyarətçilər kimdir? Biri diqqətimi çəkdi, yanında iki adam var idi və rus deyil fərqli bir dillə danışdılar. Salam verib özümü tanıtdım,

Düzgün, səliqəli rus dilində Mustafa Bərzani olduğunu söylədi, bu adı bir neçə dəfə eşitmişdim, amma ilk dəfə idi gördüm, 10 dəqiqəlik bir söhbətdən sonra, Stalinin ofisinə keçdik.

Stalin Bərzaniyə çox hörmətlə qarşıladı. Stalin ilə danışmaları səmimi bir mühitdə keçdi ,

Stalin Bərzaniyə: Hörmətli Bərzani, sizin ailənizi, qardaşlarınızın ailəsini də yanınıza alaraq Rusiyaya köçəsiniz. Mal desen mal, mülk deseniz mülk, məqam deseniz mövqe, nə istəsəniz sizə verəcəyəm, bu .ərlə buraya yerləşin.

Sanki Bərzani bu sözləri heç duymurdu. Əlini başına söykəyərək çox dərinlərə getdi sanki, sifəti birdən tutuldu, qaraldı. İçimdə bu adam cah cəlalın içində yaşadı deyə düşünərkən, Bərzani bir anda, sərt bir dillə (net) xeyr dedi.

Cənab Stalin siz Kürdüstanı Həwlərdən Amədə, Mahabatdan Qamışloya, Afrindən Süleymaniyəyə qədər ərazilərin hamısını

Rusiyaya gətirəcəksinizsə, yalnız insanları deyil,

Kürdüstanın dağını, daşını, torpağını, suyunu daşıyıb gətirdə bilərsinizsə və kürdlər öz torpağında azad yaşayarsa, ancaq o zaman sizin istəyinizi qəbul edə bilərəm. Kürdüstansız bir dünyada, nəfəs ala bilmərəm, kürd xalqı təzyiq və zülm altında, Kürdüstan düşmən işğalında ikən, mən rahat yata bilmərəm. Əgər mal, mülk, məqam istəsəydim, rahatlıq, bolluq istəsəydim, bütün bunlara onsuz da sahib idim. Mənim ailəm bolluq və rahatlıq içində yaşayırdı, biz yalnız özümüz üçün deyil, kürd xalqının namusu, qüruru, şərəfi, torpağı, üçün mübarizə aparırıq, mənim dərdim

Afrində Suriyanın təziqi altındakı günahsız kürd uşaqlarıdır, mənim dərdim Türk dövlətinin zülmü altında əziyyət çəkərək müqavimət göstərən qardaşlarımdır, mənim dərdim İran cəza evlərində işgəncə görə qardaşlarımdır, mənim dərdim İraq hökumətinin heyvani rəftar etdiyi kürdlərdir. Mənim dərdim işğalçı güclərin işğal etdiyi Kürdüstandır. Mən onlara xidmət üçün burdayam. Əgər mənə bir yaxşılıq etmək istəsəniz, gündə iki saat kürdçə mahnı söyləyən bir radio kanalı verin ki, dünyanın ta o biri ucundakı kürd, dinlədiyi zaman, mənəvi dəyər tapsın və ümidini itirməsin, bilsin ki, kürd xalqı mübarizə aparır, müqavimət göstərir, bilsinlər ki, bir yerdə onların haqqını axtaran kimsələri var, zorla əllərindən alınan torpaqları, Kürdüstanı olan həsrətləri, az da olsa dinər bəlkə. Mən bu gün sizin onlara müstəqil bir ölkə verə bilmədiyiniz üçün gecələri yata bilmirəm. Allaha and içdim, yəmin etdim, son nəfəsimə qədər bu məzlum xalqa xidmət edəcəyəm. Bu gün əlimdən nə gəlir, onu edə bilərəm ...

-Bu sözlərdən sonra gözləri doldu, gözlərindən yaş süzülürdü, onun qaralmış pörtmüş sifəti sanki Stalinə danışmağı unudurdu.

Təxminən 10 dəqiqə səssizlikdən sonra Stalin, oturağından qalxaraq Bərzaniyə tərəf gedərək Bərzaniyənin çiyinə toxundu və Bərzaniyə dedi: Kaş ki, məndən sonar Sovetlər birliyini siz və ya sizin kimi xalqını, vətəninizi sevən biri idarə etsəydi içim rahat olardı.

Kürd xalqı sizin kimi bir liderə sahib olduqları üçün çox şükran olmalıdırlar.

Bərzani, sizin bu vətənpərvərliyinizə görə, kürd xalqı üçün əlimdən gələni edəcəyəm, sizə söz verirəm, İraq hökumətini devirmək üçün bütün imkanları dövrəyə alaraq bütün imkanlardan istifadə edərək, İraqa böyük zərbə vurulmasının zəminini hazırlayacağıq.

Abdulkərim Qasım ilə görüş, anlaşsarsa, onun hakimiyyəti çevirmək üçün zəmin yaradaçağıq və çevriliş etməsinə kömək edəcəyik. Radio üçün də lazım olan nəyşə olunacaq, ümid edirəm kürd xalqı sizin dəyərini bilir və dəyərləndirər.

Bərzani gülümsədi və ded: Mənim xalqım məzlum bir xalqdır, zülm altında əzilən bir xalqdır,

mən onlar üçün üzərimə düşəni edirəm, sağlıq olsun bu dünyadan köçəndən sonra gəlib qəbrimə bir fatihə də oxumasınlar problem deyil,yetər ki, azad və müstəqil bir Kürdüstanda yaşasınlar.

-O gündən sonra Bərzani ilə dost oldum, tez tez bu dəyərli insanın ziyarətinə gedərdim, Çox fərqli bir insan idi, insani baxışları, istiqamətləri çox idi və onun kimi vətəninə, xalqına və dostla dəyər verən sadıq bir lider görmədim,

Tək bir şeyə maraqlı edirəm, siz gənclər onun dəyərini bilirsinizmi? Onun sizin üçün nələrə qatıldığını, dözdüyünü, nə çətinliklər yaşadığını bilirsinizmi və qeyri iradə gözləri yaşararaq dedi: Bizim də, Bərzani kimi xalqına vətəninə bağlı bir liderimiz olsaydı, yəqin ki, SSSRİ- dağılmazdı və dünya qarışmazdı.

Hazırladı:

Tahir Süleyman

Gücümüz birliyimizdədir

2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan dövlətinin yeni təxribatları- na qarşı başlanılan Vətən müharibəsi əzəli torpaqlarımızın düşmən işğalından azad edilməsi ilə sona çatdı. Ali Baş Komandanımız cənab

Müşfiq Məmmədli, Milli Məclisin deputatı

İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan ordusunun təkə Azərbaycanımızın deyil, bütün Qafqazın incisi sayılan Şuşanın, Qarabağın işğaldan azad etməsi müasir tariximizin ən böyük qələbəsidir. Biz beynəlxalq hüququn bizə verdiyi hüquqların təmin edilməsinə öz gücümüzle nail olmuşuq. Biz ədaləti, eyni zamanda, beynəlxalq müstəvidə siyasi və diplomatik savaşa apararaq əldə etmişik. Ona görə bizim Zəfərimizin əhəmiyyəti daha önəmlidir. Azərbaycan bu ədalətli zəfəri soyqırım törətməklə, qadağan edilmiş silahlardan istifadə edərək kütləvi qırğınlar apararaq, vandalizm və barbarlıqla əldə etmədi. Azərbaycan xalqının yalnız bir hədəfi vardı – 30 ildən artıq davam edən işğala son vermək, dedə-baba yurduna dönmək! Döndük də! Ədalətlə, mədəniyyətlə qurub-yaratmaq, ölmüş, yandırılmış, məhv edilmiş torpaqlarımıza yeni can, nəfəs vermək üçün döndük!

Bu il vətəndaşlarımız Şuşa, Cəbrayıl, Kəlbəcər, Xankəndi və Xocalı şəhərlərinə qayıdacaq. Ağdam, Zəngilan, Qubadlı şəhərlərinə isə keçmiş məcburi köçkünlərin 2025-ci ildə qayıtması nəzərdə tutulur. Bununla paralel olaraq bir çox kəndlərdə inşaat davam edəcək, bir neçə kəndə keçmiş köçkünlər qayıdacaqlar. Məsələn, Laçın rayonunun Sus kəndi hazır olacaq. Xocalı rayonunun Kərkicahan, Malibəyli, Turşsu kəndlərinin də bərpasına artıq start verilib.

Zəngəzur dəhlizinin açılması, sülh müqaviləsinin imzalanması və delimitasiya prosesinin davam etdirilməsi isə regionumuzda davamlı sülhün bərqərar olması deməkdir. Fransanın Ermənistanı yenidən silahlandırmaq, bölgədə sülhün yaranmasına mane olma istəyinə qarşı bir cavabımız var: Azərbaycan bir daha heç bir zaman torpaqlarını heç bir dövlətə güzəştə getməyəcək. Bu gün Azərbaycan xalqının Azərbaycan dövlətinə, prezident İlham Əliyevə etimadı tamdır və bu elə bir gücdür ki, istənilən ədalətsiz və beynəlxalq hüquqa zidd əməllərə qarşı mükəmməl şəkildə dayana və cavab verə bilər. Bizim gücümüz birliyimizdədir!

Li Rojhilatê Kurdistanê 2 kolber hatin kuştin û kolberek jî birîndar bû

Di dema 24 demjimêrên borî de 2 kolberên xelkê Rojhilatê Kurdistanê li navçeyên sînorî yê Baneyê bi guleyên nobedarên sînorî yê Îranê hatin kuştin û kolberek jî birîndar bû.

Serê sibeha îro kolberekî bi navê Mîrza Ehmedî yê xelkê bajarê Baneyê, li navçeya sînorî ya Zelê, bi guleyên hêzên Îranê hat kuştin. Mîrza Ehmediyê 43 salî xelkê gundê Encinê ye û bavê du zarokan bû. Her li navçeyên sînorî yê bajarê Baneyê, duh nobedarên sînorî yê Îranê gule li kolberan reşandibûn û du gule li sînga kolberekî xelkê Selmasê yê bi navê Şoriş Xereguşî ketibûn û wî canê xwe ji dest dabû. Şoriş Xereguşiyê 33 salî xelkê gundê Zewecîkê yê bajarê Selmasa parêzgeha Urmiyeyê û bavê zarokêkî bû. Li gorî rêxistinên mafên mirovan ên Rojhilatê Kurdistanê, di wan her du bûyeran de hêzên Îranê kolber berê agahdar nekirine.

Roja duşemê jî, li herêmen sînorî yê Newsûde ya bajarê Paweyê, hêzên nobedarên sînorî gule li kolberan reşandibûn û kolberekî bi navê Emîr Îlahî birîndar bûbû. Emîr Îlahî 25 salî bû û xelkê bajarê Selasa Bawecanî bû û tê gotin ku rewşa wî ya tenduristiye ne baş e. Li gorî Tora Mafên Mirovan a Kurdistanê, di sala 2023yan de herî kêm 29 kolber li parêzgehên Sine, Kirmaşan û Urmiyeyê jî ber sedemên cuda canê xwe ji dest daye û 228 kolber jî birîndar bûne.

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

1510-cu ildə Şah İsmayıl Əmir Şərəf ilə Məlik Xəlili əsir halında Xorasan tərəfə sürgün edir. Ruzəki tayfasından olan Məhəmməd ağa Kəlhuki də gizli olaraq şahın ordusuna qoşulmuşdu. O, imkan tapdıqda Əmir Şərəfə yemək və meyvə aparır, onu qaçırtmaq haqqında məsləhətlər edirdi.

Nəhayət, Məhəmməd ağa bir gün fürsət əldə edərək, bir neçə yəhərli at hazırlayır və Əmir Şərəfi çadırdan çıxarıb Kürdüstanə doğru aparır. Onlar Heqari əmirliyində olan bir kəndə gəlirlər. Ruzəki zadəganlarından olan və Əmir Şərəfin keçmiş dostu Şeyx Əmir Bilbasi həmin kənddə Əmir Şərəflə görüşərək onun gəlmə xəbərini Ruzəki tayfasına yetirir. Əmir Şərəf tayfa üzvlərindən iki min nəfərə qədər ordu toplayıb Şeyx Əmir Bilbasi ilə birlikdə Bidlis üzərinə hücum etdilər.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bu zaman Bidlis, Ədilavaz və Ərciş əmirliklərində Şah İsmayıl tərəfindən Qurd bəy Şərəflu hökmdarlıq edirdi. O, bünün qüvvəsini Şeyx Əmir qarşı səfərbər etmişdi. Bidlisin «Göy meydanında» baş verən vuruşmada Ruzəki tayfası qalib gəlmək arəfəsində idi. Lakin Kürd tayfa başçılarından Mahmud bəy Pazukinin xəyanəti nəticəsində Qızılbaşlar qalib gəldilər. Bidlisi göstərir ki, bu müharibədə Ruzəkilər məğlub oldu. Şeyx Əmir Bilbasi və oğlu Əlağa öldürüldü. Onların cənazələri qalıblar tərəfindən yandırıldı (76, 414-415; 97, 356).

Beləliklə, Əmir Şərəf bir müddət köməksiz və ümitsiz qaldı. Həmin dövrdə Osmanlı-İran hökumətləri arasındakı ziddiyyətən ən kəskin nöqtəyə çatmışdı. Buna görə də Mövlana İdris Bidlisi Osmanlı sarayının xeyrinə Kürd əmirləri arasında təbliğat aparır və onları Şah İsmayıl hakimiyyətinə qarşı təhrik edirdi. Öz irsi əmirliyinə çatmağa can atan Əmir Şərəf bu vəziyyətdən dərhal istifadə etmək qərarına gəldi və bir neçə Kürd əmirlərini də özü ilə həmrəy etdi. «Şərəfnamə»dəki məlumatlara görə Əmir Şərəf digər Kürd əmirləri ilə birlikdə I Sultan Səlimə məktub yazıb ona tabe olduğunu bildirdi. O, həmin məktubu Məhəmməd ağa Kəlhuki və Mövlana İdris vasitəsilə sultan sarayına göndərdi (76, 415-416).

Sultan Səlim Kürd əmirlərinin bu məktubundan çox şadlandı və Azərbaycan üzərinə hazırladığı hərbi səfərdə onların iştirakını təşkil etdi. Bidlisi yazır ki: «...Sultanın Çaldıran çölündəki zəfərli yürüşündə Əmir Şərəf də iştirak edirdi» (76, 415-416).

Həmin dövrdə Diyarbəkir valisi Xan Məhəmməd Ustaclunun qardaşı Əvaz bəy Şah İsmayıl tərəfindən Bidlisdə hökmdarlıq edirdi. «Şərəfnamə»də deyilir ki, Əmir Şərəf Çaldıran müharibəsindən sonra da Osmanlı hökumətinin Qızılbaşlara qarşı apardığı Diyarbəkir müharibəsində iştirak etmiş və 1516-cı ildə Bidlis əmirliyini Qızılbaşlardan geri almışdır (76, 417-418).

Türk mənbələrində göstəriləyi kimi, I Şah İsmayıl Səfəvinin Diyarbəkir valisi Qaraxana kömək göndərdiyi Qızılbaş ordusuna basqın etmək məqsədilə Bidlis əmiri Əmir Şərəfəddin Mövlana İdrisin göstərişi ilə digər Kürd əmirləri ilə ittifaqa girdi, onlar 4 min atlı ilə Əxlatdan Ərciş əmirliyinə doğru hərəkət edərək, düşməyə ağır zərbə vurdular (85, 379).

Məhəmməd Əmin Zəki Çaldıran müharibəsində Şah İsmayıl Səfəvinin məğlub olduğunu qeyd edir. Bidlis əmiri Şərəf bəy öz qalaları üzərində Osmanlı bayrağı qaldırdı və Şah İsmayıl tərəfindən həmin vilayətdə əmir olan öz qardaşı Xəlid bəyi qovub çıxartdı (117, 176). Məhəmməd Əmin Zəkinin fikrinə zidd olaraq Bidlisi Xəlid bəyin Bidlis Əmiri Şərəf xanın qardaşı deyil, Pazuki Suvar bəyin oğlu olduğunu göstərir (76, 402). Bundan başqa Diyarbəkir müharibəsinin başçısı Biqli Məhəmməd paşa da Diyarbəkir qələbəsi münasibətilə I Sultan Səlimə göndərdiyi məktubda bütün Kürdüstan bəyləri ilə yekdilliklə düşməyə qalib gəlməsini və sücaətli kürd əmirlərinin köməyi ilə əldə etdiyi qələbəsinə göstərmişdi (98, 418-419).

Bu göstərilən faktlara əsasən 1514-cü ildə Əmir Şərəfin Bidlis əmirliyində olması və Xəlid bəyin onun qardaşı qeyd edilməsi haqqında Məhəmməd Əmin Zəkinin verdiyi məlumatı düzgün hesab etmək olmaz.

I Sultan Səlimin Azərbaycan və Kürdüstandakı qələbəsi bir sıra Kürd əmirliklərini Osmanlı hökumətindən asılı vəziyyətə saldı. O cümlədən Bidlis əmirliyi də ocaqlıq tərzində Əmir Şərəfə verildi. O, istər I Sultan Səlim, istərsə də Sultan Süleyman Qazi zamanında həmin vəzifəni ifa etdi. Lakin Əmir Şərəf Osmanlı məmurlarının Kürdüstandakı özbaşnalıqlarına görə bir qədər narazı qaldı. O, həmin dövrdə Səfəvilər sarayına meyl göstərmək üçün nisbətən

tərəddüd edirdi. Belə bir zamanda Qızılbaş sərkərdələri arasında baş verən ixtilaf və Osmanlı-İran ziddiyyətləri nəticəsində Azərbaycanın bəylərbəyisi Ölmə Təkəlu Təbrizdə I Şah Təhmasib ələhinə üsyan qaldırdı.

1531-ci il hadisələrindən bəhs edən Qazi Əhməd Qəzvinini yazır: «Ölmə Təkəlu Azərbaycanda 7 min nəfər öz tərəfdarlarından toplayıb üsyan qaldırdı. Lakin o, məğlub olaraq əvvəl Van, sonra isə Rum (Türkiyə) ölkəsinə getdi (101, 286; 83, 12).

Ölmə Sultan hökumətinə tabe olub onu Azərbaycan üzərinə yenidən hərbi səfər etməyə sövq etdi. Mənbələrdəki məlumata görə Sultan Süleyman Qazi, Diyarbəkirin bəylərbəyisi Fil Yaqub paşanın başçılığı ilə Ölməyə 30 min nəfərlik ordu verərək Bidlis və İmadiyyə əmiri Əmir Şərəfə qarşı göndərmişdi (101, 287; 76, 423).

XVI əsrin türk müəlliflərindən Sulaqzadə yazır ki, Ölmə Təkəlu şahdan üz döndərərək sultan sarayına gəldi və sultan onu böyük bir qüvvə ilə Bidlis üzərinə göndərdi. O, Bidlisi almaq istədikdə şah tərəfindən orada vali olan hakimi sabiq Şərəf xan hədsiz-hesabsız Kürd toplayaraq müharibəyə başladı. Lakin Ölmənin qoşunu qalib gəldi və Şərəf xanın başı kəsilib sultan sarayına göndərildi (85, 483).

Lakin Ölmə ilə Əmir Şərəf arasında gedən müharibə türk müəlliflərinin qeyd etdikləri kimi, tez və asanlıqla qurtarmamışdır. Düşmən təhlükəsinə qarşı hazırlaşan Əmir Şərəf 1534-cü ildə Təbrizə gedərək I Şah Təhmasibdən kömək aldı. O, ilk vuruşmada qalib gələrək Ölməni geri çəkilməyə məcbur etdi. Şah Təhmasib yazır ki: «Ölmə osmanlılara tabe oldu. Bidlis hakimi Şərəf xan bizim yanımıza gəldi, bu vaxt mən Xondqara⁴⁷ məktub göndərərək göstərdim ki, Siz Ölməni göndərin, biz də Şərəf xanı göndəririk. Niyə Ölmə ilə Şərəf xana görə islam şahları arasında dava baş versin? Lakin sultan bu təklifi qəbul etmədi» (101, 286; 83, 18).

Dövrün mənbələrində göstərilir ki: «Şah Təhmasib Bidlis vilayətini azad etmək üçün çoxlu əskər göndərmiş və az bir zamanda Ölmə ilə Fil paşanı oradan uzaqlaşdırmışdır» (76, 425; 113, 293).

«Şərəfnamə» müəllifinin yazdığına görə Əmir Şərəf bu qələbə münasibətilə Bidlis əmirliyinin gəlirinin beşdə birini şah adamlarına hədiyyə vermiş və şahın şərəfinə Əxlatda təntənəli ziyafət təşkil etmişdi. «Şərəfnamə»də deyilir ki, şah Əmir Şərəfi mükafatlandırdı, xanlıq ləqəbi verdi və bir fərmanla onun hökmdarlığını təsdiq etdi (76, 428 - 430).

Fərmanın əsas məzmunu

Yüksək zətin əsas məqsədi öz müasirlərindən bacarıq və ləyaqətinə görə fərqlənən şahlığa xidmət etməkdə fədakalıq göstərən şəxsləri irəli çəkməkdən ibarətdir. Bu əyalətdə böyük Əmir Şərəf xan öz sədaqət və fədakarlığını dərğahi aləm pənaha və məhəbbətini bizim xanədanə göstərmişdir... Şah onun haqqında mərhəmət edərək, onu xanlıq mərtəbəsinə layiq görüb Şərəf xan adlandırdı. Böyük divan təvaclarını (carçıları) ona tapşırır, yüksək xan və əmirlər sırasına daxil edir, Kürdüstan əmirlərinin əmirliyini və hökmdarlığını ona verir, ölkəmizin tabeliyində olan Bidlis, Əxlat, Muş, Xnos və ətraf nahiyə və mahalları ona tapşırır, həmin mahalın mülkü və maliyyə işlərini onun ixtiyarında qoyur. Buna görə də o, şah yolundakı xidmətdə daha möhkəm və sabitqədəm olmalıdır. Özünü bütün ətraf əyalətlərin hakimlərinə və əmirlərinə nümunəvi göstərməklə, gündən – gündə məqamını yüksəltməlidir.

Kürdüstanın bütün əmir kələntərlərinin⁴⁸ vəzifəsi məzkur xanı özlərinə Əmir əl-Uməra⁴⁹ hesab edərək ona tabe olmaq və onun bütün çağırışına hazır olmaqla, dövlətə olan sədaqətini göstərməkdən ibarətdir. Həmin vilayət və mahal kələntərlərinin, məlik və kətxudalarının, rəyyət və sakinlərinin vəzifəsi məzkur xanı o mahalın hakimi hesab etmək, onun əmirlərinə tabe olmaq, məsləhət və göstərişlərini icra etməkdən ibarətdir.

Xanın da vəzifəsi əhali ilə yaxşı rəftar etmək, gücsüzlərin hüququnu güclülər qarşısında müdafiə etməkdən ibarətdir. Xanın hökm və fərmanları şahın təsdiqinə çatdıqdan sonra qüvvəyə minir. 20 səfər 939 (22 sentyabr 1532) (76, 428-430).

1532-ci ildə Şah Təhmasib Şərəf xanı Kürdüstanın bəylərbəyisi təyin etdikdən sonra o, oğlu Şəmsəddini şahla birlikdə Azərbaycana göndərdi.

Həmin dövrdə Übeyd xan Özbək Xorasan üzərinə basqın etdiyi üçün şah hərbi səfərə hazırlaşdı. Ona görə də o Əmir Şəmsəddinin Bidlis vilayətinə qayıtmasını məsləhət görür. Bidlis və Azərbaycan üzərinə təhlükə çox zaman osmanlılar tərəfindən baş verirdi üçün Şah Təhmasib, Şərəf

xana bir məktub yazıb Azərbaycan sərhədlərini ona tapşırtdı. Eyni zamanda şah Qızılbaş sərkərdələrindən Holhol Sultan Ərəbkərlu, Üveys Sultan Pazuki, Əcəl Sultan Qacar, Əmir bəy Mahmudi və Təbriz hakimi Musa Sultanı da Şərəf Xana köməkçi təyin etmişdi.

Bidlisinin yazdığına görə şah lazım gəldikdə həmin əmirlərin Şərəf xanın sərəncamında olmaları haqqında göstəriş vermişdi (76, 430-431).

Şah bütün bu hazırlıq işlərini gördükdən sonra Xorasan tərəfə hərəkət etmişdir. Bidlisi qeyd edir ki, «Bütün bu hadisələri mənə söhbət edən atam Əmir Şəmsəddin Təbrizdən qayıdan zaman, şah ona belə demişdir: «Şərəf xana tapşır ki, mən Xorasandan qayıdanadək osmanlılarla bir təhər keçinsin. Çünki Ölmə onunla düşmən olmuş və yaqın bilirəm ki, fitnəkarlıqla osmanlıları bizim ələhimizə qaldıracaqdır» (76, 431).

Lakin Şərəf xan şahın yaxşı məsləhətlərini unudaraq vaxtı ilə Fil paşa və Ölmə ilə əməkdaşlıq edən kürd əmirlərindən intiqam almaq qərarına gəldi və Xizan əmirliyini qarət etdi. Onun bu hərəkəti bir sıra kürd əmirlərinin və o cümlədən Ruzəki zadəganlarının böyük əksəriyyətinin Şərəf xandan ayrılıb Ölmə ilə birləşməsinə səbəb oldu. Bidlisi öz əsərində düşmən tərəfə keçən həmin əmirlərdən, Əmir Budaq Kisanin, İbrahim ağa Bilbasinin, Qələndar ağanın və Dərviş Mahmudun adlarını çəkir (76, 431).

Bidlis əmirliyinin siyasi tarixində baş verən bu hadisə Fil paşa ilə Ölməyə 1533-cü ildə 10 min nəfərlik qoşun ilə Bidlis üzərinə yenidən hücum etməyə imkan verdi. Bu zaman Şərəf xan yalnız 5 min nəfər silahlı qüvvəyə malik idi. O, Şah Təhmasibin tapşırığına əsasən yardım üçün Qızılbaş sərkərdələrinə müraciət etmək istədi, lakin Ruzəki zadəganları razı olmadılar. Çağırılmış yığıncaqda çıxış edən Ruzəki ağsaqqalı Seyidəli Portafi bildirdi ki, «Əgər Ruzəkilər Ölməyə qarşı mübarizədə tərəddüd edərlərsə, o zaman mən Bidlis vilayətində yaşayan xristianları səfərbər edib Ölməni məğlub edərem». «Şərəfnamə»nin müəllifi onun bu təklifini nadanlıq və axmaqlığın nəticəsi kimi qeyd etmişdir (76, 432). Beləliklə, yığıncağın qərarına görə Şərəf xan sərəncamında olan 5 min qoşunla qüvvətli düşmənin qabağına çıxdı. Tatik qəsəbəsində hər iki ordu üz-üzə gəldi. Baş verən vuruşma zamanı Şərəf xan ağır yaralandı. Bunu gören Əmir bəy Mahmudi xəyanət edərək, Ölmə tərəfə keçdi və beləliklə, Şərəf xan qoşununda pərakəndəlik baş verdi və Ölmə Təkəlu qalib gəldi.

Bidlisinin yazdığına görə bir gün davam edən bu vuruşmada Şərəf xanın qoşunlarından 700 nəfər öldürülmüşdü. Ölənlərdən 500 nəfəri Ruzəki zadəganlarından ibarət idi (76, 434). Bidlis əmiri Şərəf xan aldığı yaradan ölmüşdür.

Bidlis əmirliyinin siyasi tarixində əhəmiyyətli rol oynayan Şərəf xanın ölümü haqqında təkcə «Şərəfnamə»də deyil, digər mənbələrdə də məlumat çoxdur (101, 287; 83, 21). Şərəf xan 33 il hökmdarlıq etmişdir. O, Bidlis əmirliyində bir məktəb, bir uşaq evi (xeyriyyə), bir neçə dükən və ikimərtəbəli bir saray tikdirmişdir.

(Ardı gələn sayımızda)

Qutilərin varlığı çox qədimlərə uzanır. Bu günə qədər bilinən ilk Quti imperatoru Emnatum miladdan əvvəl 3100-cü illərdə yaşamışdır.

Lağas kralı Adadnari hələ miladdan əvvəl 2400-cü illərdə Karda xalqından söz

məmləkətin təməlini Babilə saldılar. Kürd xalqının məşaləsini Subarilər, Mitanilər, Xaldilər, Muşki və Nayri dövlətləri vasitəsilə Med imperatorluğuna qədər daşayıb gətirdilər.

Qutilərin kürd xalqının atası olduqlarını isbat etmək üçün "Ön Asiya və Mesopotomiya" tarixini incələyən və araşdıran elm və tarixçi amilləri də bu həqiqəti araşdırmalarında dilə gətirmişlər. Bunun isbatı olaraq Pensilvaniya Universitetinin professorlarından Speizer "Mesopotomiyanın kökəni" adlı əsərində kürdlərin qutilərlə Zaqros hülübiləri ilə eyni irqdən olduqlarını yazır (B. Nikitin, cild I. səh 91. Diponot).

Osmanlı tarixçilərindən Əhməd Rəfik "Ümumi tarix" adlı əsərində və onunla birlikdə Əmin Zəki də "Kürd tarixi" adlı əsərində müxtəlif fakt və sübutlarla eyni fikri təsdiqləmişlər (Ehsan Nuri Paşa, səh 38-40).

Tanınmış tarixçi Mucerson qutilərdən

məğlubiyyətdən sonra bəyliklərə bölündü. Bu dağılıq içindən Bitlis bölgəsindəki qutilər Kardaka adını aldılar. Bəxtiyari dağlarındakı və ətrafındakılar müstəqillik qazandılar. Ancaq tarixi baxıma görə, qutilərdən sonra bu ölkə xalqını yetişdirdiyi və tarixə damğasını vuran iki yeni türk dövləti meydana gəldi. Bunların parlaq və görkəmli dönəmi 725 il sürən kürd Kussi - Kassit dövləti ilə bu dövlətin yaşama müddətinin ortalarında yer alan və təqribən 175 illik bir yaşam sürən Böyük Kürd Mittani imperatorluğudur.

Kürd Kassit - Kussi dövləti haqqında məlumat verərkən bu haqda da qabaqcadan bildirmək istəyirik ki, bu dövlətə Cəmşidin adı verilmişdir. Hətta Firdovsinin "Şahnamə" əsəri də Kassit - Kussi dövlətini kinayə ilə Cəmşidin milləti hesab edir.

Quti imperatorluğunun dağılmasından sonra quti xalqının yaratdığı bu dövlət siyasi hakimiyyətini m. ə 1891-1171 - ci illərdə sürdürmüşdür. Qərb tarixçiləri isə bu hakimiyyətin sonunu 1160-cı il olaraq göstərir (Maurice Meumao, "Le Monte antique" əsəri, Paris 1976. Səh-160).

Kürd sivilizasiyası bu dövəmdə insanlığa böyük mənfəət verdi. Sənət,

Məlum olduğu kimi, daha əvvəllər də bu ərazilərdə Hammurapinin yaratdığı monarxiya hakimiyyəti mövcud idi. Babil uyqarlığına öz damğasını vuran bu kral Assurları, Esəhnunna və Mari krallıqlarını məğlub edərək miladdan əvvəl 1695-ci ildə ölkəsinin sərhədlərini bir xeyli genişləndirdi. Həm Hammurapi (m.ə 1729-1686), həm də sələfi kral Şamsu İloina (m.ə 1686-1648) ölkədə hüquqi dövlət qurmuşdular. Ölkədə sağlam idarəetmə üsulu vardı. Maliyyəçilər (Tacirlər təşkilatının rəhbərləri), hakimlər və vilayət valiləri mərkəzdəki büroya bağlı idilər. Dövlətin amirləri Vali və Bələdiyyə sədriləri kimi vəzifələr də yazılı əmrlərin həyata keçirilib keçirmədiyini diqqətlə izləyir. Siyasi və iqtisadi yaşamı tək özü idarə edirdi.

Hammurapinin hüquq kodu çox məşhurdur. İnsanlıq tarixində bilinən ən qədim qanunu qoymaq yalnız ona nəsib olmuşdur. Bu kodake (kod) araşdırıldığında bu ölkədə kralın xalqın atası və qoruyucusu olub, güclü ilahi varlıqlardan (Tanrılardan) aldığı görünür:

- Tanrıların diqqəti və sevgisi olan mən

QƏDİM DÜNYA FİLOSOF VƏ COĞRAFŞÜNAŞLARI, KARDUXİLƏRİN İNDİKİ KÜRD XALQININ BABALARI OLDUĞUNU İSBAT EDİRLƏR

etmişdir. Eyni fikri Ur (Our) kralı Kmil Sin də Kurde torpqlarından bəhs edərək təsdiqləmişdir. Hitit kralı I Şuppilulita m. ə 1370-ci ildə Qurde xalqından söz açmışdır. Daha sonralar Assur kitabələrində Kardaka yaylasından və Kurtie - Kurti xalqından bəhs olunmuşdur.

Assur kralı Tukulti İnor, Qutilərə "Kurdi" deyirdi (Bax: İhsan Nuri Paşa, səh-33).

Milladdan 900 il əvvəl yaşamış Assur kralı Adalnirari Kusi, Kutı, Subari orduları ilə vuruşduğunu qeyd edir. Bu kral öz kitabələrində Qutiləri "Kürdi" deyərək adlandırmışdır.

Kürd xalqının tarixini incələyərkən araşdırmaçıların müxtəlif dəyərli əsərlərindən istifadə etdikləri İhsan Nuri Paşa bu haqda belə demişdir:

- Kürd əsilli olan Xaldi (Xaldi), Ararati, Subari, Nauri, Mitanni, Muşki və Kassit dövlətlərinin Qutilərdən ayrıldığını, yəni hamısının kökünün qutilərə dayandığını göstərən əsərlər var. Bunlardan biri m. ə 1280-1261-ci illərdə yaşamış Assur kralı I Salamanasar krallığından qalan kitablarda bunu yazır: "Bir ulduz kimi parlayan Quti xalqı yalnız çoxluğu ilə deyil, əzm, şiddət, dəhşət və yıxıcılıqları ilə tanınmaqdadır. Düşməncilikləri mənə də qarşı sürüb getdi".

Kürd Quti dövlətinin dağılmasından təxminən 1000 il sonra yaşamış Assur kralı Salmanasar, beləcə Quti qollarından gələn və öz yerinə çatan yeni kürd xalqlarının və onların dövlətlərinin qutilərin soyu və övladları olaraq tanımaqdadır. Onlar üçün min illik bir zaman fasiləsindən sonra da yenə quti sözlərini işlətməkdədir.

Etdiyi müharibələrdən sonra kral Salmanasar bunları yazmışdır: "Ararat sərhədindən Tur Abidinə qədər bir ölkə içində Quti qanı su kimi axıdıldı, lakin məğlub olmalıdırlar".

... Yuxarıda adları çəkilən coğrafi terminlərin yerləşdiyi bölgələrdə bu gün də kürd xalqı yaşamaqdadır. Tarixi Babil ölkəsini fəth etmək ilk dəfə qutilərə nəsib olmuşdur. Quti dövləti parçalandığında, onların qollarından biri olan Kassitlərin parlaq və güclü dövrləri 725-ci ilə çatan bir

gələn Naviri xalqının hakimiyyətinin sonunda Kurti deyilərkən adlandırıldıqlarını göstərməkdədir ki, bu da qutilərin kürdlərin ataları olduqlarını sübut edir. Hətta doktor Kontinov da miladdan 4000 min əvvəl Mesopotomiya və Zaqros dağlarında yerləşən xalqların Quti və Kusi (Kassit) deyərək adlandırdıqları və ari irqdən olduqlarını, Kürd xalqının bu torpaqlardan enib gəldiyini vurğulayır. İstər Mucersonun, istərsə də doktor Kontinovun dediklərini təsdiq etmək üçün "Kürd ədəbiyyatı tarixi" əsərini göstərmək istərdik (II hissəyə bax).

- Şərqsünas Draver "Kürdlər və Kürd tarixi" kitabında qutilərin və kardaların kürd xalqının ataları olduqları olduğunu yazır. Digər bir şərqsünas Rayks da eyni fikirdədir (İ. N. P. səh. 173). Kürd xalqının qədimliyi və kürdlərin antik dövrdən gələn bir xalq olduğunu türk alimləri tərəfindən yazılmış "İslam ensiklopediyası" əsərinin 1089-cu səhifəsində bunlar qeyd edilmişdir. Miladdan təqribən 2000 il əvvəl II Şumer dövrünə aid daş yazısında, Thureau-Danqin (Revue d Assuriologie, v-99, VI, 67) bir Kardaka adına təsadüf edilir. Bu ölkə Driverin Van gölünün cənubunda göstərdiyi Su tayfasının yanında idi. Miladdan sonra 1071-ci ildə Malazgirdə Anadoluya girmiş türk xalqı ilə kürd xalqının heç bir qohumluğunun olmadığını Milli Təlim Nazirliyi tərəfindən nəşr edilmiş ensiklopediyada öz əksini tapmışdır. Adı bilinən Quti krallarından Losirab, Şərlək, İks, Huş, Anri, Danzir, Trikan ən başlıca krallardandırlar. Bunlardan Şərləkə Firdovsinin "Şahnamə" əsərində Siyamən, İks, Huşaya isə Huşəng adlandırılmışlar.

Babil dövlətinin süqutundan sonra, sadəcə 125 il 40 günlük Babil hökmranlığı zamanı həmsərhəd olan Quti krallarının sayı 14 olduğunu İ. N. Paşanın adı keçən əsərindən öyrənirik. Bazil Nikitin də qutilərin Sarqon xənadanlığına son verdiklərini və eyni dövlətin miladdan öncə 2496 - cı ilə qədər hökmranlığının sürdüyünü yazır (B. Nikitin "Kürdlər" cild I, səh-31).

Özü Quti soyundan olan Louqal Oton (Louqan kralı) Erun kralı olaraq Quti kralı Trikanını məğlub etdi. Quti xalqı bu

mədəniyyət, ədəbiyyat, el sənətləri, heykəltaraşlıq, rəsm və ev əşyalarının formalaşdırılmasında Kürd Kussi dövləti, Mitani dövləti ilə birlikdə çağdaşları Hititlərə, Asurlara və fironların idarəçiliyində olan Misir ölkəsinə böyük ölçülərdə təsir etmişdir.

Tarixi araşdırmalarda və İraq Kürdüstanındakı arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilən kürd milli kalendarına uyğun olunan şahənə heykəllər 1984-cü ildə Bağdad Milli Muzeyinə qoyulub. Yenə Kürd Kassit imperatorluğuna aid adlı - sanlı "Sinus səhnəsi" adlı daş üzərində yonularaq gerçəkləşdirilmiş əsər Parisin "Laubre" muzeyini bəzəməkdədir. Belə nümunələrdən yüzlərlə saymaq olar.

Beləliklə, güclü Firon hakimiyyətindən geridə qalmayan, böyük bir tarixi zənginliyə malik olan Kürd Kassit dövləti siyasi, iqtisadi, eləcə də elm sahəsində irəli getmələrini göstərən dəlillərlə sübut etməkdədir.

Ölkələr arasında əlaqələr qurular, məktublar yazılır, elçilər təyin edilirdi. Xüsusilə firon ölkəsi Misirə Kürd Kassit dövləti arasında idxalat və ixracat, kredit və ya mübadilə yolu ilə yardımlar şəklində təşkil olunurdu. Bu dövətdə barış və sülh müqavilələri imzalanırdı. Beləliklə, tarixin bildiyi ən qədim zamanlardan günümüzə qədər dövlət quruluşu ilə, dövlətlərarası danışıqların hüquqi təməlləri Kassit - Kussi imperatorluğunda rast gəlinir (Bu haqda geniş məlumat almaq üçün bax: Mauricək Muleau "Len Monte Antique". Səh-161).

İdarəetmə sistemində yeni bir qayda yaradılmışdı. Tapınqlardan dini ayinlərlə yanaşı sənət, mədəniyyət və ədəbi əsərlər də sərgilənməkdə idi. Kürd xalqı bu adətlərini günümüzə qədər də davam etdirməkdədir. Bu dövlətin idarəetmə, hüquqi, toplumsal və mədəni qurumlarının o zamanda ən irəli bir düzəndə olması bir təsadüf deyil. Çünki, Kassitlər m. ə 1530-cu ildə ulu babaları qutilər kimi Babili (Babilosu) tamam işğal etdilər. Qərbin qədim dövr tarixçilərinin bildirdiklərinə görə, Kürd dövlətinin rəhbərləri məğlubiyyətə uğratdıqları Babilon ölkəsinə məxsus olan uyqarlığa da sahib oldular.

Hammurapi ölkədə ədaləti yaşatmaq, ziyankarları və qatilləri məhv etmək, xalqının üstündə günəş kimi doğaraq dünyanı aydınlatmaq üçün Tanrı Manrunun vəzifələndirdiyi bir çoban olaraq idarə etdiyim xalqıma heç bir zaman zülm etmədim və tənəbəl olmadım. Mənim yaxşılıqsevər kölgəm ölkəmdəki bütün şəhərlərin üzərinə yayıldı. Şumer və Akkad ölkəsi insanların da bağrıma basdım. Onları sülh içində idarə etdim. Mənim mövcudluğum onları da qorudu. Güclü olanın zəifi məhv etməməsi üçün, yetimlərə və dullara haqlarını qorumaq üçün ölkədə ən yaxşı ədalət quraraq, bunları qoruyacaq qanunları bildirmək üçün bu lövhəyə dəyərli sözlərimi yazdım. Adil bir kral olaraq mənim varlığım önündə ilsak edirəm (Hammurapi qanunları - ön söz. Səh -160).

Beləliklə, Kürd Kassit dövləti Babili fəth edib öz ərazisinə qatdığı zaman bu ölkə üzərində sosial - iqtisadi, idarəetmə və mədəni bir vaxtda inkişaf edən xəzinə vardı. Kassitlər də Babili almadan öncə böyük bir dövlətin təmsilçiləri idilər. Qaldı ki, Hammurapi monarxiyasının da Kassitlərin atası olan Quti ölkəsindən eyni bir biçimdə miras olaraq bir çox şeylərin dövr almasına, bu da alimlər tərəfindən təsdiq edilməkdədir.

Quti və Hurrilər dövründə atı daşıma və çəkmə vasitəsi kimi ilk dəfə insanlıq Kassitlər zamanında minik heyvanı kimi də istifadə etmişlər.

Bu tapıntıdan həm bir yerdən başqa yerə tez getmək məqsədi üçün, həm də müharibələrdə hərbi vasitə kimi də yararlanırdılar. Digər tərəfdən də Neolitin vaxtından ən önəmli şəkildə rast gəldiyimiz və tarixçilərin təxminlərinə görə, hələ palçıqkən üst-üstə qoyularaq inşa edilən kərpic ilk dəfə Kassit dövlətində içinə saman qarışdırıb gündə qurudulmaqla inşaatda istifadə edilmişdir. Aradan 3500 il keçməsinə baxmayaraq, kərpic Ön Asiyanın inşaatında ən başlıca vasitədir.

Araşdırıcı: Tahir Süleyman

Müharibənin öz yazılmamış qanunları, möcüzələri var. Müharibə illərində mən bir şeyə qəti əmin oldum: Qeyrətli oğullarımız həttə ölümündən sonra da düşməndən qisas alırlar, Vətən uğrunda şəhid olanlar sanki ölmür, müqəddəs savaşa gözəgörünməz İlahi qüvvə ölümündən sonra da onlardan öz köməyini əsirgəməz. İndi sizə şahidi olduğum bir qeyri-adi hadisə haqqında söz açacağam. Hadisələrə heç bir əlavə etmiyəcəm. Olduğu kimi siz oxuculara çatdıracağam. 1993-cü ilin soyuq dekabr günlərindən biri idi. Ağdərə bölgəsində iki istiqamətdə döyüş gedirdi. Hər iki tərəfdən itgilər vardı. Döyüşlər bir qədər səngimişdi. Bir ay idi döyüş bölgəsində neytral ərazidən ermənilərin və bizim şəhidlərimizin meyidlərini dəyişmək üçün danışıqlar aparılırdı. Hər iki istiqamətdə meyid dəyişmə əməliyyatı başlanmışdı. Ortakənd deyilən ərazidə bizim bir təcili yardım maşını ermənilər tərəfindən vurulmuş, iki əsgərimiz şəhid olmuşdu. Onlardan biri Bəylər, təcili yardım maşınının sürücüsü, tibb bölüyünün əskəri idi. O ermənistandan qaçqın düşüb Gəncədə məskunlaşmışdı o birisi isə hərbi hospitalda santexnik vəzifəsində çalışan mənim yaxın dostdum Ağdamlı Miron idi. Onların meyidlərini biz tərəfdəki erməni meyidləri ilə dəyişməliydik Buna nail olmaq üçün əvvəlcə Ağdərə bölgəsində ermənilərlə danışıqlar aparmaq lazımdı. Onun üçün erməni Karlenlə əlaqə yaratmalı idik. Bu rabitə əlaqəsini mən öz üzərimə götürdüm. Karlenlə əlaqə saxladım, danışıb razılığa gəldik. Ortakənddə neytral ərazidə ermənilər tərəfindən vurulmuş təcili yardım maşınının yanında gözləyəcəyini bildirdi. Erməni Karlen sözünü bitirməmiş əlavə etdi ki Ara türk, mənim səndən bir xahişim olacaq. Gələndə mənə bir şüşə Göy-göl konyakı, biraz da nəşə gətir. Mən istər-istəməz Karlenlə razılıq etdim. Onun istəklərindən birini əldə etmək üçün Tərtər rayonuna yola düşdüm. Göy-göl konyakını alıb, Ağdərəyə qayıtdım. Qaldı ki, Erməni əldə etmək asan idi. Nəşəni meyidlərinin hansının cibinə baxsaydın, mütləq nəşə tapardın. Bir də ki, ermənilər Ağdərə rayonunun Six meşə ərazisində xeyli çətinə əkməmişdilər. Hələ bəzi yerlərdə xaşxaş kollarına da rast gəlmək olurdu. Ona görə də Karlenin istəyini həll etmək asan idi. Karlenlə rabitə ilə əlaqə saxladım və görüşməyimiz vaxtını təyin etdim. Mən mütləq bu barədə hərbi hissənin komandirinə məlumat verməliydim. Ona görə də hospitalın komandiri Qurban Camaloviçin yanına gedib məsələni ona olduğu kimi söylədim. Təcili tibbi yardım maşını lazım olduğunu bildirdim. Həmin vaxtlar hərbi hospitala kömək üçün mülki xəstəxanalardan təcili yardım maşınları göndərilirdi. Qurban Camaloviç əməliyyatın həyata keçirilməsi üçün mənə maşın ayrılması haqqında göstəriş verib mənə uğurlar arzuladı. Mən təcili yardım maşını ilə neytral əraziyə yola düşdüm. Axırncı keçid məntəqəsinə dayanıb əsgərlərimizlə vidalaşmalıydım. Risiqə getməyimdən, ehtiyatlanan əsgərlər döngə-döngə mənə ehtiyatlı olmağı tövsiyə etdilər: - Əli bəy, Ermənilər namərdilər, səni əsir götürə bilərlər, ehtiyatlı ol. Bu zaman hərbi polisın rəis müavini, Mahir Ələkbərov hərbi polisə məxsus UAZ-markalı maşınla 2 keçid məntəqəsinə yaxınlaşdı. Mənimlə görüşüb elə onunla da kecirəcəyimi əməliyyat haqqında söhbət etdirdim ki, erməni Karlen mənə bu an rabitə ilə çağırırdı. Mən ona erməni dilində gəlirəm deyər-cavab verdim. Mahir müəllim hərbi polis olmağına baxmayaraq dəfələrlə erməni ərazisindən yaralı və şəhid gətirib hərbi hospitala çatdırıb. O bu yolun nə qədər təhlükəli olduğunu yaxşı bildirdi. Ona görə də bu yolda ehtiyatlı olmağım barədə bilgiler verdi və uğurlar arzuladı mənə gözləyəcəyini də əlavə etdi. Mahir müəllimlə görüşüb, kecit məntəqəsinə piyada keçdim. 200 metr neytral əraziyə tərəf gətirmişdim ki, üç tərəfdən Karlen

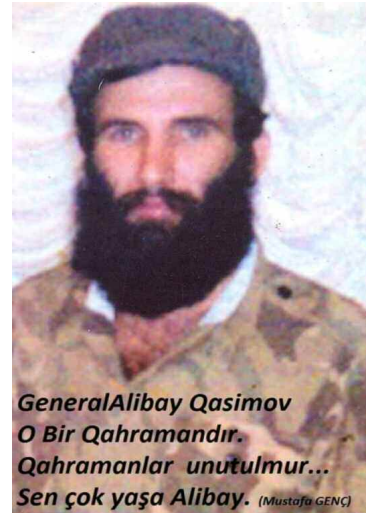
və onun əsgərləri 150 metrədən mənə tərəf gəlməyə başladılar. Həmişə olduğu kimi, bu dəfə də silahsız görüşdük. Neytral ərazidə bizim əsgərlər tərəfindən öldürülmüş çoxlu erməni meyidi gördüm. Təqribən 40-45 meyid olardı. Mən bunların bəzilərinin ciblərinə baxmışdım. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi erməni meyidlərindən nəşə tapmaq asan məsələ idi. Meyidlərdən üç kibrit qutusu nəşə götürə bildim. Nəhayət ki, Mən Karlenə tərəf yaxınlaşdım. O, salamsız-kəlamatsız mənə dedi: -Ara, türk, dediymi gətirdinmi? -Gətirmişəm, deyər, cavab verdim. Əlimi ani olaraq qoynuma saldım. Konyak şüşəsindən tutmuşdum ki, erməni Karlen yanındakı əsgərlərə qışqırdı: -Yerə uzanın! Onların hər üçü qarın üstünə uzandılar. Mən onların bu hərəkətinə mat-mətel qalmışdım. Konyak şüşəsini qoynumdan çıxartdım. Erməni Karlenə dedim: -Ara niyə uzanmısınız? mən sizə konyaq verirəm, qunbara atmıram dedim Erməni Karlen və iki əsgər uzandıqları yerdən ayağa qalxdılar. Karlen əlimdəki konyak şüşəsini görən kimi, dərindən köks ötdü və mənə dedi:

-Ara, sən az qala bizi öldürmüşdün Mən elə bildim ki, sən əlini qoynuna atanda, əl qumbarasını çıxaracaqsan. Ona görə də qorxdum. Mən ona dedim: -Bizdə namərdlik adət deyil. İndiyə qədər dəfələrlə görüşmüşük, meyidlər dəyişmişik. -Ara mən nə bilim babam mənə deyirdi ki, türkün yaxşısı yoxdur. Türklərə inanma, e'tibar eləmə. Türk erməni millətinin düşmənidir -Karlen, uzun danışma, gəl meyidləri dəyişək. Sənin o baban durur yoxsa ölüb? Ölüb. -Ölüb demə, denən ki, mənim babam gəbərib. Elə bu zülmü bizə verən, sənin baban kimiləri deyilmi? -Ara, mən nə bilim, mən türklərdən narazı deyiləm. Gətirdiyin o konyakdan bir az iç, sonra mən içərəm. Mən də sənə Ararat konyakı verəcəm. O, konyakı çıxarana qədər mən Göy-göl konyakından bir az içmişdim. Erməni Karlen əlimdən konyak şüşəsini aldı. Öz gətirdiyi konyakdan bir az içib mənə uzatdı və dedi: -İndi arxayın içə bilərsiniz. O, Göy-göl konyakını acgözlüklə başına çəkib içdi və qurtardı. Konyak şüşəsinin arxasından öpdü dedi:

-Ey gözəl konyak, bal dadırsan. Heyif ötən günlərdən. . . . -Mən dil-ləndim: Karlen, ötən günlərin qədrini bil-səydiniz ələmi belə qan gölünə döndər-məzdiniz. Erməni mənim bu sözlərimdən bərk əsəbləşdi: -Siz də bizim torpaqları davasız-şavasız özümüzlə qaytarsaydınız. . . . -Karlen, unutm ki, bura mənim vətənim, bu torpaqlar da bizim azərbaycanlılarındır. Bu cəfəng fikirləri sizin başınıza dolduranlar tarixin lənətini qazanmış şeytan törəmələridir. Vaxt gələcək tökdüyünüz qanları sizlərə öz gələcək nəsliniz belə bağışlamayacaq. Karlen mənim bu sözlərimin qarşısında nədənsə heç bir söz demədi, sadəcə əlini mənə uzadıb qərribə boğunuq bir səsle dedi: -Ararat konyakının dadına bax. Mən konyakdan bir qurtum aldım və udmadan yerə tūpürdüm. -Tūpür-tūpür, bizim konyak Göy-göl konyakı deyil ki -deyə, Karlen əlini mənə uzatdı və biraz da gətirdiyin nəşədən ver çəkim hallanım. Mən nəşə

dolu 3- kibrit qutusu ona uzatdım. O, ayaq üstə kibrit qutusunun birini Kazbəkə doldurub çəkməyə başladı və mənə uzatdı. Ancaq mən nəşə çəkməkdən imtina etdim və dedim:

-O mənlilik deyil. Karlen nəşədən bir neçə qullab alıb, qalanını yanındakı əsgərlərə ötürdü. Bayaقدan qarın üstündə büzüşən əsgərlərin üzünə sanki gün doğdu. Karlen mənə tərəf dönüb dedi. -Ara, türk sizin burda iki meyiddən əlavə bir meyidiniz də var. Amma, o meyid yuxarıda, orada yatıb. Lağ edib güldü: -Gedim onu durğuzum. -deyib Karlen yuxarıya doğru yollandı. Mən erməni meyidini götürmək üçün geri döndüm. İki erməni meyidinin üzərindən silahları götürüb nişan qoyduğum yerdə saxladım. Qarın üstü ilə bu meyidləri bir-bir çəkib Karlenin əsgərlərinə yaxınlaşdım. Erməni əsgərləri təcili yardım maşınında olan azərbaycanlı döyüşçülərinin meyidlərini mənə tərəf gətirdilər. Bu erməni əsgərləri nəhayət ki mənə yaxınlaşdılar. Təngənəfəs olan erməni əsgərləri biri iki avtomat silahı boynundan çıxarıb yerə uzatdı və Karlenin arxasınca söydülər Mən soruşdum: -Niyə söyürsünüz, Karlenə? Onlar dedilər ki, niyə də söyməyək, ara türk, əziyyəti biz çəkirik xeyirini onlar görür. Ara Karlenə ölmüş türk əsgərlərinin silahlarını gətirib veririk, onlar da götürüb hardasa aparıb satırlar. Hələ Karlenlə başqa bir zabit də var. Onun adı Aşotdu. Onunla birlikdə silahlar satıb, iğgiyə verir rus və erməni qızları ilə əyyaşlıq edirlər. Mən onlarla danışıq-danışıq arada Karlenin gətirdiyi tərəfə baxırdım. O bizim əsgərə yaxınlaşdı, əvvəl meyidin başına bir neçə təkik vurub, içdiyi konyakın təsirindən-miz, yoxsa nəşənin kefindənmi hərdən-bir yığılırdı. Mən erməni əsgərlərinə tərəf dönüb soruşdum: -Ara, siz bu meyidlərinizin hamısını niyə aparmırsınız? Erməni əsgəri cavab verdi: -Ermənistana ölü yox, diri əsgərlər lazımdır. Çünki zabitlər ölüləri diri kimi qələmə verirlər. Onların adlarına gələn ərzaqı və pulu mənimməyə bilirlər. Bizim zabitlər ölülərdən də pul qazanmağın yolunu tapıblar. Onların nə vecinə ki, kim harada öldü qaldı. Əsgər sözünü bitirməmiş uzaqdan Karlenin qışqırığı səsi gəldi: -O, türkə deyir ki, gedib bir erməni meyidi də gətirsin. Onun dediklərini eşitdim və başa düşdüm. Mən geriye dönüb erməni meyidi götürmək üçün təzəcə yerimdən 10-15 metr irəliləmişdim ki, iki, üç güllə səsi eşitdim. Bu atəş səsləri qəflətən olduğundan, qarın üzərinə uzandım. Sağa, sola baxıb atəşin hansı tərəfdən açıldığını anlamağa çalışdım. Başımı qaldırıb sağ tərəfə baxdım Karlenə tərəf iri addımlarla irəliləyən erməni əsgərlərini gördüm. Onların arxasınca xeyli baxmışdım. Nəhayət onların Karlenin yanında dayandılar. Bir azdan erməni əsgərlərinin hər ikisi mənə tərəf baxaraq əl eyləyib çağırırdılar. Mən hələ nə baş verdiyindən xəbərdar deyildim. Karlen nədənsə arxası üstə yerdə hərəkətsiz uzanmışdı. Mən yerimdən qalxıb erməni meyidi götürmək üçün geriye deyil, onlara tərəf gəlməyə başladım. Çünki onlar özləri də nədənsə yerə uzanmış Karlenin başı üzərində dayanmışdılar. Mən gəlib onlara yaxınlaşdım. Hər ikisinin üzündə çaşqın ifadə var idi. Nə baş verdiyini soruşanda onlardan biri dil tutar - tutmaz Karlen ölüb dedi. Mən əyilib Karlenin yarasına baxdım. Sinəsində yan-yana üç güllə yarası var idi. Karlen ölmüşdü. Əsgərlərdən biri deyirdi: -Bu türk Karleni öldürdü. Əvvəl erməni əskərinin dediyinə təcübəndim. Sən demə Karlen ölmüş azərbaycanlı əsgərin əlindəki avtomatı almağa çalışan zaman avtomatın qudağından deyil, lüləsindən yapışmış avtomatı özünə doğru çəkir. Şəhid əsgərimizin əlindəki avtomat açılmış, Karleni cəhənnəmə vasil etmişdi. Bu möcüzə qarşısında donub qalmışdım. Elə bu vaxt ermənilər tərəfdən bir nəfər

General Alibay Qasimov
O Bir Qahramandır.
Qahramanlar unutulmur...
Sen çok yaşa Alibay. (Mustafa GENÇ)

nə baş verdiyini öyrənmək üçün əlindəki ağ parça bağlanmış çubuğu yelləyə-yelləyə uzaqdan bizə yaxınlaşdı. O, gəlib bizə çatan kimi nə baş verdiyini soruşdu zaman. Orada olan erməni əsgərlərdən biri ona hadisəni danışdı. Barmağı hələ də tətikdə olan şəhid əsgərimizi göstərdi. Şəhidin üzünə diqqətlə baxan erməni qəflidən nə isə xatırlamış kimi dilləndi: -Bu türkün üzünü mənə tərəf çevirib diqqətlə baxım dedi: Erməni əsgərinin murdar əlinin şəhidimizə toxunmaması üçün mən tələsik əyilib əsgərin hər yerinə baxdım və onun avtomatında donmuş barmağını zorla tətikdən araladım. Sanki ölmüş yox diri adamdan silahı zorla almış kimi zənn etdim. Elə təsəvvür etdim ki, bu əsgər mənə kömək çıxacaqdı. Hər tərəfinə baxdım. Onun heç bir yerində güllə yarası yox idi. Sifətini çevirib erməniyə göstərdim. Gələn erməni əyilərək onun sifətinə və əlindəki avtomatın qudağına baxdı. Qundaqda erməni dilində "Armen" sözü yazılmışdı. O, yazını oxuyan kimi dilləndi: Bu türkün dizdən aşağı ayaqlarına baxın. Təpik yerləri olsa, onda bu həmin əsgərlərdən biridir, -deyə, göstəriş verdi. Mən yenidən əyilərək əsgərimizin üstündəki didilmiş, cırılmış şalvarın bal-ağını çətinliklə də olsa dizlərinə qədər çəkdim və gördüyüm dəhşətdən gözlərim böyüdü. Əsgərimizin hər iki ayağı əsgər çəkmələri ilə vurulmuş işkəncələrə məruz qalaraq çoxsaylı zərbələrdən gömgöy qəyərmişdi, bəzi hissələri isə qap-qara qalınmışdı.

Hirsindən zəncir çeynəyən erməni. Bu həmin əsgərlərdən biridir O, bizim poliqonda beş nəfərlə birlikdə iki ay idi ki, əsir idilər. Üç gündür ki, onlar növbədə duralan Armeni və üç əsgərimizi öldürüb, avtomatını da götürüb qaçmışdılar. -dedi Bu sözləri deyən erməni əlləri ilə başını tutub, hirsli halda mənə baxıb dedi: Ara türk mən səni belə buraxa bilmərəm bu Karleni alırsan kurayinə bizimlə birlikdə gedirik bizimkilərin yanına orda deyirsən ki Karlenin ölümünə səbəb mən olmuşam. Karlen türk meyidlərinin birindən avtomat götürmüşdü avtomatı yoxlamaq ucun sənə verib. Sən də avtomatın qoruyucusunu yoxlayan zaman avtomatdan acılan atəş Karlenə dəyib Deki - Karlenin ölümünə səbəb mənəm. Sən bunu desən bizim canımız qurtular. Yoxsa qalxıb qarını yırtıb yerinə daş dolduracam: -deyə ustuma bərk bağırırdı və əlavə etdi ki sənə 3-dəqiqə vaxt verirəm. O əskərlərə dedi; Mənə siqaret yandırın, başım catlayır. Elə həmin an əsgərlərdən biri dilləndi; -Komandir bu türk -Karlenə 3 kibrit kutusu narkotik gətirmişdi birini Karlenlə birlikdə cəhdik onun çibində 2 qutu da olmalıdı İçazə ver onu götürüm doldurum birini çək başının arqısını sakitləşdirsin. Aşotun gözləri güldü. Mənə baxıb dedi: Bu turkun belə yaxşı işləri də var? Hələl olsun sənə türk. Sən yaxşı oğlansan, çox həlif ki, turksən. Ara əsgər, doldur çəkim, Bu əskərlər erməni Karlenin ciblərini axtarıb kibrit qutularını tapdılar tələm -tələsik Kazbek qutusu çıxarıb yanındakı əsgərə verib dedi, saxla. Qoy əllərimi qızıqdırım, sonra

yaxşıca doldura bilim. Mən ayaq üstə dayanıb bunların hərəkətlərinə baxırdım. Nəhayət ki erməni əsgəri Kazbeki doldurub qurtardı. Buyur komandir. O, siqareti dodağına qoyan kimi dedi; Ara yandır papirosumu əskər kibrit dənəsini bir neçə dəfə yandırmaq isdəsədə yandıra bilmədi Aşot hirsilənib kibriti əskərdən aldı özü də bir iki dəfə yandıra bilmədi sonra yan-dır-dı və dedi: Andıra qalmış kibrit nəmdi Aşot bu siqareti elə sö-mü-rür-ü ki tustusunun haradan çıxdığını görə bilmirdim. Elə bilki bu adamın çiyəri yanırmış kimi dalba -dal çəkirdi. Birdən dayanıb dedi: Ara mənə tərəf bax, deyəsən gətirdiyinin təsiri güclüdür bunu hardan almısan. Mən düzünü desəm yaxşı olar. Boğazım qurummuşdu, cavab verə bilmirdim. Özümü ələ aldım var gücümü toplayıb əyilib yerdən biraz qar götürüb yedim, boğazım yaşlandı Aşot qəzəblənib qışqırdı: Ara türk, dillənsən! Durub səni gəbərdəcəm. Nandanhana dilləndim: Aşot mən bu narkotikləri sizin ölmüş əskərlərin ciblərindən götürmüşəm. Erməni Aşot qəhqəhə çəkib güldü. Mən belə də bilirdim ki, yaxşı şey yalnız biz ermənilərdə ola bilər. Türk nə qarın narkotik nədir. Siqaretini çəkməyə davam etdi. Mən isə dərdd götürmüşdü ki, bu erməni meyidini mənim belimə yükləyəcəklər və aparmağa məcbur edəcəklər. Bu barədə başımda plan hazırlıyrdım ki bunların hansını neçə vurum. Belə hal birinci dəfə olduğundan biraz çətinə düşmüşdüm. Birdən Aşot əsgərlərinə tərəf baxıb gülgü-gü dedi: -Mənim qoçularım sizcə bu türkü aparsaq yaxşı olar, yoxsa aparmasaq? Əsgərlərdən biri dilləndi. Komandir, mən bu türkü 8 aydır ki, Taniyırım. Bu rəhmətlik Karlen həmişə bu türkü tərifləyirdi. Deyirdi ki, bu çox qoçaq oğlandır. Bu olmasa bizə lazım olan erməni meyidini götürə bilmərik. Amma yenə də qərar sizindir. Aşot bir anlıq fikirləşib dedi: -Düz deyirsiniz, bu türk bizə lazım olacaq. -Ara türk, sən Karenini yaxından tanıyırdın? O, öləsi oğlan deyidi. Bizim yaxşı oğlanlar öldülər. Mən də bilmərəm bu ölümlər kimə lazımdır? Başını bulayıb erməni əsgərlərinə dedi: -Orda komandirlərə deyirsiniz ki, türklər snayperlə Karleni vurdular. -Komandir, oldu, baş üstə deyib meyidlərini götürüb uzaqlaşdılar. Mən hər üç şəhidimizi ərazimizə keçirə bildim. Onu da qeyd etdim ki, ölümlərin silahlarını ermənilər götürdülər. Mirona silahı mən təhvil vermişdim Mən hospitala məxsus silahlara baxırdım. Bu AK - 74- 4636713 nömrəli silah hospitalda Mirona məxsus idi. Ermənilər tərəfindən götürülmüşdü. Düz bir aydan sonra döyüş bölgəsinə gətmişdim orada Erməni meyidinin üzərindən Mirona məxsus avtomat silahı tapdım. Gətirib hərbi hissənin komandirinə göstərüb sənədləşdirib hərbi hissənin silah anbarına təhvil verdim. Erməni əsirliyindən qaçdıqdan sonra işgəncələrdən zəifləmiş bədəni donaraq ölən, amma ölüsü belə düşməndən qisas alan bu əsgərin tarixçəsini danışsam da onun kimliyini müəyyən etmək üçün xeyli zaman keçdi. Mən ərazimizə keçirdiyim hər şəhid əsgərimizin foto Şəklini çəkib əbədiləşdirməyə çalışmışam. Çünki gələcək nəsillər onları tanımalı, bu günlər üçün onlara borclu olduqlarını unutmamalıdır. Bu şəhid eoloğumuz Quba rayonu Hərbi Komissarlığı tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmış 1973-cü il təvəllüdü. Tərtər bölgəsində N sayılı hərbi hissədə qulluq etmiş və döyüş tapşırığını yerinə yetirərəkən əsir düşmüşdür. Hal-hazırda doğma torpağı olan Quba rayonunda Şəhidlər xiyabanında uyuyan və vətən oğlunun ruhu qarşısında baş əyirəm və Allahdan cəmi şəhidlərimizə rəhmət diləyirəm. Ən uca məqama şəhidlik zirvəsinə qovuşmaq Allahın bir lütfüdür ki, müqəddəs Allah onu yalnız xoşbəxt insanlara bəxş edir.

Rümana Əmrəliyeva,
"Həqiqət" tarixi araşdırmalar
ictimai birliyinin icracı direktoru

Əhməd Həppo

Bir çox memarlıq abidələri və kitabələr kürd xalqının tarixini Yaxın və Orta Şərqi ən qədim xalqlarının tarixi ilə yanaşı qoyur.

Kürdlər haqqında ilk məlumat verən yunan alimlərindən Strabon və Ptolomeydir. Yunan tarixçisi Ksenofon eramızdan əvvəl 441-ci ildə yazdığı "Anabasis" əsərində kürdlərin döyüş-kənliliyindən, onların qeyri-adi vuruşmalarından və hökmdarlara tabe olmalarıdan danışır.1

XVI əsrdə yaşamış məşhur kürd tarixçisi Şərəfxan Bidlisinin "Şərəfnamə" əsəri orta əsrlər kürd tarixinin ən gözəl salnaməsidir. Tarixçi M.İ.Şəmsi bu qiymətli əsər haqqında yazır: "Şərəfnamə" XVI əsrin axırına qədər kürd və Kürdüstan, eləcə də Azərbaycan, İran, Türkiyə və digər qonşu ölkələr haqqında məlumat verən başqa mənbələrdən daha qiymətli və faydalı bir əsərdir".2

Ta qədimdən kiçik Asiyanın mərkəzində yerləşən, sonralar tarixi şəraitlə əlaqədar olaraq Türkiyə, İran, İraq və Suriya arasında parçalanan Kürdüstan sakinləri zəngin ədəbiyyat yaratmışlar. Bu ədəbiyyatın hələlik VII əsrə aid nümunələri bizə məlumdur. Sonralar bir çox görkəmli şairlər meydana çıxmışdır.

Baba Tahir /X əsr/, Əli Tərmuki /X əsr/, Fəkiye Təyran /XIV əsr/, Molla Ciziri /XIV əsr/, Əhmədə Xani /XVII əsr/, Kurdi /XIX əsr/, Pirəmerd /XX əsr/, Bekəs /XX əsr/, Ciyərxun /XX əsr/, Həjar (XX əsr), Yaşar K.Ə. (XX əsr), Osman Səbri (XX əsr), Ərəbe Şamo /XX əsr/, Həciye Cindi /XX əsr/, Vəzire Nadri /XX əsr/, Nado Mahmudov (XX əsr), Əliyə Əbdülrəhman /XX əsr/, Əmine Əvdal /XX əsr/, Şamile Səlim /XX əsr/, Knyaz İbrahimov /XX əsr/, Əhmədə Həpo /XX-XXI əsrlər/, Qadir Moti /XX əsr/, Bariye Bala /XX əsr/, Əmərike Sərdar (XX əsr) və digər görkəmli kürd şair və yazıçıları əsasən öz doğma dillərində yazıb yaratmışlar.

Dünya söz xəzinəsinin böyük bir qismini də əsrlərin saraldıb-soldura bilmədiyi folklor inciləri təşkil edir. Bu xəzinədə kürdlərin də özünəməxsus layiqli payı var. Onlar tarix boyu əzəmətli şifahi abidələr yaratmışlar. Bu folklor öz rəngarəngliyi, kürdlərə məxsus koloriti, etnoqrafik xüsusiyyətləri və milli ruhu etibarilə zəngindir ki, onu ümumi şəkildə nəzərdən keçir-sək, tarixin o qədər qanlı tufanlarından, müdhiş girdəblərindən keçmiş bu dönməz, yenilməz xalqın keşməkeşli həyatı bütün əzəmətilə təsəvvürümüzdə canlanmış olur. Ümumiyyətlə, başqa xalqlarda olduğu kimi, kürd folkloru da xalq həyatının ən möhtəşəm abidəsi və ən böyük ensiklopediyasıdır.

Buna görə də el ədəbiyyatı qaynaqlarından faydalanan sənətkarlarından bir çoxu xalq motivləri əsasında da ölməz əsərlər yazmışlar. Dahi kürd şairi Əhmədə Xaninin məşhur "Məm

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Əlçatmaz abidələrə doğru

və Zin" epopeyası, "Şeyx Sənan" haqqında Fəki Təyranın ictimai lirika-sı məhz folklor nümunələrinin uğurlu təsirilə yaranmışdır.

Kürd xalqının həyatının qədimliyini və zənginliyini məhz bu folklorun ölməz nümunələrində bütün çalarları ilə görmək mümkündür.

Kürd şifahi xalq ədəbiyyatı çox zəngin, rəngarəng olmaqla bərabər həm də qədimdir. Dastan, nağıl, mahnı, bayatı, atalar sözü və zərb-məsəllər, ibrətli və hikmətli sözlər, lətifələr onu yaradan xalqın tarixi, siyasi-ictimai fikri, azadlıq mübarizəsi, dünyabaxışı, həyat tərzini, ənənəsi və bütün mədəniyyəti ilə bağlıdır.

Bu nöqteyi-nəzərdən bir neçə kürd xalq bayatıları ilə tanış olaq:

Çiyayé me Şəngale,

Ev çi şere, çi hale?

Ji desté mîr, beq, paşa,

Her şikeftek sed male.

Sətiri tərcüməsi:

Bizim dağlarımız Şəngaldı,
Bu nə müharibədi, nə haldı?
Əmir, bəy, paşa əlindən
Hər mağara yüz evdir.

Burada xalqın başına gətirilən müsibətlər dərhal göz qabağında canlanır. Əmir, bəy və paşalar Şəngal dağlarında yaşayan əhalinin üzərinə hücum etmiş, xalq öz doğma ev-əşiyini tərk etmiş, dağlara çəkilmiş, hər mağaraya yüz ev sığınmışdır. Baxın, dörd misralı bir bayatıda xalqın dərdi necə də qabarıq bir surətdə nəzərə çatdırılmışdır.

Yaxud: *Nehatıye dora me,*

Welat bû gore me.

Werin de lo birano,

Li ku maye zora me?

Sətiri tərcüməsi:

Bizim növbəmiz gəlməyib,

Vətən bizim gorumuz olub.

Gəlin böyüklər-qardaşlar,

Bizim zorumuz harda qalıb?

Bəli, xalq dərindən hiss edir ki, onun azadlığa çıxmaq növbəsi hələ gəlməmişdir. Zalımların əlindən doğma vətən el-oba üçün gor evinə, məzarlığa çevrilmişdir. Elin dərdi belə acı kədərlə xatırladılsa da, biz bayatıda ümitsizlik ideyası görmürük. Əksinə, burada azadlığa çıxmaq üçün bir hay-haray, bir çağırış nidası eşidirik. Axırıncı iki misrada

açıq-aydın qüvvələri səfərbər edib, düşməndən qisas almaq ümidinin yolu göstərilir.

Bu yol xalqın əlbirliyidir. Bu yolu baş verən bir çox hadisələr də sübuta yetirmişdir.

Kengé yék bûn eşîran,

Neyar rijand hesîran,

Naha mîrê kurmancan,

Girtine ji pêsîran.

Sətiri tərcüməsi:

Nə vaxt tayfalar bir oldu,

Düşməni gözyaşı tökdü.

İndi kürd əmirlərinin,

Yaxasından tutublar.

Xalq yaradıcılığının tövhəsi olan bu bayatını tarixə müraciət edib şərh etsək monoqrafiyalara sığmayan əsərlər yazmaq olar. Yüzlərlə xalq üsyanlarından misallar gətirmək olar ki, həqiqətən də el obanın əlbir olduğu döyüşlərdə düşmənin dizi bükülmüş, o kürd qılıncının qarşısında acı göz

"Kilamên mēranîê" /"Qəhrəmanlıq nəğmələri"/, "Kilamên govendê" /"Yallı nəğmələri"/, "Kilamên keçikan" /"Qızlar və yaxud məhəbbət nəğmələri"/, "Kilamên şînê" /Ağıllar/ kimi nəğmə və mahnılar ən geniş yayılmış janrlardır. Bütün bunlarla yanaşı kürd folklorunda "Dilok" /"Bayatılar"/ xüsusi yer tutur.

Qəhrəmanlıq nəğmələri at belində igidlik, cəngavərlik göstərən qəhrəmanların real həyatından bəhs edir. Onların yenilməz vətənpərvərlik ruhu gözəl şer dili ilə tərənnüm olunur. Bu mahnılarda yadelli zülmkarlara, yerli hakimlərə, qəbilə-tayfa arasındakı ziddiyyətlərin törətdiyi müsibətlərə qarşı xalqın etiraz və qəzəbi yaşamaqdadır. Məsələn, "Hamê Mûsê" qəhrəmanlıq mahnısına nəzər salaq:

Delî delê, delî delê...

Siba me sibake şîrîne,

Êla Beraza êleke rengîne,

Dike nivê şevê li me dike qîrîne.

Hamê Mûsê bire gîre-gîrê Beraza

Konê reşî erebîda rûniştine,

Ber palê wan balgê tûkîne,

Îşev êvarda şewreke giran danîne.

Sətiri tərcüməsi:

Ey, ey, ey, ey, ey...

Səhər üzümüzə xoşbəxtlik ilə açıldı.

Bəraz eli igid eldi, zəngin eldi...

Axşam keçir... gecəyarı xoruz banlayır,

Bəraz elinin ağsaqqalı Hame Musedir

Bir dəstə igid oğullarla alaçıqda hələ

söhbətləşir.

Qara ərəb çadırında oturublar.

Onlar tük balıncılara dirsəkləniblər.

Bu gecə axşamdan mühüm məsləhətləşmə aparılıb.

Yüz yetmiş misradan ibarət bu nəğmədə Bəraz elinin adət-ənənəsindən, qəbilə başçısının qəhrəmanlığından, onun atının yəhərbusatından, geyimindən, silah növlərindən və tayfalar arasındakı vuruşmalardan danışılır.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, bir çox belə nəğmələrin tarixi hadisələrlə yaxından səsləndiyini nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Bəraz eli haqqında Şərəfxan Bitlisinin "Şərəf-namə" əsərində də danışılır".6

Ümumiyyətlə, Şərəfxan Bitlisinin "Şərəf-namə" kitabından aydın olur ki, XVI əsrin axırına kimi yaranan kürd dastanlarında və qəhrəmanlıq nəğmələrində adları çəkilən yer adları, bəzi qəhrəman adları və hadisələr heç də təxəyyül nəticəsində yaradılmamışdır. Çünki Şərqi və əsasən Kürdüstanın tarixi olan "Şərəfnamə" kitabında şərh olunan tarixi hadisələrlə kürd dastanlarında söylənilən əhvalatların bir çoxu biri-birinə uyğun gəlir, biri-birini tamamlayır.

"Şərəf-namə" kitabında /1967-ci il. Moskva, rus dilində/ adı çəkilən "Həsənkef", Cəzirə, Botan, Həkəri, Diyarbəkir, Ərdəlan və üsyanlar baş vermiş başqa yer adları kürd dastanlarında da vardır. Bu o deməkdir ki, xalq öz tarixini dastanlarda yaşatmağa çalışmış və yadda qalan olsun deyər, ona folklor cilası çəkmişdir.

Kürdlər arasında ən geniş yayılan "Kilamên govendê" adlanan yallı mahnılarından.

(Ardı var)

Serok Barzanî pêşwazî li Balyozê Fransayê li Iraqê kir

Serok Mesûd Barzanî îro 8ê Çileyay 2024an pêşwazî li Balyozê Fransayê li Iraqê Eric Chovalier kir.

Di hevdîtîne de, Balyozê Fransayê ku ji bo xatirxwestîne û bi boneya bidawîhatina erkê xwe serdana Serok Barzanî kiribû, xweşhaliya xwe ya ji bo hevdîtîna bi Serok Barzanî nîşan da û spasiya rola Serok Barzanî û piştewaniya wî berdewam di dema karkirina wî de weke Balyozê Fransayê li Iraqê kir.

Her di vê hevdîtîne de, behsa rewşa siyasî ya Iraq û navçeyê û bûyerên vê dawiyê hatin kirin û di derbarê rewşa giştî de nêrînen xwe nîşan dan.

Serok Barzanî spasiya rola berçav a Balyozê Fransayê kir ku karî peywendiyên baş li gel hemû aliyên Iraqî û Kurdistanî dirust bike û hêviya serkeftîne di erkê wî yê nû de jê re xwast.

Di derbarê rewşa Iraqê de jî, her du aliyên tekezî li ser wê yekê kirin ku divê hikûmeta federal a Iraqê ewlehiya Iraqê û serweriya yasa biparêze. Pêwendiyên di navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Iraqa Federal û tedbîrên ji bo baştirkirina wan peywendiyên, mijareke din a hevdîtîne bû.

Dijeterora Kurdistanê: Droneka bombekirî li Balafirgeha Hewlêrê hat xistin

Dije Terora Kurdistanê ragihand ku droneka ku dixwest êrişî Balafirgeha Hewlêrê bike hat xistin.

Droneka bombekirî li Balafirgeha Navdewletî ya Hewlêrê hat xistin.

Dije Terora Kurdistanê jî derbarê xistina droneyê de daxuyanî da.

Li gorî daxuyaniyê milîsên neyasayî xwest bi droneke bombekirî êrişî baregeha leşkerî ya Hevpeymaniya Navdewletî ya Dijî DAIŞê ya li balafirgehê bike. Di daxuyaniyê de wiha hat gotin: "Îro demjimêr 18:50î, droneke milîsên neyasayî ku baregeha Hevpeymaniya Navdewletî ya li dijî DAIŞê ya li Balafirgeha Navdewletî ya Hewlêrê kiribû armanc, hat xistin."

Duh jî droneka bombekirî li Balafirgeha Navdewletî ya Hewlêrê hatibû xistin.

Rêxistina bi navê Berxwedana Îslamî ya Îraqê li ser êrişê dronî daxunî dabû ew êriş lixwe girtibû.

Êrişên grûpa çekdar a Şîe ku xwe wekî "Berxwedana Îslamî ya Îraqê" bi nav dîke, piştî êrişên Îsrailê yê li Xezeyê, li ser baregehên Amerîka û Hevpeymaniya Navdewletî li Îraq, Sûriye, Herêma Kurdistanê û Rojavayê Kurdistanê berdewam in.

Barzanî: Divê aliyên siyasî li gor destûrê tevbigerin

Serok Nêçîrvan Barzanî li Bexdayê: Divê bi zûtîrîn dem kêşeyên bûdce û mûçeyên Herêma Kurdistanê bîn çareserkin

Îro danê sibê roja şemiyê 13.01.2024ê li Bexdayê, birêz Nêçîrvan Barzanî Serokê Herêma Kurdistanê beşdarî merasima 21saliya şehîdkirina ayetullah Mihemed Baqir El Hekîm bû. Di vê merasimê da, birêzan Serokomar, Serokwezîr, Serokê Encumena Bilind a Dadwerî ya Iraqê û hejmareke berçav ji berpirsên siyasî, diplomatkar û mêvan amade bûn.

Serok Nêçîrvan Barzanî di merasimê da gotarek pêşkêş kir û tede behsa rabirdûyê serdema xebata aliyên siyasî yê Iraqê li dijî dîktatoriyê û rewşa niha ya welat kir û daxwaz ji berpirs û rayedarên federalî yê Iraqê kir ku, bilez kêşeyên bûdceya Herêma Kurdistanê û mişgîrên wê çareser bikin.

Ev naveroka gotarê ye:

Bi navê Xwedayê bexşinde û dilovan

Amadebûyêb hêja

Roj baş

Îro em bi hev ra di bîranîneke giring da beşdar in ku, ew jî roja şehîdên Iraqê û bîranîna 21emîn salvegera şehîdkirina ayetullah Mihemed Baqir Hekîm (Qedese Sireho) ye. Gelê Iraqê ji bona xwe ji bindestiyê rizgar bike û terorê ji holê rabike gelek şehîd dane. Baştirîn wefadarî ji ba bîranîna û ruhê şehîdan, geşepêdana avadaniyê, xweştirkirina jiyana xelkê Iraqê û dabînkirina paşerojê geş ji bo nîfşên niha û paşerojê ye.

Şehîdê Mihrab, şehîde destê terorê, Ayetullah Mihemed Baqir Hekîm, li dîrî welat raber û handerê sereke yê yekbûna xebat û karê bi hev ra yê aliyên opozîsyona Iraqê bû. Yekêtiya hîngê Ji bo rizgarkirina gel ji bindestî û dîktatoriyê bû.

Niha ku, em li Iraqa azadkirî ji dîktatoriyê, bîranîna şehîd Ayetullah Mihemed Baqir Hekîm dîkin, divê em bi du awayan û bi kiryar wefadariya xwe bi şehîdê Mihrab û hemû şehîdan re nîşan bidin. Ew jî bi jinavbirina her cure zulm û neheqiyê û dûrketina hemû aliyên siyasî ji veguhastina rikeberî û nakokiyên xwe yê siyasî bo nav civak, netew û pêkhatyên din yê Iraqê.

Hevkarî û yekrêziya di navbera şehîdê Mihrab û bavê min rehmetî Îdrîs Barzanî û her wiha digel Serok Mesûd Barzanî, Serokê nemir Mam Celal û partî û serkirdyên din yê opozîsyona Iraqê, viyana di navbera gelê mezlûm yê Iraqê da bihêztir kir.

Divê em, nîfşê piştî wan, wê viyanê bihêztir bikin, ne ku wê hilweşînin. Xurtkirina wekhevî û hezkirina di navbera netew û pêkhatyên Iraqê da, rêya rêber û serokên me ye. Berovajiyê wê, ne rêya wan e û li dijî rêbaza wan e.

Tiştê ku pêşengên tekoşîna me û tevgera me ya siyasî dikirin, ji bingeh û kûratiyek mezin dihat. Zana û rêberên me yê olî bi zan-

mend û xelk di rewşeke gelekî xirab de dijîn. Vê yekê bandoreke gelek neyînî li ser hemû sektorên Herêma Kurdistanê kiriye. Pêwîste

yarîyên xwe xwedî nerîneke berfireh û însanî bûn, lewma jî Merceê Mezin li Necefê digel Barzan û bi giştî digel zanayên Kurdistanê peywendiyên baş hebûn.

Rêberê Şoreşa Kurdistanê nemir Mele Mistefa Barzanî digel Metceê Bilind li Iraqê têkeliyeke berdewam hebû. Fetwayên Ayetullah Uzma Mohsin Hekîm digel Ayetullah Uzma Muhammed Baqir Sedir di salên 1965 û 1974an da di bin desthilatdariya dîktatoriyê da, bîyî ku guh bidin metirsiyên li ser jiyana xwe, fetwayên gelek heqperistî bûn. Her du Merceyên mezin fetwaya heramkirina şerê dijî kurd û Pêşmerge yê Kurdistanê da. Gelê Kurdistanê tu carî fetwa û helwestên wan yê dîrokî ji bîr nake.

Ev salveger girîng in da ku em hemû, nuha û bi kiriyar, karibin rabirdûya xwe ya xweş biparêzin. Rabirdûya ku bi perspektîfeke berfireh û bi têkilî û hezkirinê hatiye afirandin, Nabe bi belavkirina kîn, nakokî û dubendiyê nuha û paşeroja xwe têkbidin, lê divê em îro bi hezkirin û pêşxistina hevpariyên xwe xurtir bikin.

Amadebûyên hêja.

Ji bilî wê rabirdûyê, îro çavkaniyeke me ya yasayî ya girîng heye ji bo pêşxistin û bihêzkirina pêkvejiyana hevbeşa pêkhatyên Iraqê. Ji sala 2005ê were me destûreke heye Ruhê destûrê avakirina demokrasî, dadmendî, dabeşkirina desthelat û sîstema federal e. Cîbicîkirina Destûra Bingehîn bi durustî dê rabirdûya xweş ya civaka me biparêze û îro û paşeroja me baştir bike.

Lewma niha ku, gelek serkirde û berpirsên mezin yê Iraqê li vir rûniştine, ez daxwaz dikim ku em hemû bi hev ra rêzê li destûrê bigirin pê pabend bin. Destûr wekheviya hemû pêkhatyan, herêm û parêzgehên Iraqê û aramiya welat diparêze.

Nuha ji ber nebûna bûdce û mûçe li Herêma Kurdistanê, kar-

ev pirsgirêka mezin di zûtîrîn dem da were çareserkin. Ev jî berpirsiya me hemûyan e, ji ber ku Herêma Kurdistanê û karmendên wê beşek in ji Iraqê.

Ez bang li hemû berpirsên siyasî, fraksiyonan û endamên parlamentoya Iraqê dikim ku piştigiriya çareseriya bûdce û mûçeyên karmendên hikûmeta Herêma Kurdistanê bikin.

Hikûmeta Iraqa Federal bi serokatîya birayê me birêz Mihemed Şîya Sûdanî bi başî kar dîke û vê yekê jî pêgeha Iraqê bihêztir kiriye. Ev awayê karkirinê dikare pêgeha Iraqê xurtir jî bike. Lê bînpêkirina desthilata Ferman-darê Giştî yê Hêzên çekdar yê Iraqê bi êrişê ser şandên diplomatîk, Hêzên Hevpeyman û Pêşmerge, karê hikûmetê têk dibe û gelek aloziyên berfireh li Iraqê çêdike.

Van êrişan zerereke mezin gihandine asayîş û jiyana xelkê Herêma Kurdistanê, bûye sedem ku nîgeranî li tevahiya bazara Iraqê belav bibe û derfet daye terorîstên DAIŞê ku êrişên xwe zêdetir bikin.

Hêzên Hevpeyman li ser daxwaza Iraqê ji bo şerê dijî DAIŞê hatine. Divê ji Hikûmeta Federal û ji birêz Serokwezîr Sûdanî ra derfet bê dayîn ku bi wan ra li ser planeke hevbeş û di jîngeheke aştiyane û bê pirsgirêk danûstandinan pê ra bikin da ku li ser paşeroja hevkarîya di navbera Hêzên Hevpeyman û Iraqê da li hev bikin.

Îraq dewleteke xwedî sazî û dezgehên niştimanî ye, divê ev sazî karê xwe bikin, eger wisa nebe, gelê Iraqê dê bikeve nav pirsgirêk û aloziyên nû, lê niha ji her tiştî zêdetir pêwîstiya Iraqê heye ku aramiya xwe têk nede.

Di dawiyê da, ez spasiya birayê xwe yê hêja Seyîd Emmar Hekîm dikim ku ev merasime organîze kir. Silav li giyanê pakê şehîdê Mihrab Ayetullah Muhemed Baqir Hekîm û canê xwedêjêrazî Seyîd Ebdulezîz Hekîm û hemû şehîdên Iraqê.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî pîrozbahiya Dr. Elî Qeredaxî dike

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pîrozbahiya Dr. Elî Qeredaxî dike, bi helkeftina hilbijartina wî wekî Serokê Yekîtiya Cîhanî ya

Zanayên Musilamanan.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî duh (Duşem, 8ê Çileya 2024ê) bi rêya telefonê peywendî bi Dr. Elî Qeredaxî re kir û serkeftina karên Kongireya Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan û hilbijartina wî wekî serokê wê yekîtiyê lê pîroz kirin, herwesa daxwaza serkeftinê jê re kir, pêxemetî xizmetkirina ola Îslamê û daxwazkirina mafên gelên stembêkirî û di nav wan de jî gelê Kurdistanê.

Ji aliyê xwe ve, Serokê Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan rêz û spasîyên xwe û Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan ji bo peywendî û pîrozbahiyên Serokwezîr Mesrûr Barzanî diyar kirin.

Di Kongireyê Şeşê yê Yekîtiya Cîhanî ya Musilmanan de ku li Dewheya paytexta Qeterê hat kirin, Dr. Elî Qeredaxî 91% ya dengên pişdarên Kongireya Şeşê ya Yekîtiya Cîhanî ya Zanayên Musilmanan wergirtin û wekî Serokê wê yekîtiyê hat hilbijartin ku pêştir Yûsif Qerezawî heta mirina xwe serokê wê bû.

UNAMI: Em kar dikin ta ku di zûtirîn dem de hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê bên kirin

Netewên Yekgirtî tekezîyê li ser pêwîstiya lidarxistina hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê di zûtirîn dem de dike.

Nûneratiya Netewên Yekgirtî li Iraqê (UNAMI) li tora civak "X" belav kir: "Cîgirê Nûnerê Taybetî yê Sekreterê Giştî yê

Neteweyên Yekgirtî li Iraqê bo karûbarên siyasî û alîkariyên hilbijartinan Claudio Cordone bi Serokê Serokê Dîwana Serokatiya Herêma Kurdistanê Fewzî Herîrî re civiya û pêngavên lidaxistina hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê di zûtirîn dem de, gotûbêj kirin." Biryar bû hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê di 25ê Sibata bê de bihatine kirin, lê Komîsyona Hilbijartinan a Iraqê roja 3ê vê mehê gotibû, ji ber paşxistina biryara Dadgeha Federal a li ser kursiyên pêkhatayan heta 21'ê vê mehê, komîsyon nikare hilbijartinên parlamentoyê di 25ê Sibata 2024an de pêk bîne.

Berdevkê Komîsyona Serbixwe ya Hilbijartinan Dr. Îmad Cemîl îro 9ê Çile ji K24ê re ragihand, şandeke bilind a komîsyonê dê di çend rojên bê de bi Serokatiya Herêma Kurdistanê re bicive, bi armanca diyarkirina rojeke din ji bo pêkanîna hilbijartinê Parlamentoya Kurdistanê.

Serokê Herêma Kurdistanê: Em nabin çavkaniya gefên li ser Îranê

Serokê Herêma Kurdistanê li Konsulxaneyê Îranê ya Hewlêrê ji rojnamegeran re ragihand ku pêwendiyên Herêma Kurdistanê bi Îranê re baş in û Herêma Kurdistanê nabe çavkaniya gefan li ser Îranê.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Konsulxaneyê Îranê ya Hewlêrê beşdarî şîna qurbanîyên teqînên Kirmana Îranê bû.

Nêçîrvan Barzanî piştî ku beşdarî şînê bû û sersaxî xwest bersiva pirsên rojnamegeran da.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî got:

"DAIŞa terorîst diyardeyeke herêmî ye û li herêma me heye. Me bi Îranê re tekezî li ser wê yekê kir ku divê em hevkarî û xebata xwe bidomînin."

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî herwiha anî ziman:

"Komara Îslamî ya Îranê cîranekî me yê girîng e û em dixwazin pêwendiyên me yên baş bi wê re berdewam bin.

Bi baweriya min niha pêwendiyên me bi Komara Îslamî ya Îranê re baş in û em hêvîdar in ku baştir bibin.

Ji ber ku em cîran in, li cihê ku

pêwîstiya me bi alîkariyê hebûye Komara Îslamî ya Îranê alîkariya

dihat kirin 2 teqîn çêbûn.

Di wan teqînan de herî kêm 91

me kiriye." Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di berdevamiya axaftina xwe de got:

"Me berê jî û niha jî ev yek aniyê ziman ku em bi ti awayî li ser cîranên xwe bi taybetî Komara Îslamî ya Îranê nabin çavkaniya gefan."

Çi bûbû?

Li parêzgeha Kirmanê ya Îranê 4ê Kanûna Paşîn, li ser rêya ku bîranîna 4emîn salvegera kuştina Fermanîdarê Hêza Qudsê ya Pasdarên Îranê Qasim Silêmanî lê

kesan canê xwe ji dest da û 284 kes jî birîndar bûn.

DAIŞê li ser hesabê xwe yê Telegramê ragihand ku teqîn ji aliyê du xwekujan ve bi bombeyên ku li piştî xwe girê dabûn hatine kirin.

Di serî de Serokkomarê Îranê û rayedarên din ên Îranê diyar kir ku ew dê bi awayekî tund bersiva êrişê bidin.

Li aliyê din rayedarên Îranê doh ragihand 11 kes bi gumana ku tevî êrişê bûne hatine desteserkirin.

PDK û YNK dicivin: Mijare sereke Kerkûk e

Ofîsên siyasî yên Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) û Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê (YNK) dê di nava çend rojan de li Hewlêrê bicivin.

Endamê Serkirdayetiya YNKyê Ziyad Cebâr ji Rûdawê re da zanîn ku "postê Parêzgeriya Kerkûkê û diyarkirina postên din" babetên sereke yên civîne ne.

Ziyad Cebâr herwiha destnîşan kir ku ji ber rewşa Kerkûk û Herêma Kurdistanê pêdivî bi civînên partiyên Kurdan heye.

Li gorî agahiyên ku Ziyad Cebâr dane, YNKyê biryar daye bi hemû aliyan re bicive û beriya tevan jî PDKyê re bicive.

"Divê Kurd berê li mala xwe li hev bikin"

Ziyad Cebâr li ser pêwîstiya vê civînê wiha axivî:

"Rewşa Kerkûkê, encûmena parêzgehê û parêzgarê nû babetên sereke yên civînê ne.

Li gorî YNKyê divê Kurd berê li mala xwe li hev bikin û paşê dest

bi diyalogê bikin."

Li gorî agahiyên Rûdawê, dê di civînê de çend mijarên din ên wekî " ewlehiya Herêma Kurdistanê û pêwendiyên bi Bexdayê re yên li ser mûçe û budceyê" werin nixrandin.

Heta niha dema civînê nehatiye diyarkirin lê çavkaniyeke ji PDKyê ji Rûdawê re got:

"PDK amade ye ku ji bo ewlehiya Herêma Kurdistanê, rewşa

Kerkûkê û herêmên Kurdistanî yên li derveyî îdareya Kurdistanê bicive."

Endamê Ofîsa Siyasî ya YNKyê Rizgar Hecî Heme jî li ser diyarkirina parêzgehê Kerkûkê da zanîn ku divê bi hemû aliyan re diyalog bê danîn û "Divê berê bi PDKyê re bicivin û planekê deynin."

PDK û YNK herî dawiyê 7ê Çiriya Paşîna 2023yan di asta bilind de civiyabûn.

Termên 172 qurbanîyên Enfalê!

Qeymeqamê Çemçemal tê de amade bûn, piştî danîna destegulan li ser cenazeyan, ji Bexdayê ber bi Herêma Kurdistanê re hatin birêkirin.

Di sala 2019an de, termên 172 şehîdên Enfalê ku piraniya wan jin û zarok in, di goreke bikomî de li beyabana parêzgeha Semawayê hatin dîtin. Term ji bo Bijîşkiya dadwerî ya Iraqê hatibûn şandin û piştî wergirtina nimûneyên DNA, îro ew term bo Kurdistanê tîn

vegerandin.

Rejîma Beisê di navbera Sibata û Îlona 1988an de, di bin çavdêriya rasterast a Serokomarê Iraqê Sedam Husên de, pêvajoya Enfalê di 8 qonaxan de pêk anî û tê de 182 hezar Kurd piştî zindan û eşkenceyê, bi saxî binax kirin.

Li nêzîkî zindana Nugre Salman û biyabanên Semawayê, zêdetir ji 100 gorên bikomî heye ku tê de termên bi hezaran qurbanîyên Enfalê hene.

Termên 172 şehîdên Enfalê ku li Bijîşkiya Dadwerî ya Bexdayê bûn, bo Herêma Kurdistanê tîn vegehandin.

Di merasîmekê de ku bi amadebûna xizmên hejmarek ji wan şehîdan, Wezîrê Tendirustiya Iraqê, Serpereştyarê Îdareya Germiyan û

Parêzgarê Hewlêrê: Milîsên şîe dixwazin balefirgeha Hewlêrê bê daxistin

Parêzgarê Hewlêrê aşkera kir armanca serekî ya milîsên şîe ya wan êrîşên ser Hewlêrê, daxistina balefirgeha Hewlêrê ye û

daxistina esmanî ya Herêma Kurdistanê ji cîhana derve re ye. Parêzgarê Hewlêrê Umêd Xoşnaw ji Dengê Amerîkayê re ragehand: "Armanca milîsên şîe ya êrîşa ser bajarê Hewlêrê, ne ji bo hevpeymanan e, hêzên hevpeyman dikin bahane, lê armanca serekî daxistina balefirgeha Hewlêrê ye û daxistina esmanî Herêma Kurdistanê ji cîhana derve re ye."

Hêjayî gotinê ye vê heftiyê de du roj li ser yek dronên bombebarankirî ji aliyê milîsên ji yasayê derketî ve berê wan dan ser binkeyê leşkerî yê hêzên hevpeymanan dijî DAIŞê yên li balefirgeha navnetewî ya Hewlêrê, lê ew dron hatin têkşikandin û xistin xwarê.

Li Dihokê dronan 2 otomobîl bombebaran kirin

Li nêzîkî gundekî navçeya Amêdiyê ya Dihokê 2 otomobîlên ku tê îdiakirin ên PKKyê ne, bûne

armanca êrîşên dronan.

Îro saet derdora 13:20an 2 otomobîlên PKKyê li ser rêya gundê Dêreşê ya navçeya Amêdiyê, ji aliyê dronên Tirkiyeyê ve hatin bombebarankirin.

Çavkaniyekî ewlehîyê ku ji ajansa Rûdawê re axivî û xwest navê wî were eşkerekirin ragihand ku PKKyiyên di otomobîlan de canê xwe ji dest daye. Her du otomobîl li nêzîkî gundê Dêreşê ku 5 kîlometre dûrî navçeya Amêdiyê ye hatin bombebarankirin. Êrîşa ku li nêzîkî navenda bajêr pêk hat di nava gel de bû sedema tirs û xofê.

Li aliyê din di daxuyaniya Dije Terora Kurdistanê ya li ser bombebaranê de hat destnîşankirin ku 2 otomobîlên ku cebîlxane tê de bûn li nêzîkî gundê Dêreşê bûne armanca dronên artêşa Tirkiyeyê û 2 endamên PKKyê canê xwe ji dest daye.

Derbarê êrîşê de heta niha ti daxuyaniyek fermî ne ji aliyê PKKyê û ne jî ji aliyê Hikûmeta Tirkiyeyê ve nehatiye dayîn.

Konsolosê Tirkiyê bi Serokê Dîwana Serokatiya Herêma Kurdistanê re civiya

Serkonsolosê Tirkiyê ya li Hewlêrê Mewlûd Yakut serdana Serokê Dîwana Serokatiya Herêma Kurdistanê Fêwzî Herîrî kir.

Serkonsolosxaneyê Hewlêrê li ser hesabê xwe yê medya civakî X di derbarê serdanê de daxuyaniyek da û got: "Me bi Serokê Dîwana Serokatiya Herêma Kurdistanê Fêwzî Herîrî re, di derbarê rewşa siyasî ya niha ya Herêma Kurdistanê û pirsgrêkan de civînek berhemdar pêk anî. Em ji bo mêvanperweriya wî spas dikin."

Di daxuyaniya Ofîsa Ragihandina Serokatiya Herêma Kurdistanê ya di derbarê hevdîtinê de hat ragihandin, ku pêwendiyên navbera Tirkiyê û Herêma Kurdistanê û bi taybetî tîkiliyên di warê bazirganî û aborî de û pêşhatên dawî yên Herêma Kurdistanê hatin gotûbêj kirin.

Hat diyarkirin ku di hevdîtinê de her du aliyên li ser mijarên tîkildarî tîkiliyên dualî nêrînen xwe anîne zimên.

Nêçîrvan Barzanî û Fermanदार Joel B. Vowell civiyan

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, li Hewlêrê bi Fermanदारê Sûriyê û Îraqê yê Hêzên Hevpeymanîya Navnetewî ya li Dijî DAIŞê Fermanदार Joel B. Vowell û şandeya pê re civiya.

Li gorî daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê, di hevdîtinê de mijarên wekî "têkoşîna bi metirsiya terorê re û nehiştina DAIŞê" hatin nirxandin.

Di daxuyaniyê de hat gotin ku mijarên wekî "êrîşên terorîstî yên li Îraq, Sûriyê û herêmê", "perwerde û şewirmendiya leşkerî" jî di vî civînê de hatine gotûbêj kirin.

Di civînê de hat destnîşankirin ku ji bo nehiştina DAIŞê û metirsiya terorê divê Hevpeymanîya Navnetewî bi Îraq û Herêma Kurdistanê re hevkarîyê bike.

Her du aliyên da zanîn ku divê li Îraqê hêzên leşkerî û karmendên Hevpeymanîya Navnetewî werin parastin.

Herwiha amaje pê hat dayîn ku divê li Îraqê teror careke din xurt nebe û êrîşên dawiyê yên li Herêma Kurdistanê jî hatin nirxandin.

Xeyn ji van mijaran, babetên wekî "yekkirina Pêşmergeyan, krîza li Rojhilata Navîn, şerê li Xezeyê û berjewendiyên hevpar ên her du aliyên jî" di hevdîtinê de

hatin nirxandin.

Li aliyê din, hat ragihandin ku şandeya bi Joel B. Vowell re ji leşker û diplomatên pêk hatiye.

86 endamên Hevpeymanîya Navnetewî ya li Dijî DAIŞê hene. Ev hevpeymanî sala 2021ê hat avakirin û Joel B. Vowell Tebaxa 2023yan bû fermanदारê wê.

Serok Igel Balyozê Azerbaycanê li ser hêsankirina hatinûçûnê gotûbêj kirin

Îro çarşem 10.01.2024 birêz Serokkomar Dr.Ebdul Letîf Cemal Reşîd pêşwaziya Sefîrê Komara Azerbaycanê li Îraqê Nesir Memmedov kir.

Her li vî hevdîtinê de rewşa peywendiyên dualî û geşepêdana wan hate gotûbêj kirin û birêz Serok tekez li ser berfirekîna asoyên hevkarîyên dualî li ser asta siyasî, aborî, çandî, bazirganî û geştiyariyê kir û tekez li ser pêwîstiya berfirekîna hevkarîyên dualî kir. Hêsankirina mekanîzma dana vîzeyê ji bo welatiyan ku hemû bajarên bigre bi taybet parêzgeha Silêmaniyê ku hemwelatiyên wê ji wergirtina vîzeyê aciz in mijara din hevdîtinê bû.

Li hember de jî balyozê Azerbaycanê daxwaza welatê xwe ji bo domandin û pêşxistina pey-

wendiyên di navbera her du welatan de diyar kir û balkişand li ser wê yekê ku lihevhatin û yadaştnameyên girîng ku di serdana cenabê Serokkomar de bo Azerbaycanê de hatine îmzekirin, stûna hevkarîyên giştalî û avakirina hevkarîyên ku xizmeta berjewendiyên hevdu dikin.

Balyoz Mamdov herwiha tekezî li ser giringiya dayîna vîzeyê ji bo hemû welatiyên Îraqê û xelkê bajarê Silêmaniyê û hêsankirina rêkarên di vî warê de kir û amaje bi wê yekê kir ku dê kar ji bo vekirina xetke firokeyên rasterast di navbera Bakû û Silêmaniyê de bê kirin.

Pentagon: Erkê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê û Îraqê berhingarbûna DAIŞê ye

Berdevkê Wezaretê Bergiriyê ya Amerîkayê (Pentagon) amaje da ku, 130 caran li Îraq û Sûriyeyê êrîşî hêzên Hevpeymanan hatiye kirin, herwesa di bersiva pirsyareka peyamnêrê K24ê de got, "Êrîşên milîşyayan metirsîdar in".

Berdevkê Wezaretê Bergiriyê ya Amerîkayê (Pentagon) Pat Ryder doh (Pêncşem, 11ê Çileya 2024ê) di konfiranseka rojnamevanî de di bersiva pirsyareka peyamnêrê K24ê di derheqa êrîşên komên çekdar li ser Herêma Kurdistanê de got, "Êrîşên komên milîşyayan li ser Herêma Kurdistanê metirsîdar in, helbet xelk jî tirsîyaye, ev karên xirab ku milîşya dikin neberpîrsyarane ne".

Berdevkê Pentagonê ron kir, "Erkê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê û Îraqê berhingarbûna DAIŞê ye, lê em dudil nabin ku ji bo

parastina xwe û hêzên xwe kiryarên serbazî bikin". Di derheqa mana hêzên Amerîkayê li Îraqê de jî got, "Em bi Hikûmeta Îraqê re di şewrê de ne, lê heta niha çî guhertinek li ser wê yekê nîne ku Amerîka xwe ji Îraqê vekêşe, di demekê ku em li ser daxwaza fermî ya Hikûmeta Îraqê li vî welatî ne".

Got jî, "Hêzên me ji bo berhingarbûna DAIŞê li Îraqê dimînin, herwesa em wekî hevpareka giringî temaşeyî Îraqê dikin".

Berdevkê Pentagonê amaje da wê yekê jî ku, li Îraqê 53 caran êrîşî Hevpeymanan hatiye kirin, herwesa li Sûriyeyê jî 77 caran êrîşî Hevpeymanan hatiye kirin.

Şêx Abdûselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

İbrahim GUÇLU

Şêx Abdûselam Barzanî, li Kurdistanê serokekî neteweyî yê dîrokî û bi navûdeng û gelek girîng e. Ew şaxsiyet û serokekî gelek balkêş û rewşenbîr û mut-effekîr e. Ew di heman dem de serokekî aristokrat yê oldar û serokê Nakşibendîyan bû.

Serokatîya Şêx Abdûselam Barzanî, ji serokatîya edetî cûdatîr bûye. Xwediyê qarek-tereke milî, civakî, olî û reformxwaz bûye. Loma jî Şêx Abdûselam li herêma xwe gelek reformên dîrokî û girîng pêk tîne. Reformên di dema wî de pêk hatine, her Kurdek jî baş dizane û jê re rêz digrin, ev in:

1-Xwediyê mulkbûnê ji holê radike.

2- Axê li gûndîyan belav dike.

3-Qelindê bûkê ji holê radike. Bi zorê zewacê qedexa dike.

4- Pêwendîyên civakî û herêmî û insanî, gor pîvanên wekhevî û edaletê rêdixe.

5-Biryar dide ku li her gundekî mescîdek ava bibe. Ew mescîdan bes wezîfeya olî û îbadetê nebînin.. Di hamen dem de bibin navendên civakî, navendên danûstandinê, navendên çareserkirina pirs-girêkan,

6-Li her gundekî ji bona ku pirs-girêk ji her aliyê ve çareser bibin, bi îradeya gûndîyan meclîsek/konseyek ava dike.

7-Ji her eşîretêkê ji bona hêzên çekdar ava bibe, biryar dide û gor wê biryarê hewil dide.

Şêx Abdûselam bi van reformên xwe, bi hemû eşîretên Kurdistanê re dibe xwediyê peywendîyek xurt. Hemû eşîret jî bawerîya xwe ji Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Ew di heman dem de xwediyê projeyeke civakî û milî ye jî. Ew dixwaze ku pêşî li herêma xwe û piştê re jî li tevayî Kurdistanê vê sîstemê ava bike. Ev sîstema jî, ji sîstema Împaratorîya Osmanî cûda û serbixwe ye. Ne sîstemek despotîk û otorîter e. Ew projeya wî, domandina projeya Şêx Ûbeydullah Nehrî ya milî ye.

Bi van projeyên wî, li Kurdistanê fikrên reformxwazî û civakî û milî belav bûn, rê û rêbazek nû ava dibû.

Şêx Abdûselam Barzanî, di sala 1907-an de bi hemû şêx û

serok eşîrên Kurdistanê re civînekê li dar dixê. Di wê civînê de biryarên gelek girîng tên girtin. Ew biryaran pêşkêşî desthilatdarîya Împaratorîya Osmanî dibin.

Ew biryarên dîrokî û girîng ev in:

1- Li Kurdistanê, divê zimanê kurdî bibe zimanê fermî.

2-Li Kurdistanê, perwerdayî divê bi zimanê kurdî bibe.

3-Qeymeqam, midurên navçeyan, xebatkarên din, divê ji Kurdan bînan diyar kirin. An jî kêmtirîn divê ew memûrên ku kurdî dizanin ji bona Kurdistanê bînan diyar kirin.

4- Divê di dadgehên de biryar gorî hiqûqa îslamê bînan dayin.

5-Divê bac bê girtin. Lê ev bac divê li Kurdistanê ji bona çêkirina rêyan, avakirina dibistanan bê bi kar anîn.

Şêx Abdûselam Barzanî, ji bona ku ev projeyên xwe yê milî pêk bîne, bi Hemû Cemiyetên Kurdistanê re pêwendî datîne. Di heman dem de, bi Şêx Mehmûd Hafîd, Şêx Abdûlkadîr Nehrî, Axayê Şîkakan Simko û pêşengên civaka kurd yê din re jî danûstandin dike.

Dema ku ew daxwazên serok eşîr û şêxên Kurdistanê, digihîjin destê desthilatdariya Osmanî, ew daxwazan li dijî dewleta Osmanî wek îsyana tînan qebûl kirin. Împaratorîya Osmanî, leşkerên xwe dişîne ser Kurdistanê. Hezar mixabin ji derveyî Eşîreta Barzan, eşîretên din li berxwe nadin. Mixabin beşek ji wan eşîran jî dibin hevalên dewletê. Wê demê Şêx Abdûselam biryara şer dide. Eşîreta Barzan, bi mehan şer dike. Lê Şêx Abdûselam Barzanî mecbûr dibe ku herêmê terk bike.

Şêx Abdûselam diçe herêma Suryanîyan. Suryanî, li Şêx Abdûselam xwedî derdikevin û cî didin wî.

Lê hêzên dewletê dikevin Kurdistanê û herêma Barzan, gûndan dişewitînin, malên gel talan dikin. Mêran dikûjin. Jin û zarokan dîl digrin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî (Birayê Şêx Abdûselam yê biçûk) 3 salî ye. Ew, bi dêya xwe ve dîl tên girtin û di zîndana Misulê de tên girtin.

Beşek çekdar jî vedikişîn çiyayên bilind. Li benda biryara Şêx Abdûselam Barzanî dimînin.

Şêx Abdûselam, di sala 1908-an de vedigere Herêma Barzan. Hêzên xwe yê çekdar dîsa dicivîne ser hev, li hemberî hêzên dewleta Osmanî dest bi şer dike. Di vî şerî de, hêzên Dewleta Osmanî zerafên mezin dibînin û şikêst dixwin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li dijî Meşrûtiyeta Yekemîn (1908) jî derdikeve. Ew li dijî İttîhad

Terakkiyan jî xwediyê helwest-eke reformxwaz e. Wan nijad-perest qebûl dike.

Piştî vê serkeftina Şêx Abdûselam Barzanî, Hikûmeta Osmanî, ji Şêx Abdûselam hevdtîne daxwaz dike. Ew jî qebûl dike. Piştî muzekereyan, dewleta Osmanî daxwazên wî qebûl dike. Herdu teref girtiyan azad dikin. Dewleta Osmanî, zerara daye herêmê tanzîm dike.

Lê dewleta Osmanî, bi soza xwe re girêdayî namîne, dest bi tade û zilmeke nedîtî dike. Di sala 1913-an de biryar dide ku Şêx Abdûselam Barzanî bê girtin. Loma jî hêzek çekdar dişîne ser wî.

Şêx Abdûselam jî wê demê mecbûr dibe ku biçê Rojhelata

Kurdistanê. Dibe mêvanê Seyîd Taha. Nêzikî Ûrmiyeyê li Rajanê bi cîh dibe. Di salên 1983-an de jî Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li vî bajarî xwediyê bîngehekê bû.

Dewleta Osmaniyan, ji bona ku Şêx Abdûselam Barzanî dîl bê girtin û an jî bê kuştin, xelatek mezin pêşkêş dike.

Şêx Abdûselam Barzanî, di vê qonaxê de, bi Axayê Şîkakan Simko re hevdtîne dike. Bi hev re derbasî Gurcistanê, bajarê Tiflîsê dibin. Bi berpirsiyarên Çar re danûstandin dikin. Lewra Çar soz dabûye ku di tîkoşîna milî ya Kurdan de bibe alîkar.

Piştî hevdtîna bi berpirsiyarê Rusyayê re, Şêx Abdûselam vedigere Îranê. Li Îranê, ew û Axayê Şîkakan Simko ji hevûdu vediqetin. Ew, encama dawetê diçe gundekî kurdan dibe mêvan. Xwediyê gûnd Sofî Abdûllah, dema ku Şêx Abdûselam û 3 hevalên wî di xew de bûne, wan digre teslîmî Dewleta Osmanî dike. Wek tê zanîn ji bona wî Dewleta Osmanî xelatek mezin danî bû. Encama vê îxanetê Sofî Abdûllah, ew xelata mezin werdigre.

Şêx Abdûselam Barzanî piştî dîl dikeve, wî dibin Misulê. Li Misulê, ji aliyê Sileyman Nazîfê Diyarbekirî -ku ew hevalbendê İttîhad Terakkiyê bû- ve hat darizandin. Ew darizandina, darizandinek hiqûqî nebû, darizandinek gelek keyfî bû. Piştî darizandina nehiqûqî û keyfî, biryara îdamkirina Şêxê mezin û Serokê Kurdistanê hat dayin. Gorî nerfînekê Şêx

Abdûselam Barzanî, di 14.12.1914-an de, gorî nerfînekê jî di destpêka sala 1915-an de tê îdam kirin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li ber çavên malbata wî û birayên wî tê îdam kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî biryar dide ku tu wext teslîmî dijminên miletê kurd nebe.

Bi îdama Şêx Abdûselam, miletê kurd serokekî xwe yê mezin wenda dike.

Şêhîdketina Şêx Abdûselam Barzanî, dibe sedem ku di Şerê Cîhanî Yekemîn de neteweya kurd, wek neteweyên din derfet bi kar bînin û dewleta Kurdistanê ava bikin.

İttîhad Terakkiyên Osmanî, ji bona pêşîya pêvajoya dewle-

tavakirina Kurdistanê bigrin, Şêx Abdûselam îdam kirin û ji holê rakirin.

Bi îdama wî, miletê kurd şer-venekî xwe yê mezin jî wenda kir. Lewra Şêx Abdûselam hem serokekî siyasî û milî bû, hem jî şervan û lehengekî mezin bû. Lewra ew di sala 1912-1913-an de li ser navê Împaratoriya Osmanî beşdarî şerê Balqanan bibû. Encama şervanî û lehengîya xwe, serkeftina xwe, ji padîşahê Osmanî xelat wergirtibû.

Bi îdama Şêx Abdûselamê Barzanî, miletê kurd serokekî xwe yê civakî û reformxwaz wenda kir.

Şêx Abdûselam Barzanî, bi xwe aristokratekî rewşenbîrî, olî, civakî bû. Wek tê zanîn ku di dema Împaratorîya Osmanî de, Tevgera Milî ya Kurd di salên 1840-î de bi serokatîya aristokrat û mîrên Bedîrxaniyan û di sala 1880-î de, di bin serokatîya civakî û olî de Şêx Ûbeydullah Nehrî de meşîya.

Şêx Abdûselam Barzanî, di heman dem de temsîlkar û berpirsiyarê wê fikrê û kategorîya civakî ya aristokrat bû jî.

Piştî ku Şêx Abdûselam Barzanî hat îdam kirin, birayê wî Şêx Ehmed Barzanî bû serokê eşîreta Barzan, Dergeh û Medreseya Barzan. Mele Mistefa Barzanî jî bi çand û bi helwesta birayê xwe yê mezin Şêx Abdûselam Barzanî ve tê gihîşt. Kamil bû. Di salên ciwan-tî de, qarektereka serokatî qezenç kir.

Şêx Ehmed û Mele Mistefa Barzanî, rêya Şêx Abdûselam

Barzanî ya neteweyî şopandin û meşandin. Ji bona ku neteweya kurd, mafê xwe yê neteweyî qezenç bike û li Kurdistanê statuyek serbixwe ava bibe û Kurd li welatê xwe desthilatdar bin, xebat û tîkoşîneke bê hempa birêvebirin.

Dema ku Kurdistan bi Peymana Lozanê hat beş kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî, li Beşû Başûrê Kurdistanê, ji Tevgera Neteweyî ya Kurdistanê re wê demê serokatî kir. Ji her tevger û serhildana neteweyî ya Başûrê Kurdistanê re piştgirî kir. Ji tevgerên neteweyî yê li Bakûrê Kurdistanê û Rojhelata Kurdistanê re bû piştgir. Dema di sala 1919an de, serhildana neteweyî dest pê kir, di sala 1925an de serhildanan dom kir, Mele Mistefa Barzanî û malbata Barzaniyan, ji van tevgerên neteweyî re bûn alîkar.

Dewleta Mehabad ya Kurdistanê, piştî Şerê Cîhanî yê Duyemîn, li ser mîrata Şêx Abdûselam Barzanî ya statuparêz û reformxwaz şîn bû. Dewleta Kurdistanê, bû dewleteke reformxwaz û makezagoneke gelek demokrat pejirand. Mele Mistefa Barzanî bi pêşmergeyên xwe ve bûn alîkarê damezrandina Dewleta Mehabadê ya Kurdistanê û ket bin xizmeta Dewleta Kurdistanê. Ji Serokatîya Qazî Mihemed re rêz girt. Bi xwe jî bû serleşkerê mezin yê Dewleta Mehabad ya Kurdistanê.

Dema ku Dewleta Îranê, ji bona ku Dewleta Kurdistanê ji holê rake, êrîş kir, bi daxwaza Qazî Mihemed, Mele Mistefa Barzanî, bi hevalên xwe ve derbasî Yekîtiya Sovyetan bûn.

Piştî ku Mele Mistefa Barzanî û hevalên xwe, di sala 1958an de vegeftîyan Iraqê û Kurdistanê, Şoreşa Neteweyî ya Îlonê jî girêdayî şûra neteweyî û civakî ya Şêx Abdûselam Barzanî dest pêkir û di sala 1970yî de bi avakirina Otonomiya Kurdistanê encam da. Di sala 1974an de, li hemberî Dewleta Iraqê ya faşîst û kolonyalist, şêrê ji bona Kerkukê jî bi şûra Şêx Abdûselam barzanî dest kir û domand.

Şoreşa Neteweyî ya Gulanê jî di sala 1976an de, di bin serokatîya Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî de, bi şûra neteweyî û bi projeya Şêx Abdûselam Barzanî dest pê kir. Di gelek zehmetîyan re derbas bû. Di encamê de, ji bona avakirina Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê derfet çêkir.

Dewleta Federe ya Kurdistanê jî encama şûr û projeya Şêx Abdûselam Barzanî ye.

Divê hemû kurd li hemû beşan xwediyê vî şûrê bin û bi vî şûrê tev bigerin.

100 saliya ji dayîk bûna rojnamevan, nivîskar û serokê Radyoya Yêrêvanê Para Kurdî Xelîlê Çaçan Mûradove

Rojnamevan û nivîskarê kurd Xelîlê Çaçan Mûradove ji dayîkê bûye 11-ê çileyê pêşin sala 1924-an, di gundê Karvanserayê (niha Sedûn) de. Gund, gundê çiyayî, li berpala çiyayê Elegezê paldayî bû. Gund, gundê çirokbêjan bû. Gund, gundê dengbêjan bû. Gund, gundê mêrxasan bû. Gund, gundê însanên dilovan, rastgo, xwediyê qewil û qiraran; ji bo rastiya dinê û ji bo parastina welatê xwe, mala xwe, ocaxa xwe, ewan amade bûn, serê xwe jî bidin.

Xelîlê Çaçan, dema wan 24 salên dût û dirêj, dema wî serokatiya Radyoya Yêrêvanê, beşa kurdî dikir, wî zanibû, ku mora gundê wî wê timê li ser wî be. Ew mor, wê têke bîra wî, ku ew kî ye û ji bo çi gerekê xizmetê bike. Wî zanibû, ku ew nolî çiyayê Elegezê şanaz û serbilind e, çimkî ew lawê netewa kurd e, lawê ola êzîdî e. Kal û bavên wî tu car serê xwe li ber dijmin netewandibûn û ew jî tu car serê xwe natewîne. Wî pê kar û xebata xwe, welathezî û wêrekiya xwe anî li ber çavan. Ew, wek serokê beşeke Radyoya dewletê, diviya bû, ku ew welatheziya xwe di qulçekî dilê xwe de veşarta. Lê ew yek wî nikaribû. Wî nikaribû rê neda nivîskarên hogirê xwe, ku ewan berhemên xwe yê derheqa rewşa welatê kal û bavan, Kurdistanê de, nehatina

ragîhandinê. Dema xebatê, ew parêzvanê rastiye û dîsîplînê bû; gerekî bi rêkûpêk û di demê de, her xizmetkarek bihata li ser xebatê, wisa jî di demê de kar û xebata xwe xelas bikira. Di dema serokatiya wî de kar û xebata Radyoya Yêrêvanê pir bû: amadekirina nûçeyan, wergerên ji zimanên rûsî û ermenî, qeydkirina stranên kurdî, qeydkirina axavtin û xwendina berhemên nivîskarên kurd. Amadekirin û ragîhandina şanoyên kurdî. Amadekirina bernameyên Tendirustiyê/saxlemiyê. Amadekirina bernameyên dîrokê. Amadekirina bernameyên wêjeyî û hwd. Dema xebatê ew jî wek xizmetkarekî çand û edebiyeta kurdî bû. Di dema wî de, roj tunebû, ku mêvanên Radyoya Yêrêvanê tunebûna. Mêvanên wan dengbêj bûn, hunermend bûn li tev hacet û amûrên sazbandiya kurdî; def, zurne, meya, blûr û hwd. Heta êvarê dereng dengên dengbêjan yê xweş; dengê Reşîdê Baso, Karapêtê Xaço, Şeroyê Biro, Aslîka Qadir, Zadîna Şekir..., dengê miqamên meya Egîtê Cimo, dengê tembûra Mîşayê Reşîd (Dilovan) û dengê cimbûşa Aramê Tîgran li avayê Radyoya Yêrêvanê de derneketa. Dema serokatiya Xelîlê Çaçan Mûradove, 1800 stranên kurdî hatine qeydkirin, gelek

şanoyên kurdî hatibûn amade kirin û ragîhandin; dudu ji wan, "Memê û Eysê" û "Elenewêrek", wî bi xwe nivîsibûn.

Şanonameya "Memê û Eysê" wek pirtûk sala 2015-an Weşanxana Lîs a Amedê çap dike. Hema wê salê sê pirtûkên nivîskar yê din, "Kilamêd Cimaeta Kurdan", "Gotinên pêşyan", Memê û Eysê & Zembîl-firoş, ji aliyê Weşanxana Lîs (Gerîndêyê giştî yê weşanê: Lal Laliş) tên weşandin. Pirtûka Xelîlê Çaçan "Cewahirên Kurdî" sala 2010-an weşanxana Lîs çap dike. Lê pirtûka nivîskar "Benê Min Qetiya" sala 2000-î ji aliyê weşanxaneya DOZê, bi serokatiya Korogli Karaaslan tê weşandin.

Her berhemeke Xelîlê Çaçan cewahir e, cewahirê kurdî. Naveroka her pirtûkeke nivîskar têr û tijî e,

derbarê folklorê kurdî ya zengîn de ye. Hem stranin, hem çîrokin, hem serpehatî û hem şanoname ne. Ji her berhemen wî bêhna gul û sosinên çiya û banîyên Kurdistanê tê. Ji her berhemeke wî welatparêzî dibare. Her berhemeke wî şîretin, wesiyyetin. Heyf wî zû xatirê xwe ji me xwest û 57 saliya xwe de, temenekî berhemdar de, çû û gihîştê refê nemiran. Çawa gel ji bo camêrên qenc dibêje: "Wî piştta me şikênand". Na xêr ciyê wî vala nema. Wî camêrekî nolî Têmûrê Xelîl kir pişt ji bo gelê kurd. Têmûrê Xelîl 45 salên xwe pêşkêşî gelê xwe kir. Ew wek rojnamevan, rojnamevanekî zîrek e. Ew wek nivîskar, nivîskarekî xwedî marîfet e. Ew hîn jî temenê xwe de biçûk bû, ew 15 - 16 salî bû, dama min û apê Xelîl hevdu nas dikir. 15 - 16 saliya xwe de êdî min apê Xelîl nas dikir. Destpêka salên 1960-î nav û dengê apê Xelîl her derê belav bibû. Salên 1960-î dema li zankoya Yêrêvanê ya Bzîşkiyê de min dixwend, çend caran bûme mêvanê mala apê Xelîl û meta Eznîv. Apê Xelîl û Xanima wî meta Eznîv çar zarok anîbûn dinê, terbiyet kiribûn û mezin kiribûn: Sêda, Têmûr, Gulê û Valodiya. Wan pir baş zarokên xwe terbiyet kiribûn. Sêda Zaningeha Pedagogiyê ya Zimanên Dereke de dixebitî. Têmûr jurnalist bû, li pey şopa bavê xwe diçû. Gulê û Valod merivne qenc bûn. Wek gel dibêje: "xebatkarên xwe bûn, hezkiriyê xelkê bûn".

Eznîva Reşîd ji maleke esilzada bû. Bavê wê Reşîdê Ecem mixtar/malxê gund bû. Piştî mirina wî, lawê wî, birayê meta Eznîv, zavê min Ûliyan, şuna bavê xwe girtibû, serokatiya çend gundan dikir. Eznîva Reşîd 27 sala peyvdar/spiker a Radyoya Yêrêvanê

bû. Gava wê digot: "Yêrêvan xebardide", tuk li devê dijminê kurdan de ziwa dibû. Gelê kurd yê herçar perçeyên Kurdistanê, xasma Kurdistanê Bakûr, her roj benda wî dengî bûn. Wan di pêş de, beriya destpêbûna ragîhandina bernama bi zimanê kurdî, devo-

ka kurmancî, radyoyên xwe amade dikirin û benda dengê kurdî ji Rewanê bûn.

Derbarê Radyoya Yêrêvanê, Para Kurdî, milet gelek cara li bîr tînin. Ew deng sebrek bû, li ser riya rizgarbûna Kurdistanê. Wî dengî dikir bîra her kesî, ku miletê kurd heye û zehfe, tu car tu car asîmle nabe, xelas nabe. Di welêt de çiqasî dagirker ret dikirin, qedexa dikirin hebûna miletê kurd, ewqasî kurd zû hişyar dibûn, qam û qidûmên wan ewqasî zêde dişidiyan, doza xwe berdeham dikirin. Dengê Rewanê û serokê wê, wek birûskê bû û li nav çav û gavên dagirkeran de lê dida. Gelek caran, serokatiya dewletên dagirker ji serokatiya Yekîtiya Sovyêt daxwaza qepat kirina Para Kurdî ya Radyoya Rewanê dikirin. Serokatiya Hukimeta Sovyêtê, raste ragîhandina dengê kurdî ji Yêrêvanê nedibirî, lê sansura, kontrola redaksiyona radyoyê, hişktir dikirin. Lê Xelîlê Çaçan bi aqilane, bi wêrekî, nolî mêrxasan, ew hişkayî nerm dikir û radyoguhdarên xwe nedikir li nav kûraya xem û xeyalan.

Dewletê gelek asteng danîbû ser hemû radyoyên welêt, herwiha ser Radyoya Kurdî jî. Mesele, propagandakirina şêr, heyfhildanê, jinrevandinê, çêr – kifir qedexa bûn. Lê bi saya aqilmendîya Xelîlê Çaçan hîç kilamek jî tunebû, ku nehatibe qeydkirin. Û Hemû kilam û pîês-şano bi serokatiya wî, bi cesareta wî hatine qeydkirin.

Niha di herçar perçên Kurdistanê de tevgera azadîxwaziye didome. Gelê Kurdistanê Başûr benda ragîhandina serxwebûna Kurdistanê ne. Egî û mêrx-

www.lisyayinevi.com

asên Kurdistanê Rojava, dema şerê dijî îslamîstên radîkal, DAÎŞ-ê, îsbat kirin, ku hêza netewa kurd xurt e û roja azad û serbestbûna gelê kurd êdî nêzîk dibe. Gelê kurd, gelê xewnên nivîskar û felsefevanên xwe wê têkine rastî, welat rizgar bikin, wê tu car navên navdaran xwe yê wek Xelîlê Çaçan Mûradove bîra nekin û kirinên wan wê tim bişekirînin.

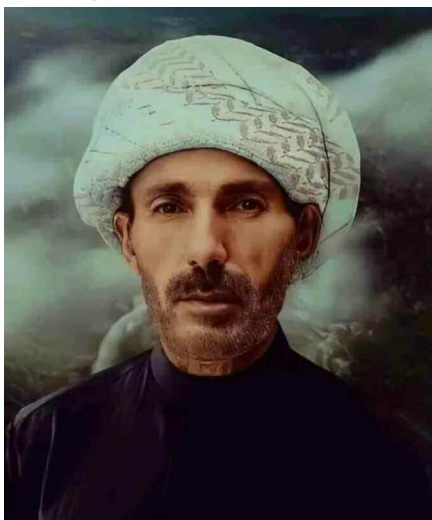
Doktor Ezîzê Gerdenzerî

Îro 55 sal li ser koça dawî ya Şêx Ehmed Barzanî re derbas dibin

Piştî şehîdbûna Şêx Ebdulselam Barzanî, Şêx Ehmed cihê wî girt û berdewamî da tevgera Barzan û xebata mirovatî û şoreşgerî

Yek ji mezintirîn zana, hilgirê hizra mirovatîyê, niştimanperwer û jîngehparêz li Kurdistanê, Şêx Ehmed Barzanî ye. Şêx Ehmed Barzanî sala 1896 li devera Barzanî di malbateke Kurdperwer û navdar de ji dayik bû. Piştî şehîdbûna birayê wî yê mezin Şêx Ebdulselam Barzanî, Şêx Ehmed cihê wî girt û berdewamî da tevgera Barzan û xebata mirovatî û şoreşgerî û di serdema wî de çak-saziya civakî hate kirin. Şêx Ehmed Barzanî di rojê wek îro, di 11ê Çileyay 1969an de koça dawiyê kir. Şêx Ehmed Barzanî piştî şehîdbûna birayê wî yê mezin Şêx Ebdulselam Barzanî, rêbertiya tevgera Barzanî dikeve ser milê wî, ew dem jî hev dem e bi destpêkirina Şerê Cihanê yê Yekem re ku di encama vî şerê cihanî de, ligel wan şert û mercên giran ên di ser tevegêra Barzan de derbas bûne re, navçeyay Rojhilata Navîn bi giştî û Kurdistan bi taybetî ketin ber guhartinên mezin, bi taybet di rûyê jeografiya siyasî de.

Kurd û Kurdistan di encama van

guhartinan de, zerermendên sereke bûn, ew jî bi sedema perçebûna Kurdistanê ji du perçeyan li ser çar perçeyan, her wiha zext û zordariyên ku li ser tevger û şoreşên gelê Kurd li her çar parçeyên Kurdistanê hatine meşandin, ji wan jî Şoreşay Şêx Seîdê Pîran û Şoreşay Agirî li Bakurê Kurdistanê, Şoreşay Şêx Mehmed Hefîd li Başûrê Kurdistanê û Şoreşay Simkoyê Şikak li Rojhilatê Kurdistanê.

Di van şert û mercan de devera Barzan bi rêbertiya Şêx Ehmed Barzanî, bû cihê omêd û hêviya gelê Kurdistanê. Tevî vê rewşay ne xweş a ku tevgera Barzan bi xwe jî

ketibûyê ji encama şehîdbûna Şêx Ebdulselam Barzanî û zulm û zora dijminan li Kurd û Kurdistanê, lê Barzan di heman demê de bû hêviya alîkarî û starkirina şoreşgeran û lêqewimiyên tevahiya pêkhatiyên olî û netewî.

Rola ruhanî ya Şêx Ehmed Barzanî, bû navendeke bihêz a îlhambexşê bo şoreşgerên Barzan û Şoreşay Îlona Mezin bi rêbertiya Mela Mistefa Barzanî, ev jî bû sedem ku Barzan herdem bibe keştiya hawarê ya tevgera siyasî û netewî ya Kurd di dirêjahiya qonaxên dîrokê yê dijwar de, ew jî vedigere bo rêbaza rewîştibilind, lêborîn, yeksanxwaziya tevgera Barzan di piştigiriya xelkê hejar û stemlêkirî û heqantiya wê rêbazê ji bo bidestxistina mafên mexdûran û penageheke aram ji hemû ji tevahiya netewe û olan re.

Ev rêbaz, bû bingeha xebata rêbertiyê di warên siyasî, civakî û çandî de ji bo doza Kurdî ya îro, di heman demê de wek ezmûneke çalak û dewlemend di îdarekirin û birêvebirina Herêma Kurdistanê de, li ser destê Rêberê gelê Kurd yê îro Serok Mesûd Barzanî ku berdewamiya wê rêbazê ye û hêvî û omêda gelê Kurdistanê ji bo gihîştina qeraxa aramiyê ye.

Alî Babacan li Amedê li ser Kurdî û qeyûman çi got?

Serokê Partiya DEVAyê Alî Babacan derbarê polîtîkaya desthilatê ya li ser zimanê Kurdî de got, "AK Partî li Amedê cûda ye û li Enqerê jî bi awayekî din e."

Serokê Partiya Demokrasî û Pêşveçûnê (DEVA) Alî Babacan di çarçoveya xebatên hilbijartinên xweçihî yê 31ê Adara 2024an de çû Ameda Bakurê Kurdistanê.

Alî Babacan li Amedê bi berbijêrên partiya xwe yê wê parêzgehê re civiya. Serokê Giştî yê DEVA Partiyê Alî Babacan di çarçoveya serdana xwe ya Amedê de civîneke çapemeniyê li dar xist û bersiva pirsan da.

"Dema Îngilîzî û Fransî diaxivin hûn fam dikin lê Kurdî fam nakin"

Babacan bal kişand ser polîtîkaya AK Partiyê ya derbarê zimanê Kurdî de û wiha axivî:

"Me got wê demokrasî ji heremê dest pê bike û hîn jî em vê dibêjin. Birêz Erdogan dema tê Amedê li bajêr pankartên Kurdî tên daliqandin. Hemû kes dibîne lê dema diçin Enqerêyê rewş diguhere.

Dema diçe Enqerêyê şirkî wî tê bîra wî û bi mêjiyekî din tev digere û vê derê ji bîr dike.

Hê meha borî di hevdîtînen bûdçeyê yê Parlamentoyê de krîzeke nû ya Kurdî çêbû.

Çi ibûye? Parlamenterek li parlamentoyê bi zimanê Kurdî axiviye. Wekî ku şermeke mezin be, sûcekî mezin be.

Wekî tê zanîn, niha li Tirkiyeyê zimanê duyem ê ku herî zêde tê axaftin Kurdî ye.

Lê li parlamentoyê bi israr tine tê hesabandin. Niha li belgeyên parlamentoyê binêrin, yê meraq dikin dikarin li ser înternetê bibînin.

Gotinên Kurdî yê parlamentaran carinan wekî `X`ê tên nivîsandin, carinan jî wekî `zimanekî nayê zanîn` tên nivîsandin.

Dema bi Îngilîzî û Fransî tê axaftin hûn dizanin fam dikin lê dema bi zimanê duyemîn ê Tirkiyeyê tê axaftin çima hûn fahm nakin û nizanin?"

"Polîtîkayên desthilatê yê danîna qeyûman tine hesabandina îradeya gel e" Herwiha Babacan derbarê polîtîkaya desthilatê ya danîna qeyûman de got "Ev yek cezakirina gel e û tine hesabandina îradeya gel ye." Babacan rexne li AK Partiyê girt ku bi polîtîkaya qeyûman îradeya gelê Amedê tine hesabandiye.

Serokê Giştî yê DEVA Partiyê Alî Babacan wiha berdewam kir: "Ev der bajarek e ku li cihê kesên bi hilbijartinê hatine ser kar, hinek kesên din hatine bicîhkirin.

"Li gorî Beştepeyê dengên Amediyan ne girîng in ne hêja ne"

Ev der cihekî wiha ye ku bi polîtîkayên desthilatê yê qeyûman îradeya sindoqan tine tê hesabandin. Li gorî Beştepeyê dengên Amediyan ne girîng in ne hêja ne. Hevalên hêja di demokrasîyan de tiştekî wiha nabe.

Birêz Erdogan bi serokatiya şaredariyê derket rê û wê demê li beramberî desthilata heyî têkoşîn kir û bi dengê gel bi ser ket.

Lê niha dewran guherî û ew bi xwe êdî heman tiştî dike. Em li dijî vê yekê ne. Ez ne yek ji wan kesan im ku li Stenbol, Enqere û Îzmîrê cûda biaxivim û lê li Amedê cûda biaxivim. Careke din ji Amedê re dibêjim. Polîtîkayên desthilatê yê danîna qeyûmê, tine hesabandina îradeya gel e. Polîtîkaya qeyûman cezakirina gel e. Rêgirtina li ber siyaseta demokratîk e."

Taxa Newrozê hîn jî di bin dagirkeriyê de ye: Leşker ketine malên xelkê

Taxa Newrozê ya Kerkûkê ev çend roj in di bin dorpêça leşkerên Îraqê de ye.

Fermana vekişîna leşkeran hatibû dayîn û hatibû gotin ku vek-

ji bo koçberkirina Kurdan bi ser neketin, çend roj berê leşkeran dîsa bi ser Taxa Newrozê de girt.

Leşker derî bi derî li malan geriyar, hejmar li malan xistin û ji

ne."

Fermanên bêencam

Alîkarê Serokê Parlamentoyay Îraqê Şaxewan Ebdula ji ajansa Rûdawê re dabû zanîn, "Serokwezîrê Îraqê ferman da ku leşker ji Taxa Newrozê ya Kerkûkê vekişin."

Dîsa Wezîrê Dadê yê Îraqê Xalid Şiwani ji Tora Medyayî ya Rûdawê re gotibû:

"Ez bi Serokwezîrê Îraqê re axivîm. Me behsa vê yekê kir ku ev bînpêkirin nayên qebûlkin.

Ez bi Wezîrê Parastinê re jî axivîm, wan ferman daye ku ev hêz ji Taxa Newrozê vekişin."

Leşkerên Îraqê piştî van fermanan jî ji Taxa Newrozê venakişin û li gorî lêkolînên Rûdawê leşkerên Îraqê ketine tevên malên Kurdan.

Şênîyên Taxa Newrozê ji ber vê dagirkirinê dest bi grêvê kiriye û li gorî wan, "Dagirkirin bi armanca ku leşkerên pilebilind li malên wan bi cih bibin tê kirin."

Taxa Erefeyê jî di bin zextan de ye

Keyn ji Taxa Newrozê, Taxa Erefeyê yê jî di bin zext û metirsiya dagirkirinê de ye.

Li vê taxê 40 malên Kurdan hene lê şirketeke petrolê dixwaze bi rêya dadgehê dest deyne ser mal û milkên wan û wan koçber bike.

Şênîyên Taxa Erefeyê jî li kêlêka xelkê Taxa Newrozê dest bi grêvê kiriye.

Ferhad Xoşnawê ku mala wî li Taxa Erefeyê ye anî zimên ku ew pê hesiyane fermana dagirkirina xaniyên wan hatiye derxistin.

Ferhad Xoşnav destnîştan kir ku hemû karên wan ên fermî rawestiyane û nikarin hesabên xwe yê bankê jî bi kar bînin.

işiyane lê heta niha jî ew ji Taxa Newrozê venekişiyane.

Hinek ji leşkeran bi cilên sivil in, hinek jî bi cilên leşkerî ne û li malên Kurdan ên dagirkirî dimînin.

Artêşay Îraqê piştî bûyerên 16ê Çiriya Pêşîn zext û zorê li Kurdên Taxa Newrozê dike ku malên xwe bar bikin.

Li Taxa Newrozê 122 xanî hene ku 172 malbatên Kurd li wan dijîn.

Artêşay Îraqê îdia dike ku ev tax milkê Wezareta Parastinê ya Îraqê ye. Rejîma Beasê li ser axa Kurdan avahî lê kiribûn û ev avahî dabûn kesên nêzîkî xwe.

Hinek malbatên ku ji Kerkûkê hatibûn neffikirin piştî sala 2003yan vegeziyabûn bajêr li van avahiyan bi cih bûbûn.

Niha leşkerên Îraqê dixwazin careke din van malbatên Kurd bixin ser rê û dirbên koçberiyê.

Piştî ku hewlên wan ên berê yê

şênîyên taxê xwest ku ji malên xwe derkevin.

"Zar zeçên min bi bi zor û kotekê derxistin"

Leşkeran dest daniye ser xaniyê Dana Ehmed û ketine mala wî. Otomobîlên polîsan jî li kolanê li ber deriyê wî rawestiyane.

Dana Ehmed berê hat destsêrkirin, piştî wê malbata wî bi darê zorê ji mala xwe hat derxistin û Dana bi şertê ku li mala xwe venegere hat berdan.

Dana Ehmed ji ajansa Rûdawê re wiha behsa dagirkirina mala xwe kir:

"Zar zeçên min bi bi zor û kotekê derxistin. Ez du sê caran çûm cem wan. Dibêjin tiştek di destên wan de nîne û fermandarê operasyonan biryarê dide.

Niha sê çar leşkerên Îraqê ketina mala min û ji bo parastina wan du otomobîlên polîsan li ber derî

Serokkomar: Em rola şehîd Mihrab û Serok Mam Celal bilind dinirxînin

Serokkomarê Iraqê Letîf Cemal Reşîd, Serokê Yekîtiya Niştîmanî ya Kurdistanê (YNK) Bafil Celal Talebanî û Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî li Bexdayê beşdarî merasîma şînê ya ji bo bîranîna şehîdbûna Mihemed Baqir Hekîm,

rêberê berê yê Tevgera Hikme ya Niştîmanî ya Iraqê û bavê Emmar Hekîm bûn ku hevdem e bi roja "Şehîdên Îraqê" re.

Di merasîma han de Serokkomar gotarek pêşkêş kir û tê de pesna rola şehîd Mihrabî di şerê li dijî dîktatoriyê de da û hevkarî kirina bi Serokê nemir Mam Celal û serkirdeyên hêzên niştîmanî de ji bo bihêzkirina hewlên yekxistina opozîsyona Îraqê ku di rewşa dîrokî ya dijwar de bû, kir.

Wî got: "Em ligel gel, hikûmet, hêzên siyasî û hêzên çekdar, serkeftineke berçav li dijî terorê bi dest dixin û hawîrdoreke niştîmanî ya yekgirtî ku ji gelek pirsgrîkan derbas dibe, bi dest dixin." Ji bo rakirina hemû astengiyên, zêdekirina ewlehî, aramiyê, berdeyamkirina hewlên ji bo avadankirin û pêşketinê li Iraqê pêwîstî bi hewlên zêde heye."

Serokkomar her wiha balkişand li ser pirsgrîkên ku metirsiyê li ser ewlehî, aramiya navçeyê dike û tekezî li ser pêgeh û rola Iraqê li dabînkirina ewlehî, aramiyê û pêşxistina zimanê gotûbêj û têgihîştinê kir....

Seyîd Mihemed Baqir El-Hekîm, lêveger û siyasetmedarekî navdar ê Şîe li Iraqê bû. Di 29'ê Tebaxa 2003'an (1ê meha Recep a Koçî) de piştî pêşkêşkirina gotarekê li Mezargeha Îmam Elî ya Nəcəfê, bi riya teqandina otomobileke bombebarkirî hat terorkirin.

Mihemed Baqir Hekîm yek ji lêvegerên bilind ên Şîe yên Iraqê û damezrênerê Encûmena Bilind a Şoreşa Îslamî bû, ku yek ji hêzên opozîsyona li dijî rejîma Sedam Husên bû.

Dahata hefteyê zêdetir ji 8 milyar dînar bû

Dahata yek hefteya Silêmaniyê ji 6-1-2024 heta 12-1-2024, bi qasî 8 milyar û 232 milyon û 515 hezar û 790 dînar bû bi vî awayekî zêdetir ji 6 milyar bi next û zêdetirî 1 milyar dînar jî bi çek

û jihevpaqbûn sifir e.

Malpera Şefafiyetê bo çavdêrî û rêxistina dahatên ne naftê li Silêmanî û rêveberiyên Helebce, Raperîn û Germiyanê dahata hefteyê ragihandiye ku bûye 8 milyar û 232 milyon û 515 hezar û 790 dînar bû bi awayekî ku 6 milyar û 994 milyon û 2 hezar wate %85 bi nextîne, 1 milyar û 238 milyon û 512 hezar û 940 dînar wate 15% bi şewayê çek û jihevpaqbûn jî sifre. Roja 15-12-2022'an piştî 30 salan, Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi serpereştîya Qubad Talebanî bû xwediyê projeya şefafiyeta dahat û xerciyên.

Niha hûn dikarin rojane hemû dahatên ne neftî Silêmanî, Helebce û her du rêveberiyên xweser ên Germiyan û Raperîn ji malpera şefafiyetê bizanibin. Li gor amarên dawî yên malpera şefafiyetê www.shafafiat.com, biryar e dahata van cihan her roj were weşandin.

Enstîtuya Çanda Kurdî ya Vîyanayê Xelata xwe ya Sala 2023yan Radestî Zimannasê Kurd Deham Ebdilfetaħ Kir

Enstîtuya Çanda Kurdî ya Vîyanayê "Xelata Şerefnameyê ya Çand û Zimanê Kurdî" ya sala 2023yan diyarî zimannas û nivîskarê Kurd yê qedirbilind Deham Ebdilfetaħ kir.

Birêz Deham Ebdilfetaħ, ku zêdetirî çil ye salî ye di warê zimanê kurdî de dibixite, roja şemiyê, 13ê çileya 2024an, ji bo wergirtina xelatê ji hêla Enstîtuya Çanda Kurdî ya Vîyanayê ve hat vexwendin.

Enstîtuya Çanda Kurdî ya Vîyanayê Xelata xwe ya salane di ahengeke taybet de li bajarê Amûdê, hola Arta Kafê "Xelata Şerefnameyê ya Çand û Zimanê Kurdî", bi destê mamoste Konê Reş diyarî zimannas û nivîskarê kurd Deham Ebdilfetaħ hat kirin, ji bo ked û xebata wî ya demdirêj di warê çand û zimanê kurdî de.

Mamoste Deham Ebdilfetaħ yek ji giringtirîn zimannas û nivîskarên Kurd yên Rojavayê Kurdistanê ye, ku bi kar, xebat û berhemên xwe di warê ziman û zimannasiya Kurdî de bandoreka wî ya mezin heye. Birêz Deham Ebdilfetaħ, bi xebatên xwe yên ji çil salî zêdetir, xwedî roleka gelekî balkêş e di pêşveçûn û parastina zimanê Kurdî de û her wiha

xwedî kedeka mezin û hêja ye.

Kurtejiyana birêz Deham Ebdilfetaħ

Mamoste Deham Ebdilfetaħ yek ji giringtirîn zimannas û nivîskarên Kurd yên Rojavayê Kurdistanê ye, ku bi kar, xebat û berhemên xwe di warê ziman û zimannasiya Kurdî de xwedî bandoreka mezin e.

Ew di sala 1942yan de li gundê Belê ya girêdayî bajarê Amûdê ji dayîk bûye. Di temenê 5salîya xwe de diçe gel melayê gund, da ku hîni Qur'anê bibe. Dêdora salekê li gel mele dimîne û xwendina xwe ya Qur'anê temam dike. Dibistan li derdora wî tune bûn. Wê xwendinê gelek sûd li xwendina wî kir. Heta salên 1951ê dibistanek li nêzî gundê wî hebû, navê wê Hesê Osê bû. Ji ber jêhatîbûn û xwendina wî ya Quranê refa yekê naxwîne û yekser refa diduyan dixwîne. Di wê hingê de zimanê wî li awayê bilêvkirina peyv û tîpên erebî baş vedibe.

Xwendina xwe ya seretayî diqedîne û li dibistanên bajarê Heseke xwendina xwe ya navîn bi dawî dike, paşê jî li zanîngehên Şam û Helebê beşa Wêjeya Erebi û Mamosteyîyê temam dike.

Di heyama 20 salan de li dibistanên parêzgeha Heseke wek mamosteyê zimanê Erebi kar kiriye, lê ji ber rewşa xwe ya tenduristî û pirsgrîkên çavan dev ji karê mamosteyîyê berdide.

Di zarokatî û destpêka xortaniyê de ji hêla ruhê ve ber bi Kurdîyê ve, kelecana vê yekê ew her tim bi xwendin û zimanê Kurdî ve pêş ve dibir, her wiha bandoreka mezin a melayên gundê Belê li ser

Deham Ebdilfetaħ hebû.

Bi taybet Mele Ehmedê Palo, dema ku li pêşber Deham Ebdilfetaħ dest-nivîsên xwe yên ferhengî û rêzimanî radixstî û li gel hevalên xwe yên mele diket nava niqaşan de, wê hingê ew rewş û xwesteka zanîna bi zimanê dayîkê li cem Deham Ebdilfetaħ geştir

dibe.

Destpêka gešta xwe ya nivîskariyê, Deham Ebdilfetaħ gotar û helbest bi zimanê Erebi dinivîsandin, lê paşê bi yek carê zimanê Erebi da aliyekî û hemû çalakî û destnivîsên xwe yên bi zimanê Erebi şewitandin û tenê bi zimanê Kurdî nivîsand û di ber doza vî zimanî de her xebat dikir û berdeyam dike.

Piştî 8 salan ji mijûlbûna bi xwendina rêziman û ferhengên Kurdî, êdî Deham Ebdilfetaħ di sala 1989an de bi awayekî fermî dest avêt pênûsê, da ku hest û boçûnên xwe bi Kurdîyeka resen li ser pelê binivîse.

Ji ber berhemdarî û keda xwe ya bi salan di ber zimanê Kurdî de wiha dibêje; "Ziman ne tenê derbirîn, danûstandin û fêmkirin e, ziman wek xezîneyeka veşartî ye"

Bi saya xebateka dîr û dirêj ku hetanî niha jî berdeyam e, Deham Ebdilfetaħ bi dehan berhemên giranbuha yên li ser ziman, wêje û çanda Kurdî li pirtûkxaneyên Kurdî bar kirine ku piraniya wan niha li ber destên me ne. Her wiha gelek caran jî cihê xwe di komxebatên li ser Rêbera Rastnivîsê, rewşa ziman û mijarên rêzimanê de bi sazî û dezgehên rewşenbîrî de cih girtiye.

Li gelek kongir û mihîrcanên wêjeyî û yên di warê ziman de li her çar parçeyên Kurdistanê beşdar bûye.

Di roja îro de çavên zimannasê hêja Deham Ebdilfetaħ her çi qas zîyan gihabê jî, lê bi alîkariya xortan ew xebata xwe didomîne û dev ji xebata xwe bernade, û ew bixwe jî dibêje "Dilê min xurt e. Moralên min bilind in. Herî kêm

dikarim her salekê pirtûkekê binivîsim".

- *Xelatên ku wî heta niha wergirtine*:
Xelata Komeleya Celadet Bedirxan, sala 2012

Xelata Navenda Ciwanên Amûdê, sala 2014

Xelata Komeleya Soparto, sala 2015

Xelata Seydayê Cegerxwîn, sala 2018

Xelata Mihricana Helbesta Kurdî

Xelata Mela Ahmadê Palo, sala 2020

Xelata HRRKê ya Afirandinê, sala 2020

Xelata Arta ji bo Dayîn û Afirînerî, sala 2021

- *Hinek ji berhemên wî*:

1. Axaftina bi Kurdekî re (Werger), Şam 1989

2. Li Ber Dergehên Laleş (Helbest), Şam 1990

3. Nerînek Rexneyî li Helbestên Kurdî (Rexne), Şam 1992

4. Hindek Aloziyên Zimanê Kurdî (Lêkolîn), Şam 1993

5. Di mûzîka helbesta kurdî de (Şirove û bersiv), Şam 1994

6. Rênivîsa Zimanê Kurdî (Lêkolîn), Beyrût 1998

7. Dastana Gilgamiş:

Çapa yekem - Dihok 2006

Çapa duyem - Stanbol 2006

Çapa sêyem - Diyarbakir 2019

8. Nav di Zimanê Kurdî de:

Çapa yekem - Dihok 2006

Çapa duyem - Diyarbakir 2006

Çapa sêyem - Qamişlo 2020

9. Cînav di Zimanê Kurdî de:

Çapa yekem - Dihok 2006

Çapa duyem - Diyarbakir 2006

Çapa sêyem - Qamişlo 2020

10. Kar di Zimanê Kurdî de:

Çapa yekem - Diyarbakir 2001

Çapa duyem - Dihok 2012

Çapa sêyem - Qamişlo 2020

11. Yarsan (Werger), Diyarbakir 2017

12. Mistek ji Hêvî û Arîşeyên Zimanê Kurdî, Diyarbakir 2018

13. Çarînen Xeyam, (Werger) Diyarbakir 2019

Çapa çarê ya (Nav, Cînav û Kar) di zimanê kurdî de Sala 2023 li Amedê- weşanxaneya Lîs hatin çapkirin.

14. Li Ber dest: Tewang û Veqetandek û Hin Mijarên Dîtir

- Xelata Şerefnameyê ya Çand û Zimanê Kurd

Xelata Şerefnameyê ya Çand û Zimanê Kurdî di gelawêja 2018an hat damezrandin. Xelata Şerefnameyê her sal ji aliyê Enstîtuya Çanda Kurdî ya Vîyanayê ve ji bo nivîskar û rewşenbîrên, ku giringtirîn pirtûk û xizmet ji bo çand, ziman û pirtûkxaneyên Kurdî pêşkêş dikin, tê diyarîkirin.

- *Listeya Xelatgiran*:

Sala 2018, birêz Prof. Celîlê Celîl

Sala 2019, birêz Şahîne Bekirê Soreklî

Sala 2020, birêz Konê Reş

Sala 2021, birêz Jan Dost

Sala 2022, birêz Firat Cewerî

Sala 2023, birêz Deham Ebdilfetaħ

Serok Barzanî û Femandarê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan li Iraq û Sûriyê civiyan

Serok Barzanî pêşwazî li Femandarê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan Navdewletî ya Dijî DAIŞê kir û her du aliyên danûstandin li ser dawî pêşhat, guhertin û gefên terorê li Iraq, Sûriyê û navçeyê bi giştî kirin.

Serok Mesûd Barzanî îro (Sêşem, 9ê Çileya 2024ê) li pêşwazî Femandarê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan li Iraq û Sûriyeyê General Joel Vowell û şanda pê re kir.

Di hevdîtinê de ku Konsolê

Giştî yê Amerîka li Hewlêrê Mark Straw jî amade bû, pêşhat û guhertinên dawî û metirsiya terorê li Iraq, Sûriyê û navçeyê bi giştî hatin gotûbêjirin.

Di civînê de, metirsiyên serhildana DAIŞê hat gotûbêjirin û bi giring hat dîtin ku tedbîrên pêwîst ji bo şerê li dijî terorê werin standin.

Di beşeke din civînê de, ronahî hate xistin ser berdwamiya hevahengiya di navbera hêzên Hevpeymanan, hêzên Pêşmerge û artêşa Iraqê de. Her wiha tekezî li ser berdwamiya karê hêzên Hevpeymanan li Iraq û Sûriyeyê hate kirin, ji bo nehiştina metirsiya serhildana terorîstan û parastina ewlehî û aramiyê li navçeyê.

Derbaz Kosret Resûl: YNK li gel çareseriya bingehîn a pirsgirêkan e

Îro danê nivro li baregeha Mekteba Siyasî li Hewlêrê, Berpîrsê Mekteba Pêwendiyên

Yekîtîya Niştîmanî ya Kurdistanê (YNK) Darbaz Kosret Resûl pêşwaziya Keith Shaw Rêveberê Konsulxaneyê Brîtanya li Herêma Kurdistanê kir.

Di civînê de rewşa Kurdistanê, peywendiyên Herêma Kurdistanê û Bexdayê, peywendiyên di navbera aliyên siyasî, avakirina hikûmetên xwecihî yên Kerkûk û Mûsilê u hilbijartinên parlamentoya Kurdistanê hatin gotûbêjirin. Derbaz Kosret Resûl nêrîna YNKê anî ziman û tekez kir ku YNK her tim alîgirê çareseriya bingehîn a pirsgirêkan bûye û diyalog wek pengava destpêk nixrand.

Fehmî Burhan: Ti Kurd ji taxa Newrozê dernakeve

Serokî desteyî giştîyî nawçe Kurdistanî derveyî îdareyî Herema Kurdistan Fehmî Burhan ragihand: "Ti malek Kurd jî amade ne di bin her zextekê de ji taxa Newrozê derkevin. Em daxwaz dikin ku pirsgirêkan taxê bîna çareserkin, li dijî destwerdana nedestûrî ya artêşa Iraqê jî giliyê qanûnî hat kirin."

Fehmî Burhan di kongreyêke rojnamevanî de ragihand: "Li Hewlêrê me bi nûnerên taxa Newroz a Kerkûkê re hevdîtin kir û me bi berfirehî li ser rewşa taxê û pêşhatên dawî gotûbêj kir."

Ev doz ne tenê li parêzgeha Kerkûkê ye, li

naverast û başûrê Iraqê jî heye, lê ji bilî Kerkûkê li hemû deverên din jî pirsgirêkan çareser bûne û wiha got: "Hikûmeta Iraqê nabe nêrîna naverast û başûrê Iraqê hebe û hewl bide pirsgirêkan çareser bike lê ji bo heman pirsgirêkan li Kerkûkê jî bi awayekî bereva-jî prensîbên destûrî û yasayên cîbicîkar tevbigerin." Fehmî Burhan got.

Wî got: "Li dijî destwerdana nedestûrî ya artêşa Iraqê li taxa Newrozê, gîlînameyek yasayî hatiye tomarkirin. Em bi hemû awayî piştigiriya Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Desteya navçe Kurdistanê û rewşa jiyana welatîyan dikin. Em hêvî dikin ku hemû gavên qanûnî bavêje û tu pirsgirêkan dernekeve da ku her kes encamên destwerdana artêşê ya di nava karûbarên dewletê û jiyana welatîyan de bibîne."

Her wiha got: Wî zêde kir: "Em ê raporteke berfireh li ser bûyerên taxa Newrozê ya Kerkûkê pêşkêşî Serokwezîrtîya Hikûmeta Herêma Kurdistanê bi rêya ofîsa xwe ya li Bexdayê dê biçe ser xetê da ku baştir rewşpêş bikeve." Di berdwamiya axaftina xwe de got: "Tek malek Kurd jî amade nîne di bin her zextekê de ji taxa Newrozê derkevin û emê di demeke nêzîk de encamên gilî û gazincên xwe pêşkêş bikin." Nûnerê Taxa Newroz a Kerkûkê wiha got: "Artêşa Iraqê bi binpêkirina destûrê êrişî taxa me kir û çend mal dagîr kirin. Daxwaza me ew e ku xelatiyên rêjîma berê dubare nebin." "Em dixwazin pirsgirêka me li gorî yasa û destûra bingehîn were çareserkin. Em naxwazin li derveyî qanûnê tiştek bê kirin. Li Kerkûkê hemû civak bi biratî bi hev re dijîn, lê rayedarên navxweyî Kerkûkê vê rewşê tîkê didin." Nûnerê Taxa Newrozê got.

Ahmet Ozer: Ziman dayîka mirovan e eger tu nizanibe tu sêwî yî

Civaknasê Kurd Prof. Dr. Ahmed Ozer ragihand ku hebûna mirovan bi hebûna zimanê wan ve girêdayî ye û qedexekirina ziman tê wateya qedexekirina jiyana mirovan.

Li Bakurê Kurdistan û Tirkîyê proseya serlêdana dersên bijarte berdwam e û xwendekar dikarin heta 20ê Çileya îsal, dersên şewazarên Kurmancî û Zazakî/ Kirmançkî yên Kurdî hilbijêrin.

Dersa Bijarte a Kurdî di Îlona sala 2012an de bi rêya rêzîknameyekê kete nava bernameya ziman û devokên zindî. Xwendekarên polên 5, 6, 7 û 8an dikarin navên xwe tomar bikin û dema hejmara wan bigihîje asta ku karibin polekê dagirin, dikarin heftiyê 2 demjimêran dersên Kurdî bi zaravayên Kurmancî û Kirmançkî wergirin. Li Rûdawê jî bi dirêjahiya van rojan girîngiyeke taybet bi darsa bijarte dê tê dayîn û axeftinên xwendekar, malbat, mamosteyên ziman, zimanzan û kesên peywendîdar tînin pêşandan.

Di vê çarçoveyê de Mamosteyê Zanîngehê û Civaknasê Kurd Professor. Dr. Ahmet Ozer ji Stebolê beşdarî bulteneke Rûdawê bû û got ku hebûna mirovan bi hebûna zimanê wan ve girêdayî ye û qedexekirina ziman tê wateya qedexekirina jiyana mirovan.

"Ziman mirov e, mirov ziman e."

Ahmet Ozer got: "Ziman gelek girîng e. Mirov bi saya du tiştan di nav civakê de jiyana xwe berdewa dike. Yek ji wan ziman û ya din jî dest e. Niha li vê studioyê tiştên madî çî hebe bi destê hatine çêkirin. Lê çî tiştên berdwam dikin û derbas dibin wekî çand, zanist, siyasat, felsefe û baweriyê jî bi ziman tînin gihandin û şaristanî bi vî awayî pêk tê. Ev hemû bi ziman ji nifşekê derbasî nifşeke din dibe. Eger ziman tune be, mirov jî nabe. Ziman mirov e, mirov ziman e. Ji ber vê yekê divê herkes bizane eger tu zimanê kesekî qedexe bikî, tu di rastiyê de mirovatiya wî jî qedexe dikî. Eger zimanêke miroveke nebe di heman demê de mirovatiya jî nîne. Di vê wateyê de zimanê dayîkê pir girîng e. Ji ber ku dema mirov ji dayîkê dibin, heta 3-4 saliya xwe bi tiştên ku di civakê de hîn dibin, ew bingeha herî girîng a mezin e."

"Ziman bîr û hafîza ye"

Ozer amaje bi wê yekê kir ku mirov dikare fêrî gelek ziman bibe û ji bîr jî bike, lê zimanêke qet ji bîr neke

zimanê dayîkê ye û got: "Zimanê dayîkê ne hema ji bo xebirandinê ye, di heman demê de ji bo derûnî û perwerdeya mirovan jî girîng e. Ev meseleke siyasî nîne, meseleyeke însanî ye."

"Di dibistanê de axaftina bi kurdî bi 5 quruşan dihat cezakirin"

Ahmet Ozer ku pirtûkeke nû ya li ser ziman û çanda Kurdî heye li ser xwe mînakê da û got: "Mînak dema em zarok bûn diçûn dibistana sere-tayî, Kurdî qedexe bû û me jî tirkî nedizanî. Hinek zarok didan pey me û kê peyvek bi Kurdî bigota dê 5 quruş ceza didan wî. Pere tine bû, mirov di berdêla cezayê de sergîn û gonî dibirin dibistanê. Bi vî awayî Kurdî dihat qedexekirin û me bi Kurdî neaxivî. Binêre zimanê min dayîkê Kurdî ye lê ji ber ku min 30 salan bi Tirkî xwend niha bi zorê diaxivim. Ev zilmeke mezin e."

"Ziman dayîka mirovan e eger tu nizanibe tu sêwî yî"

Derbarê dewlemendiya zimanê Kurdî de jî Ozer got: "Di rastiyê de zimanê Kurdî zimanêke gelek dewlîmend e, edebiyata xwe heye. Di dîrokê de kesên weke Feqîyê Teyran, Melay, Cizîrî û Herîrî gelek tişt nivisandine. Herwiha gelek roman-nivîsên me hene. Mehmet Uzun hevalê min bû û wî gelek roman nivîsandine."

Min heta niha 36 pirtûk nivîsandine, lê ev cara yekem e ku pirtûkek bi Kurdî dinivîsim. Ez çûm Qazaxîstanê, mirovên li wir Kurdî dixwînin û dibistanên wan ên Kurdî hene. Dema pirtûka te bi kurdî be, dikarin bixwînin. Li wê derê Prof. Nadir

Nadîrov ku wefat kiriye kesekî gelek bi nav û deng bû û di heman demê de mirovê min jî bû. Nadîr Nadîrov berî bimire tiştek ji min re got "birayê Ehmed, zimanê dayîkê wek çavê mirov e, eger tu zimanê xwe yê dayîkê nezanî tu kor î. Zimanê dayîkê dayîka mirovan e eger tu nezanî tu sêwî yî. Zimanê dayîkê rûmeta mirovan e, eger tu nizanî tu bêrûmet î. Zimanê dayîkê çermê mirovan e, eger tu nizanîbî tu bê çerm î. Zimanên din jî weke çaketekê ne. Hûn dikarin çakête xwe derxin û çakêtekî din li xwe bikin, lê hûn nikarin çermê xwe biguherînin. Ev gelek girîng e."

"Gelek astengî hene"

Ozer bal kişand li ser astengiyên li hemberî Kurdî û zimanên li cihanê şibande bexçeyekî tije gul û got, bexçe bi hemerengiya gul û sosinên tede bedew û ciwan e, lê eger tu hemûya qut bike û tenê yekê bihêle, kar weha naçe serî.

Civaknasê Kurd got: "Astengiyên gelek mezin hene. Niha li hin zanîngehan beşên Kurdolojiyê hene lê têrê nake. Mamosteyên hinekan nînin. Mînak li Zanîngeha Mêrdînê hinek heval hebû ew jî hatin dîrxistin. Yaşar Kemal digot dinya wek baxçeyekî hezar û yek gulî ye. Wate eger di baxçeyekê de çiqas cureyên gul û kulîlkan hebe ew qasî xweş e. Eger hûn wan hemûyan qut bikin û tenê yekê bihêlin, ew kar naçe serî."

"Piraniya Kurdan jî nasnameya xwe vedişêrin"

Di berdwamiya axaftina xwe de Ozer got: "Giya li ser koka heşin dibe. Dar li ser koka xwe mezin dibe. Hûn çiqas navdar bin jî, ger hûn li ser koka xwe mezin nebin, hûn ê tîbigî-hîjin ku hûn di nefesa xwe ya dawî de jî di xeletiyek mezin de ne. Wek mînak Cemal Sureyya Kurd bû, lê bi zimanê xwe nedinivîsî û Kurdûna xwe vedişart. Mînak Mehmet Alî Birand kurd bû, lê çend meh berî mirina xwe got ku ew Kurd e. Gelek kurd jî nasnameya xwe vedişêrin, kurdûna xwe înkâr dikin û bi zimanê xwe naxivin."

Weke din jî di bin destiyê de ketibûn heye. Eger hûn dixwazin civakê bi pêş bixin, ya herî girîng ew e ku hûn civakê fêrî zimanê xwe bikin. Divê bi zimanê dayîkê hîn bibin û zanistê bikin. Civakên pêşketî civakên pîrîmanî ne".

Rûdaw

LI ŞÛNA (KEÇA KURD) EZ (XELATA ZARA) WERDIGIRIM**Silav û rêz**

Başîrîn û pîrozîrîn gotin, silaveke rêzgirtinê ye, ji bo canên Pêşmergeyên pakrewan ku bi saya dilsozî û qehremaniya wan, îro em li vê derê, li Hewlêra paytext, bi azadî dicivin û bi serbestî behsa Zimanê Kurdî dikin, belku bi dilxweşî ziman-

zanên xwe xelat jî dikin.

Bi rasipartin ji mamoste û zimanzana Kurd a Rojavayê Kurdistanê, wergira (XELATA ZARA), (Emîne Emer) a bi nasnavê (Keça Kurd) naskirî ye, û bi dehên salan xebat û têkoşîn di ber Zimanê Kurdî de kiriye, ku ji ber rewşa xwe ya tendirustî

nikarîbû, li vê derê amade bibe, êdî ji bo min şanazî û serbilindî ye, ku li şûna (Keça Kurd) û bi navê wê

duyemîn (XELATA ZARA) werdigirî û piştê jê re dişînim Almanyayê, ku li wê derê dijî. Hevdem em tendirustiyê baş jê re dixwazin û vê xelatê li xwe û li wê pîroz dikin. Êdî, ji bo min şanazî ye, ku ez nûnertiya Keça Kurd dikim ji bo wergirtina vê xelata hêja. Zimanê Kurdî, bi dehên salan ji aliyê desthilatên zordest ve, li herçar parçeyên Kurdistanê, hatiye qedexekirin û zimanzan baceke giran di ber de daye, lê tevî wê zordestiyê û hewlên dorpêçkirin, paşxistin, pijavtin û asîmîlekirinê, Zimanê Kurdî dikarîbû zindî, xurt, dewlemend, parastî û zelal bimîne.

Zimanê Kurdî, weke zimanên din ên cîhanê, xwedî gencîneyeke ferhengî, dengsazî, peyvsazî, rêziman, watesazî û rênivîsê ye. Xwedî dîrokeke dûr û dirêj e, wiha jî nîşanên pêşketina wî di xurtî û dewlemendiya wî de diyar in, serbarî berhemên hêja ku bi vî zimanî hatine dahênankirin, êdî bûye serekîrîn binemaya nasnameya gelê Kurd. Hebûna Zimanê Kurdî girêdayî hebûna gelê Kurd e. Wiha jî, hebûna gelê Kurd girêdayî hebûna Zimanê Kurdî ye, lewma dijminê gelê Kurd, her ew bi xwe dijminê Zimanê Kurdî ye û dilsozê gelê Kurd jî, dilsozê Zimanê Kurdî ye.

Silav û spas ji bo we, amadebûyên birêz.

Silav û spas ji bo saziya KURDŞOPê ku salane, weke rêzgirtin û

pêzanîn, (XELATA ZARA) radestî zimanzenekî/ê Kurd dike.

Spas ji bo hevalên min ên Komîteya Amadekar. Ji bo min, şanaziyeke duqat, sêqat û çarqat e ku ez endamekî vê Komîteya Amadekar a (XELATA ZARA) me.

Ji bo min serbilindî ye ku dezgeh, medya û saziyên Zimanê Kurdî wiha pêşketinên mezin dibînin. Spas ji bo Hola SEMA li Hotêla Kapîtol, ku ji bo Kurdan berdewam cihê çalakiyên xizmeta çand, rewşenbîrî û Zimanê Kurdî ye.

Xalid Cemîl Mihemed: Nivîskarê Kurd ji Rojavayê Kurdistanê

07/01/2024/ Hewlêr

Alîkariyên Hêzên Koalîsyonê yê ji bo Pêşmerge kêm bûn

Sekreterê Giştî yê Wezaretê Pêşmerge Bahtiyar Mihemed ragihand, li gorî rêkeftina di

Muhammed di daxuyaniya xwe ya derbarê rewşê de diyar kir ku ji Cotmeha sala borî ve alîkariyên

navbera Wezaretê Pêşmerge û Pentagonê de, alîkariyên darayî yê Hêzên Hevpeymanan ji bo Hêzên Pêşmerge ji sedî 25 kêm bûne û wê di sala 2026an de ew alîkarî bi temamî bînin qutkirin.

Li gorî protokola ku di navbera Wezaretê Berevaniya Amerîka û Wezaretê Pêşmerge ya Herêma Kurdistanê de hatiye îmzekirin, Amerîka mehane 20 milyon dolar pere ji Pêşmerge re dişîne.

Cîgirê Sekreterê Giştî yê Wezaretê Pêşmerge Bextiyar

hêzên hevpeyman her meh daketiye 15 milyon dolar.

Serleşker Bextiyar Muhammed da zanîn ku di Cotmeha 2022an de di navbera Pentagon û Wezaretê Pêşmerge de peymanek hatiye îmzekirin ku mehane 20 milyon dolar alîkariya diravî ji Pêşmerge re tê dayîn û salane ji sedî 25 kêm dibe. Di Cotmeha par de alîkarî ji sedî 25 kêm bû û di Cotmeha 2026an de jî wê alîkarî bi temamî bê qutkirin.

Sekreterê Giştî yê Wezaretê

Pêşmerge Mihemed ragihand ku, hevpeymaniya navdewletî ji bilî alîkariya darayî li ser gihandina çek û cebîlxane û rahênanên şewirmendiyê bo Hêzên Pêşmerge berdewam e.

Bahtiyar Muhammed got, "Peyman dikare ji nû ve were nûkirin. Alîkarî dikarin piştî sala 2026an jî bidomin. Rêjeya ku wê peymanê pêk bînin, di destê Kurdan de ye." Sekreterê Giştî yê Wezaretê Pêşmerge di berdewamiya axaftina xwe de ev tişt anî ziman: "Pêwîst e Kurd li gel hêzên Iraqî û Hevpeymaniyê di hema-hengiyê baş de bin. Şerteke girîng ji bo nûkirina rêkeftinê yekgirtina hêzên Pêşmerge ye. Gelo em dikarin hemû hêzên xwe bikin yek û heta wê demê şert û mercan pêk bînin? Pejirandina Pêwîst e hikûmeta Iraqê her dem rêkeftinê nû bike."

Hêzên Hevpeymaniya Navdewletî ya bi serokatiya Amerîka ku ji sala 2014ê ve li Herêma Kurdistanê li dijî DAÎŞê şer dikin, li deverên cuda cuda alîkariya Hêzên Pêşmerge dikin.

Cenazeyên 170 qurbanîyên Enfalê dê radestî Kurdistanê bînin

Îro Şemiyê 13-1-2024 termên zêdetir ji 170 qurbanîyên Enfalê yê Germiyanê dê bigihin axa pîroz a Kurdistanê û bi merasîmeke hêja werin veşartin.

Qaymeqamê navçeya Çemçemal Ramak

Ramazan ku beşdarî merasîma şandina cenazeyên qurbanîyên Enfalê ji Bexdayê bo Herêma Kurdistanê bû, ji PUKMEDIA re axivî: "Îro bi amadebûna xanima yekem a Iraqê Şenaz Îbrahîm Ehmed 172 termên qurbanîyên Enfalê dê bigihin axa pîroz a Kurdistanê."

Enfal navê komkujiyê (tevkujiyê) li Başûrê Kurdistanê ji aliyê sazûmaniya Be's ve hatiye pêk anîn e. Navê xwe ji ayeta Quranê ya Enfalê digire.

A rastî Enfal ne navê qetlîamekê ye, lê navê rêzetevkujiyê [çavkanî hewce ye]. Pêla dawî ya Enfalê di 23ê sibata 1988an de li dijî Kurdan li Silêmaniye destpêdike. Li Dola Caf (Cafetî) tevkujî tê destpêkirin û di 6ê îlona 1988an de li Zaxoyê bidawî dibe. Ji Zaxoyê heya Çiyayê Hemrînê ti wargehekî kurdan nayê hîştin. Dîsa Qeladîzê, Şivan, Axçeler û hwd gelek navçe ten rûxandin. Gelên li vir ten kuştin û hinek ji wan jî direvin Îran an Kurdistanê di bin dagirkeriya Tirkîyeyê. Gelek jî dîl tê girtin û di kampên tunekirinê de ten komkirin.

Gorî statîstîkên navneteweyî li dora 182.000 kurd hatine windakirin [çavkanî hewce ye]. Îro hinek ji wan windayîyan di goristanên giştî de ten dîtin. Dîsa hatiye tesbîtkirin ku pîrriya kurdan bi saxî hatine binerd-kirin. Piştî têkçûna sazûmaniya Be's li seranserê Iraqê, gelek gorên bikom qurbanîyan hatine dîtin û li ser wan lîkolîn hatine kirin.

Lawên Kurd ji bo perwerdeya leşkerî dibiribûne kampan û bi navê "Lawên Saddam" binavdikiribûne. Rejîma Be's di sala 1983an de 8.000 mêrên eşîra Barzanî dîl digire û dike. Bi deh hezaran kurdên feyîl herwiha dike û bi programa Enfalê jî dixwaze vîna gelê kurd ji holê rabike.

Girûpên milîşiyayî li deverê de, bi pere û çekên Îranê teyar dibin

Rejîma Îranê heyvê 100 dolarî dide her milîsekî Hûsî, û hezar û 300 Dolarî dide her çekdarekî Hizbullahê. Rejîma Îranê li halekê de ku piraniya xelkê Îranê li jêr hêla hejariyê de dijîn, her heyvê bo her milîseke Hûsî 100 Dolaran dişîne û herwisa hezar û 300 dolarî jî dide her milîseke çekdarê Hizbullahê Lubnanê.

Rojnameya Bîrîtaniyayî ya "The Daily Telegraph" bi belavkirina raporekê daye zanîn ku rejîma Îranê her heyvê dirafê hemî çekdarên Husîyan ku bo her yek ji wan 100 Dolarê, bo wan dişîne û ew yeka bo rakêşana xelkê Yemenê bo tevlibûn bi milîsên Husîyan bo şer digel Îsraîl û êrîşkirin bo ser gemiyên ticarî li deryaya Sor de ye.

pêka zanyariyên belavbûyî, ew dirafê ku bo milîsên Husîyan tê şandin kêmîr ji dirafê milîsên Hizbullah a Lubnanê ye ku rejîma Îranê bo her yek ji milîsên çekdar ên vê girûpê dişîne, rejîma Îranê hezar û 300 dolarî dide bo her yek ji çekdarên Hizbolaha Lubnanê. Ew yeka li halekê de ye ku hiqûqê heyvane ya karmendên fermî li Îranê derdora 11 milyon Tumenî ye ku kêmîr ji 200 dolarî ye û hêla hejarî li Îranê 30 milyon Tumen e.

bi wî awayî rejîma Îranê bo geşedan bi terorîzma navnetewî xelkê Îranê bîrsî dihêle.

Piştî Bexdayê dest bi hewla derkirina hêzên DYA kir hatûçûnên Hewlêrê zêde bûn

Serokê Herêma Kurdistanê Di daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê ya di derbarê vê

mandarê Hêza Hevbeş a Operasyonên Çareseriyê yê Hevpeymaniya Navneteweyîya dijî DAIŞê ya General Joel B. Vowell kir. Di civînê de teror û êrîşên komên milîşe yê girêdayî rejîma Îranê yê li dijî baregehên hevpeymaniyê hatin nîqaşkirin.

Balkêş e ku ev serdana Vowell çend roj piştî ku hikûmeta federal a Iraqê biryar da ku ji bo dawî li mîsyona hevpeymaniyê bîne komîteyek dualî saz bike, pêk hat.

civînê de hate diyarkirin ku di civînê de êrîşên dawî yê firokeyên bê mirov ên li dijî baregehên hevpeymaniyê yê li Hewlêrê hatine nîqaşkirin û tekezî li ser giringiya parastina hêzên Hevpeymaniyê û nûnertiyên dîplomatik ên biyanî yê li Iraq û Herêma Kurdistanê hate kirin.

Ji destpêka şerê li Xezeyê ve, komên çekdar ên girêdayî rejîma Îranê, li Iraq û Sûriyeyê, li dijî baregehên hevpeymaniyê yê li

Herêma Kurdistan, Iraq û Sûriyeyê bi dehan êrîşên dronî û mûşekî pêk anîn.

Baregehên leşkerî yê ku ji aliyê hêzên Amerîkî ve li Iraq û Sûriyê tîr birêvebirin, di sê mehên borî de bûne armanca 100 êrîşên çekdarî ku piraniya wan bi dronan pêk tîr.

Mijara bidawîna erkê hevpeymaniya navneteweyî li Iraqê, gengeşiyên veşa derxiste ber çavan.

Kurd jî di nav de hin aliyên siyasî, di wê baweriyê de ne ku derketina hevpeymaniyê ya ji Herêma Kurdistan û Iraqê, ji ber encama jîdestdayîna alîkariyên li Iraq û Herêma Kurdistanê tîne holê, ne di berjewendiyê Herêma Kurdistan û Iraqê de ye.

Wezaretê Parastinê ya DYAyê duh ragihand ku planeke wan a çalak ku hêzên xwe ji Herêma Kurdistan û Iraqê vekişînin tune ye û bala DYAyê li ser têkbirina DAIŞê ye.

Niha li Herêma Kurdistan û Iraqê nêzîkî 2,500 leşkerên DYA û hevpeymaniyê hene.

Di 25 salên borî de ji sedî 97 ava gola Urmiyê hişk bûye

Li gorî lêkolîneke Zanîngeha Şerîfî ya Teknolojiyê, di heyama 25 salên borî de ji sedî 97 ava gola Urmiyê hişk bûye. Li gorî lêkolîneke zanîngeha Tawrîzê jî, ji sedî 84 hişkbûna golê, ne ji ber sedemên hişkesaliyê ne.

Li gorî lêkolîna Zanîngeha Şerîfî ya Teknolojiyê ya Tehranê, di heyama 25 salên borî de ji sedî 97 ava gola Urmiyê hişk bûye. Li gorî lêkolînên Zanîngeha Tawrîzê jî di sala 2020an de her çend sedemên siruştî bandor li hişkbûna gola Urmiyê kiriye, lê sedema sereke, ne siruştî ye, belkû mirovî ye.

Di lêkolîna Zanîngeha Tawrîzê de hatiye, di hişkbûna golê de rola faktorên xwezayî û guherîna keşûhewayê ji sedî 16 heta 35 û rola faktorên mirovî jî ji sedî 65 heta 84 e.

Diyar kir jî, sedema sereke ya mirovî ya vê karesatê, çekirina 23 bendavan li ser çemên ku diherikin golê ye. Herwiha çendî faktorên din ên mirovî jî hene, ji wan çekirina pir û corêyê di nava golê de.

Ji sedî 51 ava gola Urmiyê ji çemên Cexeto û Teteho yê parêzgeha Urmiyê, ji sedî 39 ji çemên parêzgeha Tawrîzê û ji sedî 11 ji çemên parêzgeha Sineyê tê dabînkirin. Niha li ser van çeman bendav hatine çêkirin û ava wê ji bo bajarên, çandî û pişesaziyê tê bikaranîn.

Karbidestên Îranî çendî caran behsa pîlanên vejandina golê kirine, lê jîngeparêzan ve dawiyê wêne li ser torên civakî belav kirine û dibêjin, ne tenê niyaza hikûmetê ya vejandina golê nîn e. Di şûna wê de, ew rûbera golê ya hişk bûye bi maddeyek digire, da ku pêşî li belavbûna axa asîdî bigire, hukûmet jî ev yek red kir û got ku wê ew made tenê li 60 metre çargoşe ceribandîye.

Gola Urmiyê wek mezintirîn gola navxweyî ya Rohilatê Kurdistanê û Îranê ye. Li gorî belgeyên zanistî de vera gola Urmiyê, ji 7 hezar salan berî niha ve cihê şaristaniyê û jiyana mirovan bûye.

Bilindahiya Gola Urmiyê, 1300 metre li ser asta deryayê ye, berî çend salan kûrahiya golê bi qasî 6 metreyan bû. Dirêjiya wê digihîşt 120 k.m û firehiya wê jî di navbera 15 heta 50 k.m bû, ku rûbera wê ji 5 hezar heta 6 hezar k.m çargoşe bû.

Gola Urmiyê ji ber cih û taybetmendiyên xwe yê xwezayî û ekolojîk, ji sala 1996an ve wek parkeke neteweyî hatiye tomarkirin.

Li dijî baregeha Amerîkayê hewla êrişa bi dronên kamîkaze

Li parêzgeha Dêrezorê li dijî baregeha artêşa Amerîkayê hewla êrişa bi dronên kamîkaze hat diyar.

Li gorî agahiya ji çavkaniyên xwecihî hat wer-girtin, nivê şevê li dijî baregeha hêzên Amerîkayê ya li Tesîsa Gazê ya Konîkoyê bi dronên kamîkaze hewla êrişê hat kirin.

Pergalên parastina asîmanî yê hêzên Amerîkayê, berî ku dron bigihêjin hedefên xwe li asman îmhe kirin.

Xwediyê wan dronan nayê zanîn û Amerîkayê li ser mijarê hîn daxuyanî nedaye.

Nifûsa Herêma Kurdistanê dê sala 2040î bibe çiqas?

Berpîrsê Amarên Nifûs û Hêza Kar a Desteya Amarên Herêma Kurdistanê Guhdar Mihemed Elî

Nifûsa niha 6.5 milyon e Guhdar Mihemed Elî destnîşan kir ku amarên ku di destê wan de

diyar kir ku ew pêşbînî dikin heta sala 2040ê hejmara rûniştvanên Herêma Kurdistanê bigihe 9 milyon.

Herwiha Guhdar Mihemed Elî bi bîr xist ku ji sala 1987an ve li Herêma Kurdistanê serjimêriyê fermî nehatiye kirin.

Berpîrsê Amarên Nifûs û Hêza Kar a Desteya Amarên Herêma Kurdistanê Guhdar Mihemed Elî beşdarî bultena Rûdawê ya Nûrojê bû û diyar kir ku daneyên serjimêriya nifûsa Herêma Kurdistanê texmînek e, ji ber ku ji sala 1987an heta niha ti serjimêriya fermî nehatiye kirin.

Guhdar Mihemed Elî diyar kir ku daneyên niha yê Herêma Kurdistanê li gorî serjimêriya sala 2009an a li Iraqê ye û got:

“Ev pêvajoyê beriya serjimarîna tê kirin. Bingeheke baş bû lê diviyabû serjimêrî bi xwe bihata kirin lê ji ber hinek sedeman jî nehat kirin.”

ne, texmîn in û got, “Em texmîn dikin ku sala 2023yan nifûsa Herêma Kurdistanê 6,5 milyon e.

Em texmîn dikin ku nifûsa Herêma Kurdistanê sala 2030î bibe 7,5 milyon û di 2040î de 9 milyon.”

Guhdar Mihemed Elî anî ziman ku dema serjimêriya nifûsê tê kirin rêjeyên mezînbûnê jî rast tîne diyarkirin û wiha pê de çû:

“Rêjeya mezînbûnê di navbera du serjimariyan de tê zanîn. Ji ber ku hejmarên serjimariyê li cem me nînin, rapirsî û statîstîkên din jî hene ku saziya statîstîkî bi kar tîne.

Hin rêbazên zanistî hene ku dikarin ji bo rêjeya mezînbûnê hesab bikin, em van bi kar tînin.

Ji ber vê yekê rêjeya mezînbûna nifûsa Herêma Kurdistanê derdora ji sedî 2 ye.

Lê ji ber ku li Iraqê rêjeya jidayikbûnê zêdetir e, rêjeya mezînbûnê jî zêdetir e. Rêjeya mezînbûnê li Iraqê derdora ji sedî 2.7 e.”

Nifûsa bajaran ji ya gundan zêdetir e

Guhdar Mihemed Elî li ser dabeşkirina temenan jî wiha anî ziman:

“Rêjeya temenê nifûsê li ser grûpên gelemperî tîne dabeşkirin. Yê di bin 15 salî de, di navbera 15-65 salî û yê di ser 65 salî de.

Li Herêma Kurdistanê rêjeya kesên di bin 15 saliyê de derdora ji sedî 37 e. Ji sedî 60 di navbera 15 û 64 salî de û rêjeya kesên ji 65 salî mezintir li derdora ji sedî 03,3 ne.”

Guhdar Mihemed Elî da zanîn ku rêjeya gund ji bajar, navçe bi navçe diguhere û got,

“Li Herêma Kurdistanê rêjeya kesên ku li bajaran dijîn ji sedî 77 e. Rêjeya kesên ku li gundan jî dijî ji sedî 23 ye.

Nifûsa gundan hêrî zêde li parêzgeha Dihokê ye û piştê Hewlêr, Silêmanî û Helebce tîne di van du salên dawî de li gundan zêdebûnek heye.”

Serjimêrî dê îsal bê kirin Herî dawî sala 1997an li Iraqê û di sala 1987an de li Herêma Kurdistanê serjimêrî hat kirin.

Hikûmeta Iraqê plan dike ku di sala 2024an de li Iraq û Herêma Kurdistanê serjimêriya giştî bike.

Berdevkê Wezaretê Plan-danîna ya Iraqê Ebdulzehra Hindawî beriya niha ji Rûdawê re ragihandibû ku ew dixwazin îsal serjimêriya giştî bikin.

Ebdulzehra Hindawî dabû zanîn ku hejmara niştêcihên Iraqê tevî Herêma Kurdistanê gihiştîye 43 milyon û 324 hezar kesan.

Hindawî diyar kir ku ji sedî 50,5ê nifûsê mêr û ji sedî 49,5ê jin in û rêjeya mezînbûna nifûsê jî ji sedî 2,5 e.

Mesrûr Barzanî pêşwaziya Femandeyê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan li Îraq û Sûriyeyê dike

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî (Sêşem, 9ê Çileya 2024ê) pêşwaziya Femandeyê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan li Îraq û Sûriyeyê General Joel Vowell û şanda pê re kir. Di wê civînê de ku Konsulê

Giştî yê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê Mark Stro jî amade bû, dîtin û nerîn li ser dawî pêşveçûn û pêşhatên Herêma Kurdistanê û Îraq û Sûriyeyê li hev hatin guhertin.

Parastina ewlehî û seqamgiriya Îraq û Herêma Kurdistanê mijara serekî ya wê civînê bû. Her du aliyên tekez li ser giringiya berdewambûna hêzên hevpeymanan li ser erkê wan, pêxemetî arîkarîkirina artêşa Îraqê û Pêşmergeyan di berhingarbûna gefên terorê û dabînkirina ewlehiyê û seqamgiriya de, tekez kir.

Piştewanîkirina çaksaziyên Wezareta Pêşmerge û bilezkirina yekkirina hêzên Pêşmergeyan jî tewerekê dî yê danûstandinên wê civînê bû.

Kurdên Kazaxistanê hewla parastina çand û zimanê xwe didin

Kurd di nav 130 komên etnîkî yên Kazaxistanê de, pêkhateyeke girîng in û di gelek beşan de roleke erênî û diyar dilîzin. Li gor amarên nefermî, zêdetir ji 150 hezar Kurd li Kazaxistanê dijîn û zêdetirî 35 salan e ku komeleyek ji bo xizmetkirina ziman û çanda resen a kurdî ava kirine û heta niha jî li piraniya bajarên Kazaxistanê bi awayekî çalak kar dikin.

Almaty, bajarê herî mezin ê Kazaxistanê ye, ew heta sala 1997 paytexta welêt bû. Zêdetirî 130 komên etnîkî yên cuda niha li vî welatî dijîn. Kurdên li welêt vedigerin sala 1937an, dema ku bi fermana Stalîn Kurd ji komarên din ên Sovyetê ber bi Kazaxistanê ve hatin sirgûnkirin. Di demeke dijwar de

akademîsyenên Kurd û kesên xemxwar Komeleya Berbangê ava kirin, îro jî nîşkek din ve karwanê didomîne.

Cîgirê Serokê Komeleya Berbangê Kurdî ya Kazaxistanê Agalî Niyaz ji K24ê re ragihand: "Kurd li 13 bajarên Kazaxistanê dijîn. Komela Berbang li van bajarên hemû buroyên xwe hene, serokekî wê jî heye û çalakiyan dikin." Profesore pêwendiyên navdewletî li zanîngeha Kazakh Ablai Khan li Almaty Dr. Murad Şamîlov dibêje: "Em salekê carekê kovara Nûbar û çar hejmarên jî rojnameya Jiyana Kurd derdixin û tê de nûçeyên li ser Kurdên Kazaxistan, Rûsya û Kurdistanê diweşînin."

Kurd li Kazaxistanê zêdetirî 87 salan in di nav netewe û çandên

cuda yên wî welatî de dijîn, lê niha axaftina bi kurdî di nava nîşê nû de babeteke pirsê ye, lewma rêvebirên Komeleya Berbangê hewl didin bi cidîtir li ser vî mijarê bixebitin.

Alîkarê Serokê Komeleya Berbangê Kurdî ya Kazaxistanê Îbrahîm Flît di vî derbarê de got: "Ya girîng ew e ku em zarokên xwe fêrî zimanê kurdî bikin, da ku bi kurdî biaxivin."

Herwiha Serokê Komîteya Şewirmendiyê ya Komeleya Berbangê Kurdî Raffiq Mîrzoyev got: "Em kar li ser hiştina nerfî, cilûberg û çanda kurdî dikin."

Li Kazaxistanê her ku behsa kurdan tê kirin, Profesor Nadir Nadirov, Kinyaz Îbrahîmî û Gulhuseynê Hesên Musayev, navên diyar û stêrên herî geş ên Kurd in ku rola wan di warê zanistî ya Kazaxistanê de diyar e, Profesor Reşîd Nadirov jî niha li Kazaxistanê rêvebirê navendeke girîng a zanistiyê ye.

Di qonaxa niha de, pêşketina miletan tevlihev û bilez e, kurdên Kazaxistanê jî dixebitin ku bi awayekî aktîf di qadên cuda ên wî welatî de amade bibin, ku ev yek bûye sedema binavûdengekî baş ê kurdan di warê zanist, aborî, karsazî, werzîş, huner û gelek qadên din de hebe.

Ebdulxaliq Babîrî: Kêmkirina budceya hêzên Pêşmergeyan peywendî bi çaksaziyan ve nîne

Wekîlê Wezareta Pêşmerge ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê di daxuyaniyekê de ji K24ê re eşkere dike, kêmkirina budceya hevpeymanan ji bo hêzên Pêşmergeyan peywendî bi çaksaziyên wezarete ve nîne.

Wekîlê Wezareta Pêşmerge ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê Ebdulxaliq Babîrî ji K24ê re ragehand, arîkariyên Wezareta Bergiriyê ya Amerîkayê û hevpeymanan ji bo hêzên Pêşmergeyan peywendî bi çaksaziyan ve nîne, belkî ew arîkarî ji bo çend salan hatiye destnîşankirin.

Wekîlê Wezareta Pêşmerge ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê amaje da, her salekê ku lîwayeka nû ji hêzên Pêşmergeyan tê pêkanîn an pêdivitiyên wan tî amadekirin, hindek ji budceya wan tê birîn,

ev jî li dû wê lihevkerinê ye ya ku di navbera me û Amerîkayê de heye û ne tiştêkê nû ye.

Ebdulxaliq Babîrî got, "Kêmkirina budceya hêzên Pêşmergeyan peywendî bi çaksaziyê ve nîne".

Tirkiyeyê li Rojava û Başûrê Kurdistanê gelek cih bombebaran kirin

Wezareta Parastinê ya Tirkiyeyê ragihand ku piştî şer û pevçûnên bi PKKyê yên li Zapê, wan li Rojava û Herêma Kurdistanê gelek armanc bombebaran kirine.

Wezareta Parastinê ya Tirkiyeyê li ser hesabê xwe yê tora civakî ragihand ku li devera "operasyona Pence Kilîdê" gerîlayên PKKyê bi ser baregeheka wan de girtiye û wan jî piştî wê li Rojava û Herêma Kurdistanê dest bi bombebaran kirine.

Wezareta Parastinê ya Tirkiyeyê da zanîn ku li herêma Zapê ya ku dikeve nav sînorên navçeya Amêdiyê ya Dihokê di "operasyona Pence Kilîdê" de 9 leşkerên wan hatine kuştin û 4 leşker jî birîndar bûne.

Hat ragihandin ku leşkerên birîndar li nexweşxaneyan tî dermankirin.

Wezareta Parastinê ya Tirkiyeyê: Li çar herêman operasyonên esmanî hatin kirin

Wezareta Parastinê ya Tirkiyeyê destnîşan kir ku îro saet 00:30î li herêman Metîn, Xakurk, Gare û Qendîlê yên Herêma Kurdistanê û li Rojavayê Kurdistanê li dijî 29 armancan "operasyonên esmanî" hatin kirin.

Di daxuyaniyê de hat diyarkirin ku bombebaran "li gorî mafê xweparastinê yê xala 51emîn a Peymana Neteweyên Yekbûyî, ji bo jinavbirina êrişên li dijî gel û hêzên ewlehiyê û ji bo misogerkirina ewlehiya sînor" hatine kirin.

Li Şingalê dê ji koçberan re xanî werin avakirin

Ji bo koçberên ku vedigerin Şingalê û xaniyê wan nîne dê xanî werin lêkirin. Ev xanî dê li ser 50 donim zevî bîne lêkirin û dê belaş bin.

Elî Cîhangîrê ku rayedarekî Wezareta Koçê ya Îraqê ye ji Tora Medyayî ya Rûdawê re da zanîn ku Wezareta Koçê ya Îraqê û Parêzgariya Nînowayê li ser terxankirina 50 donim zevî li hev kiriye. Li gorî projeyê, xanî dê li Şingalê li ser 50 donimî werin avakirin û dê koçberên Şingalî yên ku vegerin cihê xwe li wan bi cih bibin.

"Hejmara xaniyan ne diyar e"

Elî Cîhangîr destnîşan kir ku dê van xaniyan belaş bidin koçberên ku vedigerin û got:

"Ev avahî dê bi pereyên Sindoqa Avakirina Şingal û Deşta Nînowayê û hevkarên din werin lêkirin. Koçberên ku vegerin axa xwe bêyî ku pereyan bidin dê bikevin van xaniyan lê hejmara xaniyan dema xelasbûna projeyê de diyar in çimkî dive wezaret û aliyên pêwendîdar razî bibin."

Sindoqa Avakirina Şingal û Deşta Nînowayê 17ê Îlona 2023yan hat avakirin û sermayeya wê 50 milyar dînar e.

Elî Cîhangîr herwiha da zanîn ku heta niha 22 hezar malbat vegeriyane Şingalê. Li aliyê din, Wezîra Koç û Koçberan a Îraqê Îvan Fayeq û Parêzgarê Nînowayê Ebdulqadir Dexîl li ser vî mijarê civiyên û wan li hev kir ku ji bo koçberan li ser 100 donimî zevî xanî werin lêkirin. Li gorî wê lihevkerinê, ji vî 100 donimî dê 50 donim li Şingalê û 50 donim jî li bajarê Mûsilê be.

Ev proje bi armanca ku koçber vegerin cihên xwe yên berê tê amadekirin.

Mesrûr Barzanî û Balyozê Awusturyayê li Iraqê civiyan

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 8ê Çileya 2024an, pêşwazî li Balyozê Awusturyayê li Iraqê Andrea Nasî kir. Di hevdîtinê de, pêşhatên dawî yên Iraq û navçeyê û pêşxistina

pêwendiyên dualî hatin gotûbêjirin. Herwiha Serokwezîr Mesrûr Barzanî amaje bi pêwendiyên demdirêj û taybet ên di navbera Herêma Kurdistanê û Komara Awusturyayê û piştewaniya welatê wî bo gelê Kurd di qonaxên cuda de kir.

Balyozê Awusturyayê daxwaza welatê xwe ji bo pêşxistina pêwendiyên li gel Herêma Kurdistanê nîşan da û piştewaniya xwe bo qewareya destûrî ya Herêma Kurdistanê tekez kir.

Her du alî li ser parastina ewlehiya şandên dîplomatîk li Iraqê û berdewamkirina erkên wan ji bo parastina ewlehî û aramiya Iraq û Herêma Kurdistanê hevnerîn bûn.

Brîtanya û Amerîkayê êrişî Yemenê kir: Hedef Husî ne

Brîtanya û Amerîkayê şeva borî êrişî Sanaya paytexta Yemenê û bajarê Hudeydeyê kir. Wezîran re civîneke lezgin kir û biryara êrişê hat standin. Piştî vê biryarê Brîtanya û Amerîkayê êrişî

Rayedarekî Amerîkayî ji CNN Internationalê da zanîn ku Brîtanya û Amerîkayê gelek navendên Husiyan ên li Yemenê kirine armanc.

Rayedarekî din ê Amerîkayî jî destnîşan kir ku wan ji hewa û bejahiyê ve li gelek navendên Husiyan xistiye û armanca wan qelskirina êrişên Husiyan ên li Deryaya Sor e.

Biden: Min ferman da

Serokê Amerîkayê Joe Biden ji li ser êrişan daxuyaniyek da û diyar kir ku Awistralya, Behreyn, Kanada û Holendayê jî di van êrişan de piştgirî daye Brîtanya û Amerîkayê. Jo Biden herwiha ragihand ku ev êriş bi fermana wî hatiye kirin û jî êrişên Husiyan ên li Deryaya Sor re bersiv e.

Piştî ku Husî li Deryaya Sor keştiyên bazirganiyê dikin armanc bazirganiya bi vê rêye kêmbû û rêjeya bazirganiya bi rêya Deryaya Sor meha borî ji sedî 20 daket.

Piştî êrişên Îsrailê yên li Xezeyê, Husiyan Yemenê yên ku Îran piştgiriyê dide wan, li Deryaya Sor êrişî keştiyên bazirganiyê dikin.

Şeva borî Serokwezîrê Brîtanyayê Rishi Sunak bi encûmena

Husiyan li Yemenê kir.

Rayedarên Amerîkayê destnîşan dikin ku êriş bi balafir, keştî û keştiyên binê avê û mûşekên Tomahawkê hatiye kirin.

Te ragihandin ku li Sanayê dengê sisê teqînan hatiye bihîstin.

Koçberiya ne yasayî li Herêma Kurdistanê kêmbûye

Li gorî sê salên borî, koçberiya neyasayî ya ji Herêma Kurdistanê ber bi welatên Ewropayê gelekî kêmbûye. Tora Hevahengiya Rêx-

Ewropayê kirine, li herêma Rap-erînê bû. Piştî ku gihîştin Ewropayê, hinek ji wan poşman bûn û dîtî ku Ewropa ne wek ku wan

istinên Civaka Sivîl diyar kir, rewşa xirab a aborî li Ewropayê, zehmetî û metirsiya rêyan û jiyana dijwar a penaberên neyasayî, herwiha şerê Rûsya û Ukraynayê, bûne sedema kêmbûna koçberiya neyasayî.

Di van salên dawî de hejmara herî zêde ya koçberên neyasayî yên ku ji Herêma Kurdistanê koçî

xeyal dikir bû.

Hêdî Hesên ku xelkê bajarê Ranya ye, piştî derbaskirina salekê li Ewropayê, biryar da ku vegere û niha ew li Ranyayê dijî.

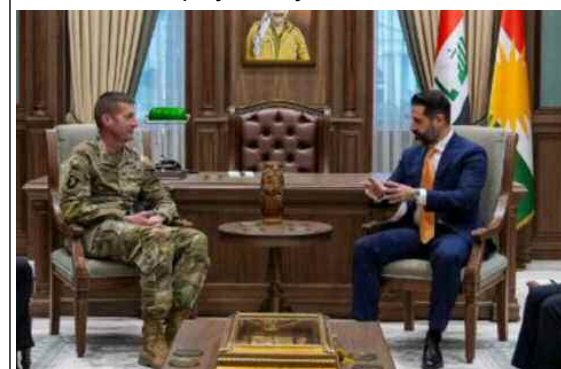
Hêdî Hesên ji K24ê re got: "Heya ku hûn wê bi çavên xwe nebînin, hûn nizanin ku Ewropa ne wek ku hûn ji dûr ve lê dinêrin e."

Penaberekî din Omêd Mihemed, piştî 15 salan li Norwêcê, meha borî bo Herêma Kurdistanê hat dîportkirin. Ew dibêje: "Ez di sala 2008'an de çûm Norwêcê û di sala 2023'an de hatim dersînorkirin ji bo Bexdayê, ji ber ku di derbarê doza min de tenegehîştinek çênebû. Yasaya wî welatî rê neda ez zêdetir li wî welatî bimînin." Zehmetiya rêyên koçberiyê,

sextekariya qaçaqxuyan, rewşa nebaş a penaberan, têkçûna rewşa aborî li welatên Ewropayê, nedana mafê penaberiyê û gelek faktorên din ên navxweyî, bûne sedema kêmbûna koçberiya neyasayî ji Herêma Kurdistanê ber bi welatên Ewropayê di sala borî de. Berpîrsê Komeleya Ewropî ya Penaberan li Herêma Kurdistanê Bekir Elî ji K24ê re ragihand; "Em bi nûneratiyên xwe yên li welatên Ewropayê re timî di nava têkiliyê de ne, em dizanin ku penaber di nava şert û mercên zehmet de dijîn, lê heta ku negihin wan welatan, ew nizanin ku rewş çawa ye û piştî poşman dibin."

Talebanî ji şandê hevpeymaniyê re: Reforma Pêşmerge berdewam e

Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî li Hewlêr pêşwaziya şandê pilebilind a hêzên hevpeymaniya navdewletî bi

serokatiya Fermandeyê Giştî yê Hêzên Hevpeymanan li Îraq û Sûriyeyê General Joel Vowell re kir, di hevdîtinê de rewşa ewlekariya Iraq, Herêma Kurdistanê û navçeyê hat gotûbêjirin.

Civîna êvariya roja sêşemê (09.01.2024) li bajarê Hewlêrê bi amadebûna Wezîrê Pêşmerge Şoreş Îsmail, Cîgirê Berpîrsê Fermangeha Peywendiyên Derve Daban Şadala û Konsulê Giştî yê Amerîka li Herêma Kurdistanê hat lidarxistin. Piştî guftûgokirina pêşhatên dawî yên emnî yên navçeyê, her du alî li ser pêwîstiya hemahengî û hevkarîya di navbera hêzên Pêşmerge û hêzên Iraqî yên li gel hevpeymanan ji bo parastina aramiya Iraq û Herêma Kurdistanê hemfikir bûn.

Li beşekî dinê vê hevdîtinê de gefên komên terorîst hatin gotûbêjirin ku, zêdebûna alozî û nearamiyê derfeta zêdetir bo tevgera grûpên terorîstî dide, ji ber vê yekê tekez li ser wê yekê hat kirin ku lazime aliyên siyasî hesasiyeta rewşê li ber çavan bigirin û siyaseteke biaqilane ji bo xwe dîr xin ji her helwesteke ku zirarê dide aramiya Iraq û navçeyê.

Di civînê de behsa çaksaziyên Wezaretê Pêşmerge jî hat kirin, di vê derbarê de Cîgirê Serokwezîr tekez li ser berdewamiya prosêya çaksaziyê di nav hêzên Pêşmerge de weke ku hatiye plankirin berdewam be.

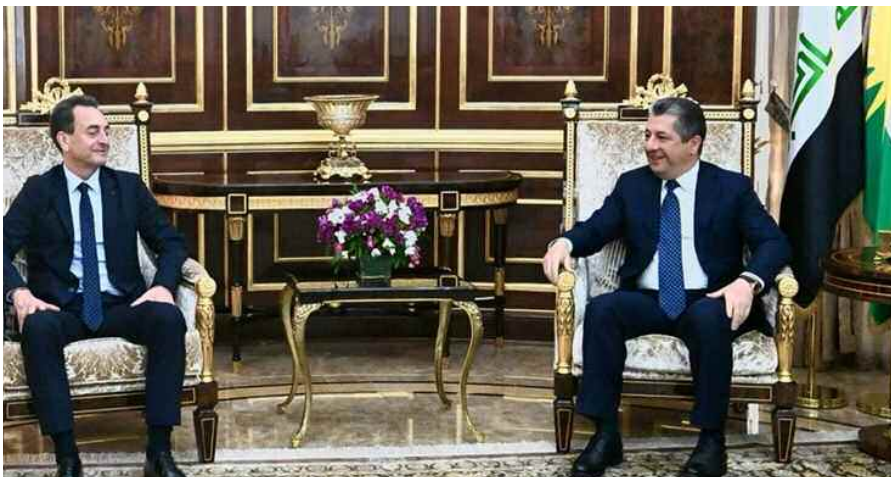
Zêdetirî 32 hezar kompaniyên li Herêma Kurdistanê hatine tomarkirin

Li Herêma Kurdistanê zêdetirî 32 hezar kompaniyên hatine tomarkirin, ji wê hejmarê jî sê hezar û 362 kompanî biyanî ne. Di kabîneya nehê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê de, sîstema tomarkirina kompaniyên bûye eliktironî û mezaxtiyê damezrandina wan jî sedî 80 hatiye kêmkirin, ev jî

wesa dike ku rêjeyeka zêdetir a kompaniyên biyanî berê xwe bide Herêma Kurdistanê. Birêveberê Giştî yê Tomara Kompaniyên li Herêma Kurdistanê Bilind Mihemed ji ajansa K24ê re ragehand, "Kompaniyên biyanî li Herêma Kurdistanê di warên cuda cuda de kar dikin, wekî warên çandinê, petrolê, weberhênanê û rê û cadeyan. Sermayeyên wan ji 500 heta milyon dolaran û zêdetir e, ku gelek mifa ji bo peydakirina derfetên karî li Herêma Kurdistanê heye". Li dû amara fermî ya Birêveberiya Tomara Kompaniyên, di kabîneya nehê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê de 10 hezar û 510 kompanî hatine tomarkirin. Bi rengekê giştî, 32 hezar û 166 kompanî li Herêma Kurdistanê hene, ku 28 hezar û 804 ji wan navxweyî û sê hezar 362 jî biyanî ne.

Mesrûr Barzanî pêşwazî li Balyozê Fransayê li Iraqê kir

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 8ê Çileyay 2024an pêşwazî li Balyozê Fransayê li Iraqê Eric Chovallier kir ku bi boneya bidawîhatina

erkê wî, serdan kiribû. Serokwezîr Mesrûr Barzanî sipasiya Balyozê Fransayê kir ku ew dema li Herêma Kurdistanê maye, kar ji bo pêşxistina

pêwendiyên dualî kiriye. Herwiha hêviya serkeftinê di erkê wî yê de jê re xwast.

Balyozê Fransayê pêzanînên xwe ji bo hevkarî û hevahengiya bihêz a Hikûmeta Herêma Kurdistanê li gel balyozxane û konsulxaneya wî welatî nîşan da.

Mijara sereke ya civînê ku Konsulê Giştî yê Fransayê li Herêma Kurdistanê Yann Braem jî tê de amade bû, giringiya parastina asayîş û aramiya Herêma Kurdistanê bû.

Her du li ser pêwîstiya pabendbûn Iraqê bi sîstema demokratîk û federalî û rêz li mafên destûrî yên gelê Kurdistanê, hevnêrîn bûn.

Şandeyeke Bexdayê li ser pirsgirêka taxa Newrozê raporekê pêşkêşî Serokwezîrê Iraqê dike

Hefteyeke welatîyên Kurd ên niştecihên taxa Newrozê ya

parêzgeha Kerkûkê ya Başûrê Kurdistanê konên grevê danîne.

Daxwaza wan a sereke derketina artêşa Iraqê ya ji taxê û mayîna niştecihên wan xaniyên ku artêşê xwestibû bi zorê dagir bike. Endamê Komîteya Grevê Mele Ferman li ser mijarê agahî

dan. Li taxa Newrozê 122 xanî hene ku di serdema desthilata

Serokê Desteya Rûspiyan a Kerkûkê Osman Axa Zengene li ser mijarê axivî. Pirsgirêk gihişte wê aste ku Hikûmeta Iraqê ji Bexdayê biçe konên grevê yên li Kerkûkê. Şewirmendê Serokwezîrê Iraqê Amir Cibûrî got: "Bi fermana serokwezîr û bi rêya wê banga gihiştîye ofîsê, em hatine vê navçeyê da ku bizanibin çî çêbûye û daxwaza welatîyan çî ye. Em daxwazan guhdar dikin, civînan çêdikin, dibe ku di rojên pêş de em li ser vê yekê raporekê bidin ofîsa serokwezîr." Di sala 2019an de artêşa Iraqê hewleke bi heman awayî ji bo valakirina xaniyan dabû lê hatibû astengkirin. Artêşê vê carê jî navê wan malbatên di xaniyan de tomar kirine û daxwaz kiriye xaniyan vala bikin.

Beasê de li ser axa Kurdan hatine çêkirin. 172 malbat di wan xaniyan de dijîn ku piraniya wan Kurd in. Artêş dibêje ew xanî milkê Wezareta Parastinê ne û divê werin valakirin. Di heman demê de milkdariya wan xaniyan vedigere ser Wezareta Darayiyê.

here serî dê nêzîkî hezar malbatên Kurd ji malên wan derxin.

Serokwezîrê Iraqê behsa bicihkirina xelkê û lêkirina avahiyên nû dike lê Wezareta Aboriyê ya Iraqê ye dixwaze van deran vala bike." Rûdawê fermana valakirina van 17 xaniyan bi dest xistiye û bi hinceta ku ev xanî li ser axa Wezareta Aboriyê ya Iraqê hatine avakirin dixwazin Kurdan ji wan derxin.

Qezaya Xaneqînê li ser parêzgeha Diyaleyê de ye û piraniya şênîyên wê Kurdên Feylî ne. Zêdetir ji 90 hezar kesî li navenda qezaya Xaneqînê dijîn û piraniya xelkê Xaneqînê bi Kurdiya Kelhorî diaxive. Li aliyê din, li Xaneqînê gundên Kurdan her ku diçe kêr dibin.

Li gorî lêkolînên Rûdawê, bi tevahî 83 gundên Xaneqînê hene. 36 gundên Kurdan hatine valakirin û Erebên hawirde li 32 gundan hatine bicihkirin.

Niha li Xaneqînê tenê 15 gundên Kurdan mane lê ew jî di bin metirsiya valakirinê de ne.

Dixwazin 17 malbatên Kurd ji Xaneqînê derxin: 'Ev gava yekê ye'

Wezareta Aboriyê ya Iraqê xeber daye 17 malbatên Kurd ên li Xaneqînê ku ji malên xwe derkevin. Nûnera Xaneqînê yê li

Sozan Mensûrê ji ajansa Rûdawê re da zanîn ku dixwazin heman tiştî li xaneqînê jî bikin û pê de çû:

Parlamentoya Iraqê Sozan Mensûrê li ser vê got, "Ev gava yekê ye, eger here serî dê nêzîkî hezar malbatên Kurd ji malên wan derxin." Leşkerên Iraqê 2yê Kanûna Paşîn bi ser Taxa Newrozê ya Kerkûkê de girtibû û ji wê rojê ve hewl didin Kurdan ji malên wan derxin û wan koçber bikin.

"Dê nêzîkî hezar malbatên Kurd ji malên wan derxin"

"Wekî Taxa Newrozê ya Kerkûkê dixwazin li Xaneqînê jî hezar malbatên Kurd ji malên wan derxin. Bi hinceta ku cihê van xaniyan ê Wezareta Aboriyê ya Iraqê ye dixwazin van deran vala bikin. Wan wekî gava yekê 17 malbatên Kurd bi nivîseke fermî agahdar kirine da ku ji malên xwe derkevin.

Ev gava yekê ye eger ji wan re

Serokê Giştî yê PWKê Mustafa Ozçelik: Em êrîşa li Maşallah Dekak hatiye kirin şermezar dikin

Mustafa Ozçelik di dema şopandina nûçeyê de hewldana êrîşa li dijî nûnerê Rûdaw TV yê Amedê Maşallah Dekak şermezar kir.

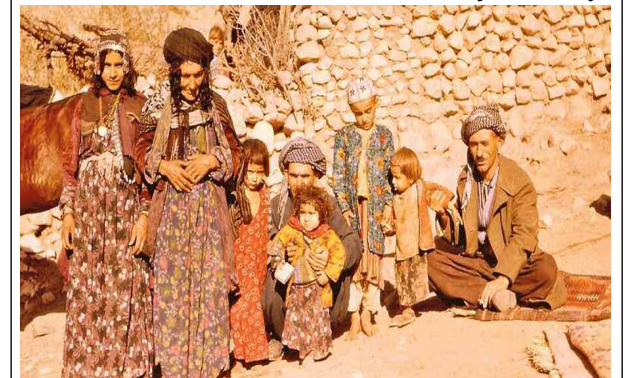
Serokê Giştî yê Partiya Welatperwerên Kurdistanê (PWK) Mustafa Ozçelik di dema şopandina nûçeyê de hewldana êrîşa li dijî nûnerê Rûdaw TV yê Amedê Maşallah Dekak şermezar kir. Mustafa Ozçelik di daxuyaniya xwe de wiha got: "Em êrîşa li Maşallah Dekak hatiye kirin şermezar dikin Em êrîşa li nûnerê Amedê yê Rudaw TVyê Maşallah Dekak hatiye kirin şermezar dikin.

Derbasî be kek Maşallah. Em bi te re ne."

Li Qazaxistanê zêdeyî 150 hezar Kurd dijîn

Kurd ku yek ji pêkhatiyên girîng ên 130 komên etnîkî yên li Qazaxistanê ne, di gelek beşên welêt de rojek girîng dilîzin.

Komeleyeke ku ev zêdetirî 35 salan e ji bo xizmetkirina ziman û çanda yekta ya Kurdî li Qazaxistanê ku li gorî statîstîkên nefermî zêdetirî 150 hezar Kurd lê dijîn hatiye

avakirin, heta niha jî li piraniya bajarên Kazakistanê xebatên xwe yên aktîf didomîne.

Dîroka Kurdan li Qazaxistanê ku îro zêdetirî 130 komên etnîkî yên cihê lê dijîn, ji sala 1937 û şûnde vedigere. Di demeke dijwar de piştî ku Kurd bi fermana Stalîn ji komarên din ên Sovyetê sirgûnî Qazaxistanê hatin kirin, akademîsyen û aktîvîstên Kurd "Komeleya Berbangê" ava kirin. Komele heta îro xebatên xwe didomîne.

Cîgirê Serokê Komeleya Berbang a Kurdên Qazaxistanê Agali Niyaz di daxuyaniyekê de ji K24ê re ragihand, Kurd li 13 bajarên Kazakistanê amade ne û komeleya wan jî ofîsên wan hene û li van bajarên hemû karên xwe dikin.

Profesorê Têkiliyên Navneteweyî li Zanîngeha Kazak Ablai Khan li Almaty Murad Şamîlov digel karîyera xwe, di heman demê de di berdeamiya rojnameya "Zhyana Kurd" û "Nubarê" de roleke çalak dilîze.

Şamîlov, da zanîn ku ew kovara Nubarê salê carekê derdixin û got, wan 4 hejmarên rojnameya Kurdî Zhyana Kurd derdixin û li wir nûçeyên li ser Kurdên Qazaxistan, Rûsya û Kurdistanê derdixin.

Kurd li Qazaxistanê zêdetirî 87 sal in di nav netewe û çandên cuda de dijîn, lê niha axaftina bi Kurdî ji bo nîfşê nû mijareke mînaqeseyê ye, lewra rêvebirên Komeleya Berbangê armanc dikin ku di vê mijarê de xebateke cidîtir bikin.

Alîkarê Serokê Komeleya Berbangê Îbrahîm Flit jî got, "Ya girîng ew e ku em zarokên xwe fêrî Kurdî bikin û ew jî bi Kurdî biaxivin."

Премьер-министр Барзани поддержал программы UNCAAC

Премьер-министр Иракского Курдистана Мас-сур Барзани 11 января приветствовал Специ-

ального представителя Генерального секретаря Организации Объединенных Наций по делам детей и вооруженным конфликтам (UNCAAC) Вирджинию Гамбу.

В ходе встречи премьер-министр Барзани продемонстрировал свою готовность и поддержку сотрудничества с UNCAAC, заявив о приверженности продвижению совместных проектов и программ, направленных на защиту прав детей.

В ответ г-жа Гамба выразила благодарность премьер-министру Барзани за активную позицию, понимание прав детей и поддержку программ ООН, направленных на улучшение условий жизни и будущих перспектив для детей.

После протоколов встречи представитель ООН представила обзор целей своей делегации в отношении деятельности и программ UNCAAC. Она высоко оценила независимые проекты и политику Курдистана, направленные на обеспечение прав детей в регионе.

Байден: США в частном порядке направили Ирану сообщение, касающееся атак хуситов

Администрация Соединенных Штатов в частном порядке направила иранским властям сообщение, касающееся нападений йеменских

мятежников-хуситов из движения "Ансар Аллах" на торговые суда в Красном море. Об этом заявил президент США Джо Байден во время беседы с журналистами на Южной лужайке Белого дома. Его слова приводит агентство Reuters.

"Мы передали его (сообщение - прим. ТАСС) в частном порядке и уверены, что они основательно подготовились", - отметил глава государства, который отправился в свою загородную резиденцию в Кэмп-Дэвиде (штат Мэриленд) под Вашингтоном.

В Ираке назвали авиаудары по Йемену неоправданной агрессией

Бомбардировки США и Великобритании территории Йемена являются неоправданной агрессией, они повысят интенсивность конфликта в регионе, заявил РИА Новости советник по СМИ премьер-министра Ирака Хишам ар-Рикаби. "Это (бомбардировки) создают хаос и усиливают интенсивность конфликта в регионе", - сказал ар-Рикаби.

По его словам, произошедшее было "неоправданной агрессией, лишённой всякой международной законности в отношениях с суверенными странами".

В ночь на пятницу США и Великобритания нанесли 23 авиаудара по объектам в четырех провинциях в разных частях Йемена, в том числе в столице Сане, Ходейде, Таизе и Сааде, сообщали РИА Новости источники в местных органах власти. Президент США Джо Байден назвал удары ответом на угрозу свободе судоходства, пообещав без колебаний действовать и в дальнейшем.

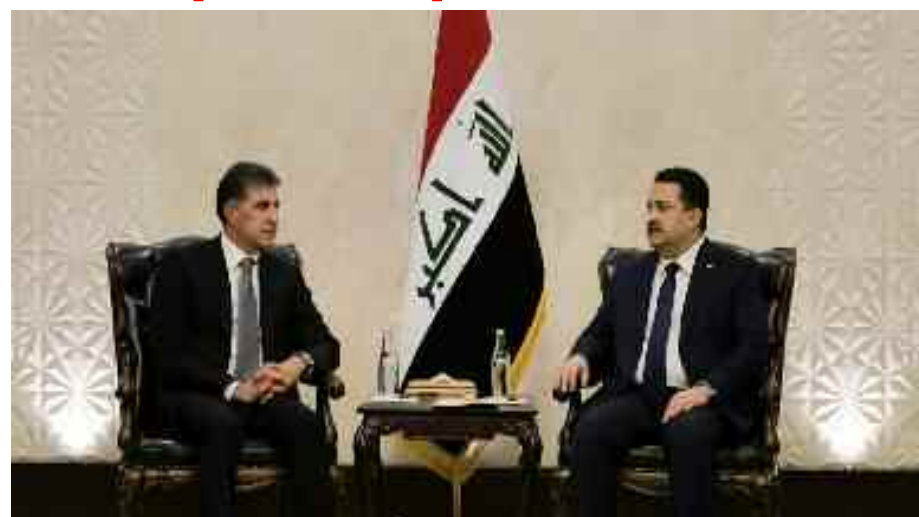
Президент Курдистана обсудил вопросы безопасности и экономики на переговорах в Багдаде

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани провел переговоры с высокопоставленными иракскими политическими лидерами во время своего визита в Багдад, стремясь решить насущные проблемы, стоящие перед курдским регионом.

Курдский лидер выразил обеспокоенность Курдистана, в частности, из-за продолжающихся атак дронов проиранских ополченцев на Эрбиль, и из-за затянувшихся бюджетных споров, лишаящих курдских государственных служащих зарплат уже в течение трех месяцев.

Его встречи в Багдаде включали дискуссии с премьер-министром Мухаммедом ас-Судани, президентом Абдулом Латифом Рашидом и другими ключевыми фигурами. Среди известных участников также были посол США в Ираке Алина Романовски и влиятельные фигуры, связанные с проиранскими ополченцами, такие как Кайс аль-Хазали.

На переговорах была подчеркнута обеспокоенность Курдистана по поводу атак и призыв к их прекращению на фоне обвинений со стороны проиранских группировок относительно присутствия "секретных баз Моссада" в Эрбиле и требований изгнания сил Международ-

ной коалиции под руководством США.

С середины октября поддерживаемые Ираном ополченцы неоднократно совершали ракетные и беспилотные удары по Курдистану, в первую очередь нанося удары по базам США в Эрбиле в ответ на предполагаемую поддержку Вашингтоном Израиля в конфликте с "ХАМАС". Эти нападения создали угрозу региональной безопасности, нанеся материальный ущерб силам Международной коалиции по борьбе с "Исламским государством" (ИГ).

Обсуждения с иракскими лидерами были сосредоточены и на решении вопросов, связанных с бюджетом, зарплатами сотрудников

и возобновлением экспорта нефти из Курдистана.

Курдский президент подчеркнул необходимость того, чтобы Ирак не был втянут в региональные конфликты, отдавая приоритет высшим интересам страны.

На фоне растущего давления с требованием изгнания коалиционных сил после недавнего удара беспилотника по проиранским ополченцам иракское федеральное правительство сталкивается со сложными проблемами. Визит президента также совпал с углубляющимся финансовым кризисом в Курдистане, где государственные служащие столкнулись с задержками зарплат, а вину за бюджетный тупик возложили на Багдад.

Иран атаковал Эрбиль: есть погибшие и раненые

Совет Безопасности Иракского Курдистана призвал международное сообщество не хранить молчание в отношении смертоносных ракетных атак Ирана, совершенных в ночь с понедельника на вторник, и приведших к гибели нескольких мирных жителей в Эрбиле.

Ночью 15 января несколько баллистических ракет поразили различные точки курдской столицы. Ответственность за нападение взял на себя иранский "Корпус стражей Исламской революции" (КСИР), назвав это целенаправленным ударом по "оппозиции Ирану".

"В 23:30 15 декабря 2024 года Корпус стражей исламской революции (КСИР) выпустил несколько баллистических ракет по гражданским районам в Эрбиле, что привело к трагической гибели четырех мирных жителей и ранениям шести человек", говорится в заявлении СБ Курдистана. "Стражи исламской революции заявили, что атака была нацелена на позиции иранских оппозиционных групп. К сожалению, они постоянно используют необоснованные оправдания, чтобы оправдать свои нападения на Эрбиль. Эрбиль, как стабильный регион, никогда не представлял угрозы для какой-либо стороны", сказано в заявлении СБ Курдистана.

Заявление подчеркивает, что эта атака представляет собой вопиющее нарушение суверенитета Курдистана и Ирака. В заявлении содержится призыв к федеральному правительству Ирака и международному сообществу осудить это "ужасное преступление" и не хранить молчание перед лицом агрессии.

Ранее в тот же день член Политбюро "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Хемин Хаврами в заявлении на "X" подтвердил гибель в Эрбиле известного бизнесмена Пешро Дизайи и членов его семьи в результате ракетного удара КСИР по жилому дому.

Совет Безопасности Иракского Курдистана призвал международное сообщество не хранить молчание в отношении смертоносных ракетных атак Ирана, совершенных в ночь с понедельника на вторник, и приведших к гибели нескольких мирных жителей в Эрбиле.

Ночью 15 января несколько баллистических ракет поразили различные точки курдской столицы. Ответственность за нападение взял на себя иранский "Корпус стражей Исламской революции" (КСИР), назвав это целенаправленным ударом по "оппозиции Ирану".

"В 23:30 15 декабря 2024 года Корпус стражей исламской революции (КСИР) выпустил несколько баллистических ракет по гражданским районам в Эрбиле, что привело к трагической гибели четырех мирных

жителей и ранениям шести человек", говорится в заявлении СБ Курдистана. "Стражи исламской революции заявили, что атака была нацелена на позиции иранских оппозиционных групп. К сожалению, они постоянно используют необоснованные оправдания, чтобы оправдать свои нападения на Эрбиль. Эрбиль, как стабильный регион, никогда не представлял угрозы для какой-либо стороны", сказано в заявлении СБ Курдистана.

Заявление подчеркивает, что эта атака представляет собой вопиющее нарушение суверенитета Курдистана и Ирака. В заявлении содержится призыв к федеральному правительству Ирака и международному сообществу осудить это "ужасное преступление" и не хранить молчание перед лицом агрессии.

Ранее в тот же день член Политбюро "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Хемин Хаврами в заявлении на "X" подтвердил гибель в Эрбиле известного бизнесмена Пешро Дизайи и членов его семьи в результате ракетного удара КСИР по жилому дому.

Барзани высоко оценил вклад Финляндии в стабилизацию ситуации в Ираке

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), принял в воскресенье недавно назначенного посла Финляндии в Ираке Ану Саарелу, обсудив события в Ираке и в регионе в целом.

Выразив удовольствие от посе-

щения Курдистана, посол Саарела высоко оценила стабильность и прогресс, достигнутые в этом регионе.

Стороны поделились своими взглядами на последние события в Ираке и регионе в целом, уделив особое внимание отношениям

между Эрбилем и Багдадом.

Барзани выразил благодарность за визит и передал благодарность послу Финляндии за помощь, оказанную финским народом и правительством Курдистану. Он также высоко оценил важную роль, которую играют финские силы и их союзники в борьбе с терроризмом, подчеркнув их вклад в стабилизацию Ирака.

Курдский лидер пожелал послу Саареле успехов в выполнении ее обязанностей. Он подчеркнул важность международного сотрудничества в обеспечении стабильности и процветания в регионе.

Саарела, в свою очередь, высоко оценила роль и опыт Барзани и Курдистана на Ближнем Востоке. Посол Финляндии также подчеркнула важность сотрудничества между странами для региональной стабильности.

Глава МИД Израиля в ответ на заявления Эрдогана напомнил Турции об армянах и курдах

Упреки Турции в отношении Израиля в свете военной операции

история говорит сама за себя. Израиль обороняется, а не разрушает,

в секторе Газа не имеют оснований, Анкаре стоит помнить о судьбе армян и курдов. Об этом заявил глава МИД еврейского государства Исраэль Кац после очередных критических высказываний турецкого президента Реджепа Тайипа Эрдогана в адрес Израиля.

"Президент Турции Тайип Эрдоган из страны, имеющей в своем прошлом геноцид армян, теперь хвастается необоснованными обвинениями в адрес Израиля. Мы помним об армянах, о курдах. Ваша

выступая против ваших варварских союзников", - написал Кац на своей странице в X (ранее Twitter).

Ранее в пятницу Эрдоган выразил надежду, что Израиль будет осужден Международным судом ООН за свои действия в секторе Газа, которые, по мнению турецкого лидера, имеют признаки военных преступлений.

Иск в Международный суд ООН в Гааге против Израиля был подан властями ЮАР в связи с возможным нарушением израильской сто-

роной Конвенции о предупреждении преступления геноцида и наказании за него. В документе утверждается, что действия Израиля в секторе Газа можно охарактеризовать как геноцид, поскольку они совершаются с конкретным намерением "уничтожить палестинцев в Газе как часть более широкой палестинской национальной, расовой и этнической группы". В рамках данного иска южноафриканская сторона добивается того, чтобы суд постановил, что Израиль нарушает свои обязательства по конвенции и должен прекратить все боевые действия в секторе Газа, а также выплатить репарации.

Израильская сторона эти обвинения отвергла, назвав позицию ЮАР лицемерной, и попросила на слушаниях снять это дело с рассмотрения. Кац выразил по итогам судебных слушаний мнение, что ЮАР сама нарушает конвенцию о геноциде, поддерживая радикальное палестинское движение ХАМАС, которое в Израиле считается террористической организацией и против которого ведется военная операция в Газе.

Генеральный консул: Бюджетные решения Курдистана стимулируют бизнес США

Решение бюджетных и нефтяных проблем Иракского Курдистана будет способствовать улучшению

делового климата для американских компаний, работающих в регионе, заявил генеральный кон-

сул в Эрбиле Марк Стро. Американский дипломат сделал это заявление в Эрбиле в понедельник, 15 января, во время встречи с Омедом Сабахом, главой Совета министров Регионального правительства Курдистана (КРГ). В последние месяцы Курдистан столкнулся с проблемами своевременной выплаты заработной платы государственным служащим из-за бюджетных споров с Багдадом и прекращения экспорта сырой нефти с марта прошлого года. Эрбиль активно ищет долгосрочные решения, отдавая приоритет соблюдению конституции страны и существующих соглашений с федеральным правительством.

Премьер-министр Барзани принял финского дипломата

14 января премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял посла Фин-

ляндии в Ираке Ану Саарелу, чтобы обсудить последние события в отношениях между Эрбилем и Багдадом.

Обсуждая отношения между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством Ирака, стороны подчеркнули решающую важность защиты прав и финансовых льгот курдского региона.

Премьер-министр и финский дипломат также обсудили срочную необходимость возобновления экспорта нефти из Курдистана, вопрос безопасности коалиционных сил и дипломатических представителей в Ираке, а также важность продолжения их обязанностей.

С середины октября поддерживаемые Ираном ополченцы атаковали базы коалиции в Ираке, Сирии и Курдистане более 115 раз в ответ на поддержку Вашингтоном Израиля в конфликте с "ХАМАС".

Глава МИД Ирака заявил, что атаки на военные базы США должны пресекаться с обеих сторон

Нападения вооруженных шиитских формирований на американские военные базы в Ираке должны пресекаться обеими сторонами. Такой комментарий глава иракского МИД Фуад Хусейн

сделал телеканалу Al Hadath. Он заявил, что недавние события являются "неприемлемыми, поскольку имели место как нападения [со стороны шиитских группировок], так и контратаки [американских сил]". "Нападения должны пресекаться обеими сторонами", - сказал Хусейн, подчеркнув, что иракское правительство "привержено спокойствию". Комментируя ситуацию с возможным выводом из страны международной коалиции во главе с США, глава МИД подчеркнул, что "необходимость пребывания американских войск определяет Ирак". При этом он указал, что Багдад "не хочет приносить хаос в отношения с Вашингтоном". "Необходимо создать внутренние условия для начала переговоров о выводе американских войск из Ирака, и в результате этих переговоров будет принято решение о выводе или графике вывода", - сказал глава МИД. По его словам, такие "переговоры велись и раньше". "Несколько месяцев назад в Вашингтоне была делегация военных и представителей сил безопасности. Переговорный процесс с Вашингтоном остановился, но диалог продолжается", - сказал Хусейн, отметив, что в ближайшее время будет объявлена дата начала нового раунда переговоров. Во вторник пресс-секретарь военного ведомства США Патрик Райдер сообщил, что американские силы в Ираке и Сирии подверглись 127 атакам с 17 октября 2023 года. Из них 52 нападения пришлось на американские базы в Ираке и 75 - на базы в Сирии.

Ранее шиитские формирования в заявлении, распространенном в их Telegram-канале, предупредили США, что увеличат количество вооруженных операций в Сирии и Ираке, поскольку "Вашингтон продолжает оказывать военную помощь израильской армии, убивающей мирных жителей в секторе Газа и Южном Ливане".

ДИПЛОМАТ

№ 02 (562) 10 - 16 январь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК и посол Южной Кореи обсудили региональные события

15 января курдский лидер не. Масуд Барзани, президент Барзани поздравил ново-

"Демократической партии Курдистана" (ДПК), принял нового генерального консула Южной Кореи в Эрбиле Сенгчолу Лима и обсудил политическую ситуацию и последние события в регио-

на Ирака. Со своей стороны, посол Южной Кореи выразил радость по поводу назначения в Курдистан. Он высоко оценил роль курдского народа и сил пешмерга в усилиях по созданию стабильности и безопасности.

Южнокорейский дипломат подчеркнул позитивные отношения между народом и правительством Курдистана и Республики Южная Корея, выразив готовность укреплять и поддерживать эти связи во всех аспектах.

На встрече также рассматривалась текущая политическая ситуация и недавние события в регионе в целом.

Британский министр обороны призвал Иран остановить йеменских хуситов

Британский глава Минобороны Грант Шаппс после ударов США и Великобритании по правящему на севере и в центральной части Йемена шиитскому движению, поддерживаемого Ира-

ном, заявил, что Тегеран должен заставить хуситов остановиться, потому что у мира заканчивается терпение. "Вы должны заставить... хуситов, других, кто действует как прокси для вас, ливанская Хезболла... некоторые в Ираке и Сирии, вы должны заставить эти различные организации прекратить и уняться, потому что у нас, у всего мира заканчивается терпение", — заявил Шаппс в интервью британской газете Telegraph, отвечая на вопрос, что бы он хотел передать Ирану.

Министр обороны отметил, что США и Великобритания очень ясно дали понять, что свобода судоходства — это абсолютное, гарантированное право.

"Мы сделали все предупреждения, и наступил момент, когда вы просто должны действовать в порядке самообороны, что мы и сделали,

потому что обстреливалось наше собственное судно", — подчеркнул Шаппс.

В ночь на пятницу США и Великобритания нанесли удары по объектам правящего на севере Йемена и поддерживаемого Ираном шиитского движения "Ансар Алла" (хуситов), назвав это ответом на угрозы свободе судоходства в Красном море. Член высшего политического совета "Ансар Алла" Мухаммед Али аль-Хуси назвал это террористическим варварством и преднамеренной и неоправданной агрессией. Представитель вооруженных сил хуситов Яхья Сариа заявил, что США и Великобритания нанесли 73 удара по Йемену, погибли пять бойцов хуситов, ранения получили еще шесть.

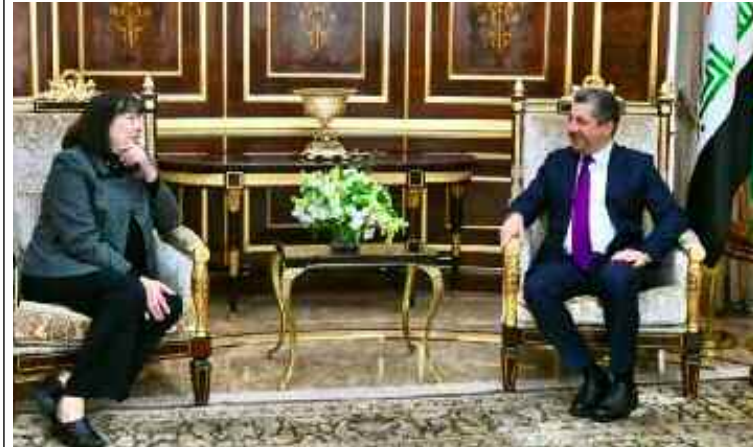
Президент США Джо Байден назвал удары по целям в Йемене ответом на угрозу свободе судоходства, пообещав без колебаний действовать и в дальнейшем. Он утверждал, что в результате 27 нападений хуситов пострадали коммерческие суда более 50 стран, а 9 января движение предприняло крупнейшую атаку против американских военных кораблей. Официальный представитель Пентагона Патрик Райдер заявил, что США, согласно первоначальным оценкам, добились "хорошего эффекта" в результате ударов по объектам хуситов.

В Йемене с 2014 года идет вооруженное противостояние между захватившим власть в столице Сане движением "Ансар Алла" (хуситами) и войсками на стороне международно-признанного правительства при поддержке арабской коалиции во главе с Саудовской Аравией. На фоне этого конфликта на юге страны окрепли сепаратистские движения, которые пользуются поддержкой ОАЭ и выступают за отделение южных провинций Йемена для создания независимого государства.

Премьер-министр Курдистана и посол Южной Кореи обсудили укрепления связей

14 января премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял нового генерального консула Южной Кореи в

Курдистане Сенгчолу Лима, чтобы поздравить его со вступлением в должность и выразить поддержку укреплению дружественных отношений между Курдистаном и Южной Кореей.

Посол Южной Кореи выразил удовлетворение своим назначением в Курдистан, и подчеркнул приверженность своей страны укреплению двусторонних отношений в различных областях и экономическому развитию курдского региона. Он также подчеркнул намерение использовать передовой опыт Южной Кореи для взаимной выгоды.

За два десятилетия в Ираке казнили более 8000 заключенных

Как заявила 15 января Иракская ассоциация мусульманских ученых, за последние два десятилетия в Ираке были казнены более 8000 заключенных.

Выражая глубокую обеспокоенность, ассоциация объясняет эту тревожную тенденцию сменяющимися друг друга правительствами, преследующими предполагаемые политические выгоды.

Согласно заявлению, около 140 000 человек в настоящее время содержатся в иракских тюрьмах, что делает Ирак страной с наибольшим количеством заключенных.

По данным ассоциации, Ирак неизменно занимает лидирующую позицию в этой тревожной статистике на протяжении последних 20 лет, а правительства Ирака в этот период организовали волну массовых казней из мест.

В заявлении освещаются судебные процессы, в которых отсутствовали необходимые стандарты правосудия, и в которых власти прибегали к поспешным судебным разбирательствам на основании вынужденных признаний, полученных под пытками.

Ассоциация ученых выражает тревогу и по поводу недавнего всплеска казней, отмечая значительный рост зарегистрированных смертей в иракских тюрьмах, особенно в прошлом году.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500